

· DA · MIHI · ANIMAS
· CAETERA · TOLLE ·

KERER—HOITSY

BOLDOG
DON BOSCO

II. BŐVÍTETT KIADÁS

CB

DON BOSCO NYOMDA
· RÁKOSPALOTA ·

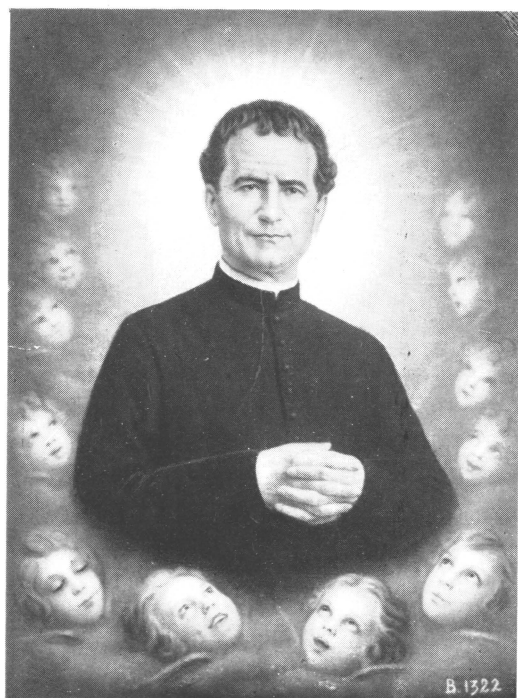
· NAGY ISTVÁN ·

ECLEDO POSCO JÁNOS
(1315-1338)

KERER—HOITSY

BOLDOG

DON BOSCO

JELIGE: Don Bosco talán a legnagyobb csodája a tizenkilencedik századnak. (Rattazzi Orbán miniszter).

II. BŐVÍTETT KIADÁS

KIADJA
DON BOSCO SZALÉZI MŰVEI, RÁKOSPALOTA
1 9 2 9.

NIHIL OBSTAT. Joannes Antal m. p. censor dioecesanus.
No 1887/1929. IMPRIMATUR Vacii, die 7 júrii 1929.

STEPHANUS m. p.
episcopus.

Szerzőtől és kiadótól engedélyezett fordítás.

DON BOSCO NYOMDA, RÁKOSPALOTA

ELŐSZÓ.

Don Boscót XI. Pius Pápa 1929. június 2-án ünnepélyesen boldoggáavatta. Ennek a boldoggáavatásnak az ad különös jelentőséget, hogy benne ez egyház kortársunkat emelte oltárra, aki velünk úgyszólván egy időben élt és akinek egész élethivatása is épen korunk szükségleteinek átérzéséből fakadt.

Megszoktuk, hogy a szenteket messze idők távlatából szemléljük, mintha dicsfény övezte életük nem is a földön folyt volna le. Don Boscót a most élők között még sokan ismerték, maga a boldoggáavató Szentatya is Don Bosco személyes ismerősei közé számítja magát. Külsőleg egész élete a mi életünk mindennapiságának kereteiben folyt le, rendkívüli csak a nagy lélek volt, amely a keretet betöltötte. Életmódjában nincs semmi különleges, minden napja názáreti egyszerűségben és természetességben folyik le előttünk. De minő naggyá növekszik ez az egyszerű élet a magáról teljesen megfélelmező mindent a veszélynek kitett ifjúságért áldozni tudó szeretetnek fényében.

Don Bosco a mi korunk szentje, életmunkája egészen korunk sebeinek gyógyítását szolgálta. Korunk erkölcsi és gazdasági nyomorúsága legnagyobb súllyal a gyermekre nehezedik. A veszélynek kitett gyermek megmentése sugallta Don Bosco minden lépését, azé a gyermeké, amelynek gond a bölcsője, nélkülözés a kenyere, elhagyatottság a nevelője, bűn a játszótársa.

Don Bosco élete közvetlen közelből szól hozzánk Megmagyarázza, mit kíván az evangélium a 19-ik század gyermekétől, hogyan követheti Krisztust a mai ember. Életrajzának olvasása szerezzen Műveinek új barátokat, akik segítenek áthidalni a nagy szakadékot, amely a társadalom két osztályát egymástól mindig jobban eltávolítja és testvérek helyett ellenségekké teszi.

Vác, 1929. Jézus Szent Szive ünnepén

*† HANAUER Á. ISTVÁN
váci püspök*

BEVEZETÉS.

A fiatalságnak ábrándképei, ideáljai, az érett emberek tanulmányának legméltóbb tárgyai a kiváló nagy férfiak.

Melyik ifjú nem tanulmányozná szívesen Don Boscónak ez életét, annak a férfiúnak a történetét, aki teljesen és tökéletesen annak szentelte magát, hogy megmentse az egész világ ifjúságát, aki rajött arra a nagy titokra, miképen tegye az ifjúságot erényessé, és ezáltal „nemcsak Itália, hanem az egész világ legkiválóbb nevelője lett?” (Svampa bolognai bíboros szavai 1895-ben, az első szalézi kongresszuson).

Ifjak! Don Bosco haláloságyán nagy, boldogító üzenetet küldött nektek; „Mondjátok meg az ifjaknak, hogy mindnyájukat várom a Paradicsomban!” A küzdő, optimista ifjú szíveknek *h a l d o k o l v a* is ezt kiáltotta: „*S e m p r e a v a n t i*, mindig előre“. Don Boscót a világ pedagógiai csodájának nevezik.

Kellner ezt írja róla: Don Bosco annyira felülmúlja Pestalozzit, mint a Sirius a többi csillagokat. Tanítványainak és növendékeinek ajkán halála pillanatában ez a mondás lebegett: *H a B o s c o* nem szent, akkor ki remélheti, hogy szentté válhatik? Az érte lelkesedő ifjak 1920-ban pompás emlékszobrot emeltek neki Turinban.

Don Bosco az érett emberek tanulmányának legméltóbb tárgya. Az Egyház legkiválóbb méltóságai és tekintélyei egyhangúlag állapították meg róla, hogy ő Istentől kiváltságosan megáldott lé-

lek, hogy az emberiség rendkívüli jötevője, hogy az Egyház ragyogó dicsősége, hogy oly férfiú, kit Paulai Szent Vincével, Aemiliáni Szent Jeromossal, Calazanti Szent Józseffel, La Salle-val egy rangra lehet helyezni, hogy Isten szíve szerint való szent pap.

IX. Pius pápa Olaszország drága kincsének nevezte: XIII. Leó többször mondotta őt szentnek; Parocchi bíboros a Gondviselés szent férfია névvel tisztelte meg; boldog Cafasso, Don Bosco gyóntatója, misztériumnak (csodás titoknak) tartotta: Menacorda fossanoi püspök a tizenkilencedik század óriásaként emlegette.

Catalay Albosa Jakab barcelonai püspök, ezt mondja: „Don Bosco az emberiség, a papság, az Egyház dicsősége volt. Ma a férfiú emlékének hódoltunk, holnap a nagy szentnek fogunk templomot emelni.“

Az Úristen maga is tanuságot tett Don Bosco nagysága mellett, mind életében, mind pedig halála után. 1890. június 4-én a turini érseki kúria vizsgálatot kezdett a nagy férfiú szentsége, élete, erényei és csodái ügyében. 562 ülés után 1897. április 1-én ért véget ez a vizsgálat. A római Rituskongregáció, melyhez a szenttéavatási ügyek tartoznak, 1907. július 23-án tartott ülésén kimondotta, hogy Don Bosco szenttéavatási perét meg lehet kezdeni.

Világi férfiak, köztük az Egyház ellenségei is, szentnek, a valdoccói csodatevőnek nevezték őt. Az olasz egyházüldöző törvény megalkotója, Rattazzi Orbán kultuszminister ismételten azt mondotta róla, hogy Don Bosco talán a legnagyobb csodája a tizenkilencedik századnak. Viktor Emmánuel király a genuai püspök előtt nevezte Don Boscot szentnek. Lasters spanyol követ a tizenkilencedik század egyik legnagyobb fiának mondotta. Jörgensen Já-

nos írja: *Don Bosco volt napjainkban a legfényesebb bizonyíték a mellett, hogy kereszténység és civilizáció egy és ugyanaz.*

Az egész világ foglalkozik Don Boscóval. Olasz, francia, spanyol, holland, lengyel, német és magyar nyelven már számtalan életrajza jelent meg.*

Ezeknek a szerzői megállapítják, hogy Szent Bernát és Kapisztrán Szent János óta egyetlen szentről sem tudnak, aki köré utazásai közben az emberek oly nagy tömegben és oly csodálatos bizalommal gyülekeztek volna, mint Don Bosco köré, például Rómában, Genovában, Marseilleban, Párizsban, Barcelonában.

Párizsban rendes körülmények között még fejedelmek, királyok, császárok, püspökök és a leghíresebb biborosok jelenlétéről sem vesz tudomást a tömeg. Midőn azonban 1883. áprilisában és májusában Don Bosco ebben a városban tartózkodott, a sajtót bámulatba ejtette az az érdeklődés, amelyet jelenléte a párizsiak körében előidézett. „A szent, a szent, aki csodákat tett, a nagy kezdeményező erővel megáldott szent.“ Felfogásra való tekintet nélkül, az egész sajtó foglalkozott Isten emberével, a tizenkilencedik század csodatevőjével, Itália Paulai Szent Vincéjével.

Az Univers ezt írta 1883. május 4/5-én: „Párizs csodálkozik azon a lelkesedésen, amelyet ez az alázatos turini pap idéz elő; semmi sincs rajta, ami vonzóvá tenné a világ szemében. Ismeretlen családból származik, és jelentéktelen külsejű. Hangja nem oly erős, hogy nagyszámú hallgató ságával megértethesse magát. Járása tapogatózó, megjelenése igénytelen. Miért

* A magyar Szalézi Társaság most dolgozik Don Bosco életrajzának nagy kiadásán, mely 1923-ben fog megjelenni.

fut utána mégis az emberek egész tömege? Ebben a pillanatban miért az a főváros első és legfőbb gondja, hogy Don Boscót láthassa, és a közelébe férközhessenek? Párizsban mindenkinek egyformán tetszik, és senki sem tud ellenállni vonzó erejének: Isten emberének szól mindez a hódolat; a hit és az ima emberét akarja látni a tömeg. A legnagyobb templomok kicsinyek a rengeteg hívő számára, aki mind jelen akar lenni szent miséjén és mind részesülni akar áldásában.“

Leírhatatlan a lelkesedés, amelyet Párizs Don Bosco iránt érzett. „Levél-hegyek“ halmozódtak asztalán. Ha megtudták, hogy 9 órakor fog misézni, a templom már 7 órakor teljesen tömve volt. Párizsban, Genúában órákba tellett, míg a sekrestyébe jutott. Az emberek boldognak neveztek magukat, ha láthatták. Az anyák felemelték gyermekeiket, és áldását kérték rájuk. Kiváló férfiak reggel 7 órától késő délutánig vártak rá. Rózsa-füzért imádkozva órákhosszat várakozott a tömeg a folyosókon, lépcsőkön csak azért, hogy egy vigasztaló szavát hallhassa, valami kis emléket kapjon tőle.

Barcelonában, 1886-ban, a kőfalakra, a háztetőkre, az útszéli fákra mászott fel a nép, hogy láthassa és áldásában részesüljön.

Don Bosco Sarriában új intézetet alapított. A Barcelona-Sarria vonat megnyitása óta nem bonyolított le olyan forgalmat, mint akkor, amidőn Don Bosco Sarriában tartózkodott. Barcelonából minden tizenöt percben külön vonat indult Sarriába. Minden vonatot két mozdony húzott. Számtalan beteget vittek hozzá. Itt csakugyan láthatjuk azt, mily hatalmas befolyást gyakorol, mily nagy hatalom egyetlen egy papnak a személyisége is. Ebben a könyvecskében épen ezért Don Bosco egyéniségének a kibontakozását és az emberekre

---

gyakorolt hatását szeretném megmutatni az olvasónak. X. Pius még velencei patriarcha korában mondta: Nagyon üdvösséges dolog lenne napjainkban ennek a békeapostolnak az életével minél hamarább megismertetni az embereket.

Engedje meg az olvasó, hogy Dávid király szavait idézhessem (62. zsolt., 3.): „A puszta és járatlan és vizetlen földön, úgy jelenek meg előtted, — én Istenem, — mint a szent helyen, hogy lássam a te erődöt és dicsőségedet”. Don Bosco megtanít arra, hogy az Istennel szövetkezve mit tud tenni egyetlen ember is a hit és szeretet erejével, annak a szellemében és szeretetében, aki azt hirdette: „én vagyok a feltámadás és az élet.” A francia forradalom és a napóleoni háborúk után Európa kopár és sivár volt. A forradalom fia, ki annyi mindent rombadöntött, Szent Ilona szigetén fogóságban élt. A népek tanácsa és a bécsi kongresszus tehetetlen volt: nem találta meg a népek új, igazabb életének a forrását. Isten azonban gondoskodott teremtményeiről. Ugyanebben az évben, 1815-ben született meg a nagy építő: Don Bosco. Megmutatta, hogy vesztett háború után, a forradalmi időkben miféle pozitívumot tud alkotni egy ember, egy pap: hogy mi hasonló időkben szintén fel tudjuk használni az építéshez a népek elrejtett erőit. Mert a nagy lelkek alapgondolata nem a rombolás, hanem az építés. Don Bosco megtanít arra, hogy „Péternél” keressük az erőt és az ígét: „Aranyom és ezüstöm nincs, amim azonban van, neked adom: Jézus nevében kelj fel, és járj!”

A mai idők pusztaságában, hol a legnemesebb lelkek sem találják meg az utat, az élet forrását, menjünk Don Boscóhoz, őt tanulmányozzuk, és tőle tanuljuk meg felismerni Isten erejét és dicsőségét!

ELSŐ RÉSZ.

Don Bosco egyéniségének kifejlődése.

DON BOSCO TEHETSÉGE ÉS LELKI ERŐI.

Don Bosco alacsony, de arányosan, finoman fejlődött természetű, kerekded arcú, széles és magas homlokú férfiú volt, élénk, fekete szeme a lélek mélyére nézett. Tekintetében és állandó, barátságos mosolyában lelkének kedvessége és szentsége ragyogott. Finom metszésű orra és álla, megjelenése valami olyan földfeletti, angyali külsőt kölcsönzött neki, mintha nem is e világról való volna. Testtartása mindig méltóságteljes és tetszetős volt. Modora tökéletes nemes emberre vallott. Mindenkiel, a legmagasabb rangúakkal szemben is, természetes volt mindig. Mily stilszerű méltósággal üdvözölte XIII. Leó pápát, a „*Lumen de coelo*“-t (mennyei fényt), midőn először jelent meg előtte kihallgatáson: „Most bocsásd el, Uram, a te szolgálodat békeségben, mert látták szemeim a népek megvilágosítására rendelt fényt!” Az igazi előkelőség azonban a szegényekkel és alacsonyrendűekkel való érintkezésből tűnik ki. Kalapját kezében tartva lépett a szegény emberek lakásába. Sohasem parancsolt. Még akkor is kért, amikor rendelkezhetett volna.

Ha pár fillért kapott ajándékba, levelezőlapon köszönte meg; ha azonban az ajándék másfél vagy két lírát ért, már köszönő levelet írt. A jötevők nevenapjára, esküvőjére vagy más örömnünepére mindig kifejezte jókívánságait. Újévkor a gratulációk megírása egész hónapot igénybe vett. Apró ajándékokat is adott: gyümölcs- vagy zöldségajándékot. Ezekkel növelte az emberek vonzódását. A gyermek, ki útbaigazította, a szolga, ki meggyújtotta a lámpását, bárki, aki egy pohár vizet adott neki, biztos lehetett benne, hogy Don Bosco megköszöni a szívességét. Mindenegyben misszionáriusának maga írt és pedig végtelen gyengéden. A legnagyobb mértékben értett ahhoz az erényhez, hogy miképp szerezzen magának barátokat.

A bátorság, az igazán nagy emberek jellemének alap tulajdonsága, szintén erényei közé tartozott. Sohasem törődött az emberek véleményével, ha arról volt szó, hogy Isten dicsősége vagy az Egyház jogai érdekében emeljen szót. Apostoli nyíltszívűséggel lépett fel még királyokkal szemben is. Például akkor, amikor a nápolyi királynak megmondotta, hogy miért veszítette el a trónját és miért nem fogja soha visszaszerezni a koronát. Jellemének érintetlenségét még ellenfelei is megcsodálták. Az állami törvényekkel szemben sohasem tanúsított ellenséges felfogást. Az ifjúságot és a felnőtteket minden nyilvános és magán beszélgetésben arra buzdította, hogy tartsák meg a törvényeket. Minden új tisztviselőt meglátogatott, és jóindulatát kérte növendékei számára.

A lelke lángolt, a szíve gyengéd volt. Szinte azt mondhatnók, hogy bölcsességének nem volt határa. Nagy lélekjelenlét és feleletre-készség jellemezte. Éles elméje a tudomány minden ágában kiváló eredményeket ért el. Jól tudott latinul és görögül, zsidóul olvasott, franciául

beszélt és még sok más nyelven is meg tudta értetni magát, pl. németül és állítólag magyarul is.* Oly alaposan és részletesen tudott beszélni teológiai és filozófiai, jogi, történelmi, földrajzi kérdésekről, világi és szent tudományokról, hogy a legjártasabb szakembereket is bámulatba ejtette. Egy év alatt három gimnáziumi osztályt végzett el; az 1840/41-i iskolaév vakációjában a teológia negyedik évfolyamát tanulta meg. Az emlékezőtehetsége páratlan volt. Ha elolvasott egy könyvet, tartalmára a legapróbb részletekig emlékezett. A legtöbb klasszikus munkát kívülről tudta. Tanuló korában egyszer otthon felejtette Cornelius könyvét. Midőn tanára felszólította, hogy fordítson belőle, másik könyvet vett a kezébe és kifogástalanul elmondotta emlékezetből a hosszú latin szöveget. Midőn vizsgázott, fejből mondott el egész sor klasszikus szöveget. Még gyermek volt, amikor missziós prédikációt hallott. Hazamenet megkérdezte őt a murialdói új káplán, hogy emlékszik-e egyetlen mondatra is? Erre Bosco azzal válaszolt, hogy részletesen elmondotta az egyik prédikáció tartalmát és a többi beszédeket is el akarta ismételni. A káplán nem győzött csodálkozni. Legközelebb azt mondta Bosco anyjának: Jánosnak tanulnia kell! Ez adta meg az utolsó lökést ahhoz, hogy Bosco János megkezdte tanulmányait.

Hatalmas izomerővel és nagy testi ügyességgel rendelkezett. Egyik szerencsétlen deáktársát a többi fiú alaposan elverte. Don Bosco ekkor még kis gimnazista

*A fordító megjegyzése: Arra, hogy Don Bosco csakugyan tudott valamit magyarul, tulajdonképpen írott bizonyítékunk nincs. A szalézi atyák között azonban él a hagyomány, hogy az osztrák-olasz háborúban a magyar hadifoglyoktól annyit megtanult, amennyi szükséges volt ahhoz, hogy a magyar foglyokat anyanyelvükön győntathassa meg. Ezt a hagyományt tanubizonyosságával megerősítette több előkelő állásban lévő szalézi atya, ki még személyesen ismerie Don Boscót. Így a még ma is élő Don Francesia János, ki ugyan tévedhetett, mert magyarul nem tudván, más nyelvet is gondolhatott magyarnek. Ugyanezt mondotta azonban Don Barberis Gyula is, ki Cavagliában a magyar származású szaléziak főnöke volt, és a világháború előtt kétszer járt Magyarországon is. Don Barberis tehát ismerte anyira a nyelvünket, hogy nem tévesztette össze más nyelvvel. (H. L. P.)

volt. A szent harag lángolt fel benne. Megragadta az egyik verekedőt, és fegyvernek használva ezzel sujtott földre négy fiút. A többiek persze elszaladtak. Ebben a pillanatban lépett a terembe a tanár. Mosolyogva hallotta a történeteket, és Boscónak meg kellett ismételnie hőstettét. Egyszerre négy társát bírta el a vállán. Egy hatalmas vérebet a nyakán és hátán megragadva tartott egyszer a levegőben. — Még 1883-ban is két újjal törte föl a legkeményebb diót is, és az erőmérőt 60 fokra nyomta fel, míg az orvosa csak 45 fokig bírta felvinni.

A hit, remény és szeretet isteni erényei, melyekkel a Szentlélek a keresztségben árasztotta el a lelkét, kivételes mértékben ragyogtak benne. Még akkor is hitt isteni küldetésében, midőn mindenki elhagyta, midőn mindenki félreismerte, és bolondnak tartotta, midőn fiaival még a terméketlen réten sem túrték meg. S bár egyetlen biztató sugarat sem látott, szilárdan remélt minden reménytelenség ellenére is. Ezért lett ő is, mint Ábrahám, a nemzetek atyja!

Don Cagliero a harmincöttesztendő alatt, amelyet együtt töltöttek el, *egyetlen egyszer sem látta nyugtalanodni*. Nyugodt maradt akkor is, midőn egy fillére sem volt, az adósságok pedig szorongatták. Hite elsősorban a valóban hősies szegénység-szeretetéből tűnik szemünk elé. Szegénynek született, szegényesen élt, szegényen halt meg, bár legkevesebb 80 millió líra ment át kezén. Ezt a hallatlan nagyságú összeget a szegény gyermekek, templomépítések és missziók céljaira kapta.* Az apostoloknak és Isten legkiválóbb szolgálóinak mindig a szegénység volt a legnagyobb gazdagságuk. A szegénység

*Midőn Calosso, a murialdói káplán meghalt, 6000 lírát örökölhett volna Bosco, de, mert nem volt végrendelet, lemondott örökségéről és szegényen élt tovább. Ha utazott, a szükséges ruhákat kölcsön kellett kérnie. Midőn deák volt, az élelmét, a lisztet, kenyeret, sajtot, gabonát, jószívű emberek adták össze.

az az eszköz, amellyel legjobban biztosíthatjuk magunknak Isten gondviselő segítségét. Don Bosco, mivel csupa hit volt, ragyogó optimizmusban élte le életét. Sokszor mondotta: Isten azt akarja, hogy mindnyájan üdvözlünk! Azért teremtette az Úr a Paradicsomot, hogy ott lakjunk! *Sempre avanti!* Mindig előre! Még a halálos ágyán is e szavak lebegtek ajkán.

Határtalanul szerette a jó Istent és a felebarátait. Minden tettének mozgató ereje a szeretet volt, a szeretet, amely „a napot és a többi csillagot végighajtja” égi pályáján. Szeretet, ez nevelő módszerének, az úgynevezett megelőző módszernek a veleje. Ez a módszer biztos hatást ér el, ha olyan emberek használják fel, kiknek szívében ég az áldozatos szeretet. Ennek a nemes kényszernek lehetetlen ellenszegülni; ezt a szeretetet kudarc még sohasem érte. Ez a szeretetteljes módszer azonban akkor hat különösen, ha a szeretetet beleültetjük a növendék lelkébe is. „Azért lehet a megelőző módszert csak keresztényeknél alkalmazni sikeresen”, ha *caritas diffusa est in cordibus*, ha a növendékek szívébe beültettük, és ott ápoljuk Isten szeretetét és az Úr félelmét. Ezért voltak a gyónás és a szentáldozás Don Bosco legfontosabb nevelőeszközei. Ezt használta ő maga, ezt ajánlotta munkatársainak és védetteinek is.

Már tízéves korában megáldozott.* Mint szolgálfiú, mindég elment a reggeli misére, és minden vásár- és ünnepnap magához vette Krisztus szent testét. Tanuló, különösen papnövendék korában a gyakori szentáldozástól várta hivatásának megerősödését.

Mind természetes, mind természetfölötti szempontból nagy ember volt Don Bosco.

*Ez abban a korban, midőn 13-14 éves korukban járultak a gyermekek az első szentáldozáshoz, nagy dolog volt.
(Fordító)

Természetes nagyságáról tanuskodott bátorsága, hálája, a léleknevelő magány iránt érzett szeretete. Természetes nagyságát bizonyítja az, hogy mértékletes és kitartó volt, hű a kis dolgokban is, hogy célját soha szem elől nem tévesztette, hogy akarata törhetetlen volt, hogy diadalmaskodott önmagán, hogy szilárdan hitt és erősen remélt.

Szeretetének kimeríthetetlen mozgatóereje fejlesztette ki egyéniségét.

Nagysága különösen azokban a természetfeletti kegyelmekben nyilvánult meg, amelyekkel Isten elhalmozta.

A kegyelmek ugyan különfélék, de ugyanaz a lélek . . . Egyiknek ugyan bölcsesség beszéde adatik . . . másiknak a tudomány beszéde . . . ennek a hit ugyanabban a lélekben; annak gyógyítások adománya . . . ennek csodatévő hatalom . . . annak nyelvek nemei. (I. kor. 12. 4-10)

A gyógyítás kegyelme már papnövendék korában jelentkezett Don Boscóban. Kenyérmorzszákból vagy cukorból és lisztből készült pirulákat adott a betegeknek, azonban három, esetleg kilenc napon keresztül egy Üdvözlégyet és Salve Reginát imádkoztatott el velük, és ettől az orvosságtól a legsúlyosabb betegek is meggyógyultak.*

1844-ben, Montafiában megbetegedett Turco úr. Egyetlen orvos sem tudott segíteni rajta. Bosco, a fiatal pap, ekkor pirulákat adott neki, és elrendelte, hogy gyónják, áldozzék, és imádkozzék el három Salve Reginát. Amint a beteg teljesítette a feltételeket, meggyógyult. Később egy vegyész megvizsgálta a pirulákat. Kenyérbélen kívül semmi sem volt bennök.

---

*Ebben az időben ismerte meg Don Bosco a Szűzanyához intézett ima csodás erejét.

Valamelyik napon két asszony látogatta meg Don Boscót; egyikük csak mankóra és botra támaszkodva tudott járni. Mankó és bot nélkül, hálásan kiáltva hagyta el a szobát: „Don Bosco meggyógyított!”

1849-ben súlyosan megbetegedett egy szállótulajdonos 15 éves fia, és Don Boscótól kérte a halotti szentéseket. Don Bosco azonban nem volt Turinban, így a fiú egy másik papnak gyónt meg, és nemsokára meghalt. Don Bosco visszatérte után azonnal a gyászoló házba sietett. „Ki tudja, vajjon jól végezte-e el az utolsó gyónását,” — mondotta a gyászoló anyának és a halott nagynénjének, — „hagyjanak magamra!”

Rövid, bensőséges imába mélyedt, megáldotta a halottat, majd parancsoló hangon kiáltott rá: „Károly, Károly, kelj fel!”

Szavaira a halott életretért, és így szólt: „Ó, Don Bosco! Midőn utoljára gyóntam, az egyik bűnömet nem mertem bevallani. Most azt álmodtam, hogy egy borzasztó szakadék szélén vagyok, és menekülök számtalan ördög elől, aki mind engem üldöz. Egyszerre egy asszony állott közém és az üldöző, vad rémek közé, és így kiáltott rájuk: „Várjatok, még nincs elítélve.” —

A halott anyja és nagynénje a látottak hatása alatt rémülten futottak el, hogy behívják a szobába az egész családot. A szegény fiú közben gyorsan meggyónt és a belépőket ezekkel a szavakkal fogadta: „Don Bosco a pokolból mentett ki.” Két óra hosszáig teljesen ura volt minden érzékének. Ekkor megkérdezte őt Bosco Atya:

„Most a kegyelem állapotában vagy; a mennyország nyitva áll előtted. Oda akarsz-e bejutni vagy velünk maradni itt a földön?”

„A mennybe vágyom” felelte az ifjú.

„Tehát viszontlátásra a Paradicsomban.”

Károly lehajtotta fejét, lezárta szemét, mozdulatlanul feküdt, és elaludt az Úrban.

Midőn Don Bosco Valdoccóban hozzáfogott a Mária Keresztények Segítése-templom építéséhez, a Szent Szűz közbenjárására annyi beteget gyógyított meg, hogy a felgyógyultak hálaajándékai az építés összes költségeit (850.000 lírát) fedezhették. Az alapkövetételkor (1865. ápr. 27.) összeviszsa 40 centesimi volt Isten szolgájának összes vagyona (mintegy 40 fillér). A templom teljes berendezése is azoknak az ajándékaiból került ki, akiket Don Bosco Segítő Szűz Mária erejével gyógyított meg.

Milánóban 1866-ban egy rákos beteget gyógyított meg. Fejének egy részét és a bal arcát már elpusztította a kór. Orvosok, specialisták lemondtak minden reményről. Ekkor látogatta meg őt Don Bosco. Azt ajánlotta, végezzen szentkilencedet a Segítő Szűz tiszteletére, megáldotta, és a szentmisét érte ajánlotta fel. És a beteg egy szempillantás alatt meggyógyult.

A templomépítés ideje alatt egyetlen egy beteg sem fordult hiába Don Boscóhoz. Ha fel akarnók sorolni az összes csodás gyógyulásokat, vaskos köteteket kellene teleírnunk.

Turinból, Genuából, Nápolyból, Milánóból, Firenzéből, Bolognából, Rómából, sőt távolabbról: Palermóból, Bécsből, Párizsból, Londonból, Berlinből érkező ajándékok tolmácsolták a felgyógyultak háliját.

Cotta Antal bankárról és szenátorról 1866. szeptemberében lemondtak a turini orvosok. Már 83 éves volt.

„Csak néhány percem van” kiáltotta Don Boscónak, „és azután örökre el kell mennem!”

„Oh nem!” — válaszolta Don Bosco, „Szűz Anyánknak még szüksége van Önre e világon, hogy a templomépítésben segítsen nekem.”

„Ha felgyógyulok, hat hónapon keresztül havonként kétezer frankot adok a valdoccói templomnak.”

Don Bosco imádkozott a betegért, és megáldotta őt. Három nap múlva Cotta személyesen vitte Valdoccóba az első 2000 frankot.

Ugyancsak 1866-ban Firenzében Uguccioni-Gherardi grófné fiacskája haldokolt. Midőn Don Bosco a halálos ágyhoz ért, a kicsike már megmerevedett; szeme üveges volt, semmi életjelt sem adott. Mindenki a Segítő Szűzhöz imádkozott, Don Bosco pedig megáldotta a fiúcska testét. Ez egyszerre csak lélekzeni kezdett, mosolygott, és rövidesen meggyógyult. A grófné ettől a perctől nagy jótévője lett Don Bosco művének. A szaléziak csak „a mi firenzei jó anyánk” néven emlegetik.

1867. május 3-án több mint 600 ember jelenlétében gyógyított meg Carmagnában egy idősebb asszonyt, ki csak két mankón tudott járni. Ugyanitt egy rákos asszonyt is felkeresett és megáldott. Alig jött ki ennek a szobájából, az asszony teljesen meggyógyult.

Villafrancából egy házaspár Turinba hozta a 8-9 éves fiacskáját, ki mindaddig még egyetlen lépést sem tudott tenni. Don Bosco megáldotta, azután ráparancsolt, hogy álljon fel, és a gyermek felkelt és járt.

Egy béna asszony Don Bosco megpillantására gyógyultan kelt fel.

Csodás gyógyító képességét annyira ismerték, hogy *naponként sokan jöttek Turinba* csupán azért, hogy ő imádkozzék értük, és áldja meg őket. Naponta temérdek levél és sürgöny érkezett a legkülönbözőbb rendű és rangú emberektől; betegeket és haldoklókat ajánlottak imáiba. És valóban sok súlyos beteg nyerte vissza Don Bosco imájára egészségét. Nyomorékok, bénák, vakok, süketek, némák gyógyultak meg egy pillanat alatt.

1880-ban Marseilles Don Bosco számtalan csodájának volt a színhelye. Egy szegény fiút, ki sem járni, sem állni nem tudott, kis kocsin toltak eléje. Don Bosco megáldotta, s a fiúcska csodálatosan meggyógyult.

Barberin kisasszony már három éve súlyos beteg volt. Don Bosco meglátogatta, és akkor tökéletesen meggyógyult. Ugyanígy szabadult meg Perrier kisasszony is rákjától. 1881-ben, Marseillesben egy szegény kis gyermeknek adta vissza a szemevilágát.

Cannesban egy fiatal, 22 éves lengyel nő, ki hátgerincbaja folytán már egyetlen lépést sem tudott tenni, áldására egyszerre meggyógyult.

Frohsdorfbán, hová külön elhívták Don Boscót, Chambord gróftól gyógyította meg.

1885. áprilisában naponta tett csodákat Marseillesben. Midőn pedig már meghalt, Piovano Lujza asszony, ki gyógyíthatatlan rákban szenvedett, Don Bosco tiszteletére kilencnapos ájtatosságot végzett, és teljesen meggyógyult.

Della Marina asszony, ki Turinban élt, 50 éves volt, és ugyanabban a betegségben sínylődött, mint Piovanóné, Don Boscónak a közbenjárására meggyógyult, ép így gyógyult ki tüdővészéből Marchese Adél nővér is.

A jóslás kegyelmével is meg volt áldva Don Bosco. Előre látta intézeteinek növekedését és élettartalmát, és sok évvel előbb leírta az Oratórium és a szalézi missziók sokkal későbbi helyzetét. Egyes események bekövetkezését, a nyilvános élet változásait, előkelő személyek halálát előre megmondta. Az Oratóriumban évek során egyetlen növendék sem halhatott meg anélkül, hogy a gyászt meg ne jövendölte volna.

1844. augusztus 31-én, még mint fiatal pap, azt az elégtételt adta fel a portugál követ feleségének, hogy imádkozzék szent Órangyalához, mert nagy veszélyből

fogja megmenteni. Csakugyan a lovak elragadták a követ nejének a kocsiját, ez azonban egy röpimátküldött Őrő-angyalához, és megmenekült.

Moglía Dorottya asszonynak, ki gyermekkorában gazzasszonya volt, mint teológus kispap megjósolta, hogy 90 éves lesz. Valóban a 91-ik életévében halt meg.

Megjövendölte az 1866-os háborút, IX. Pius halálát, XIII. Leó megválasztását, a piemonti királyi családban bekövetkezett haláleseteket. Egymásután haltak meg: az anyakirályné, a királyné és a király egyetlen fivére.*

Don Bosco látta a titkos és távolban történő eseményeket is. „Csak gondolnom kell valahová, és már látom is, hogy mi történik ott, ki van ott,” mondotta 1861. február 10-én.

Egyszer Lanzóban vezetett lelkigyakorlatot. Egyszerre csak azt látta, hogy Turinban két növendék a délutáni istentiszteletről elszökve fürödni megy. Már a vízben voltak, midőn egy láthatatlan kéz jókorát ütött rájuk. — Anyjának halála előtt, hálószobájának a falán jelent meg Margit Mama képe.

1874. április 29-én a gyóntatószékben ült Turinban. ¹/₄9-kor felugrott, azt hitte, hogy csata közepébe került. — Ágyúdörgést hallott. Spanyolországban ugyanekkor vívták a karlisták a bilbaoi csatát.

1886-ban Branda János szalézi igazgatónak álmában jelent meg Don Bosco. Felkeltette őt, és kényszerítette, hogy kövesse. Néhány növendékhez vezette, akit el kellett távolítania az intézetből.

Midőn 1887-ben már a szobáját sem tudta elhagyni, álmában látogatta meg minden egyes rendházát, még azokat is, amelyek Amerikában voltak.

*Érdekes, hogy tanulókorában többször megálmodta azokat a feladatokat, melyeket a tanár csak másnap adott fel. Don Bosco maga is természetfeletti dolognak tartotta ezt.

A növendékekben előre meglátta a papi hivatást; az oltár leendő szolgálójának a feje fölött tüzesnyelvet látott lebegni.

Kilencéves korában, majd midőn 16 és 19 éves lett, sőt később is, álmában mutatta meg neki az Úr Jézus és a Szűz Anya élethívását, mint egykor egyiptomi Józsefnek vagy Jeremiás prófétának, ki szintén még puernek, gyermeknek nevezte magát, amidőn a próféta hivatást megkapta.

9—10 éves lehetett Don Bosco, midőn egész sereg fiút látott álmában. Egyesek nevettek, egyesek káromkodtak, mások játszottak. Ekkor megjelent neki Jézus Krisztus, és így szólt hozzá:

„Állj az élükre. *Nem veréssel, hanem szelidséggel és szeretettel* teszed majd őket barátaiddá. Azonnal tarts nekik előadást a bűn rosszaságáról és az erény értékéről. Tanítónőül melléd adom Máriát, az ő vezetésével bölcsé leszel.“*

A fiúcska ekkor meglátta a Mennysország Királynéját, a gyermekek helyén pedig egy csomó kutyát, farkast, medvét stb. talált.

„Lásd, ezek között kell dolgoznod!“

És a vad állatok nemsokára szelíd bárányokká változtak. Ebből az álomból ismerte meg Don Bosco élethívását.

Don Bosco olvasott a szívek rejtekeiben, és ismerte a lelkiismeret legelrejtettebb titkait is. Ha egyik-másik tanítványa nem merte vagy elfelejtette meggyónni valamelyik bűnét, Don Bosco azonnal figyelmeztette, és megnevezte a bűnt.

Elrágdatásokban is részesítette az Űristen hűséges szolgáját. 1879-ben Garrone Evasius mise közben 10

*Ez a megelőző módszer, amelynek használatát az Ég ajánlotta Don Bosciónak.

percig látta őt a levegőben lebegni: olyan volt, mint egy angyal.

1860-ban háromszáz fiúnak osztott ki kenyeret, bár a kosárban csak 20 darab kenyér volt. Amidőn az osztásnak vége lett, ezt a 20 darabot teljes számban megtalálták a kenyereskosárban. Amint megszorította a kenyeret, úgy szaporította meg egyszer a kéznél levő kevés gesztenyét, így hatszázötvenen lakhattak jól belőle. Máskor pedig néhány szentostyával 650 hívőt áldoztatott meg.

Igen, Don Bosco valóban „*kiváltságos lélek volt.*”

Eszköz volt az Úr kezében és Annak a kezében, akire már a paradicsomban rá lettek bízva az emberek.

Könnyen felismerhetjük az Isten ujját, (*digitus Dei*, mondotta XIII. Leó), ha azt látjuk, hogy egyszerű pap — állás, hivatali méltóság és minden anyagi eszköz nélkül — oly hihetetlenül rövid idő alatt olyan hatalmas művet alkot, mint Don Bosco. Ő is csak Isten és a boldogságos Szűz eszközeinek tartotta magát, teljesen az isteni Gondviselésre hagyatkozott, és az Úr csodálatos módon gondoskodott róla: mindig épen annyi volt a jövedelme, amennyire szüksége volt.

1848-ban nyomasztó adósságot kellett kifizetnie, holott semmi pénze sem volt. Ekkor az utcán találkozott valakivel, s ez egy csomagot adott át neki. Midőn felbontotta, több ezer lírát talált benne. 1859-ben ismét kapott egy húszezer lírát tartalmazó csomagot, ekkor épen ennyi pénzre volt szüksége.

Egyik hitelezője veszekedve követelte 1860-ban, hogy fizesse meg az adósságát. Ekkor egy idegen lépett a szobába, s 3000 lírát ajándékozott Don Boscónak, épen annyit amennyit a hitelező követelt. „Hasonló dolog minden pillanatban történik,” mondotta az Úr alázatos szolgája.

A Hitterjesztés Egyesületének lyoni gyűlésén, 1882. január 20-án, beszélt el Don Bosco a következőket: Kevéssel ezelőtt a római Jézus Szíve-templom építkezési vállalkozójának 15,000 lírát kellett lefizetnem. A határidő délután 5 órakor járt le. Félőtkor még nem volt egy fillérem sem. Ekkor elrendeltem, hogy a növendékek a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt imádkozzanak. Egyszerre egy ismeretlen pap akart velem beszélni; 8000 lírát hozott a maga nevében, 7000 lírát pedig egyik barátjának a megbízásából. Elmondotta, hogy ezt a pénzt tulajdonképpen csak a halála után akarta az Oratóriumra hagyni. Ekkor váratlanul az a gondolata támadt: „Inkább még ebben az életben add oda, mint halálod után.” Szombaton akart csak eljönni, de valami nem hagyta nyugodni. Már az állomáson volt, amikor arra gondolt: Csak szombaton akartál elutazni, nem ma.

Viglietti pinerolói püspökjelenlétében hoztak 1884-ben Don Boscónak fizetési felszólítást: 3000 lírát követeltek tőle, és ugyanakkor kapott egy levelet is: 3000 lírát ajándékozott neki valaki.

1883-ban Mathiban a Segítő Szűz Mária Leányai részére kellett volna lakástszerezni, ehhez 30000 lírára volt szükség.

Colle gróf Toulouseból, ki mit sem tudhatott Don Bosco gondjairól, éppen ennyi pénzt adott át neki.

1884. december 4-én Albera igazgató a legsürgősebben kért 1000 lírát. Ekkor érkezett egy marseillesi hölgy levele is, benne 1000 líra volt.

Csak néhány példát mondtunk el annak bizonyítékára, hogy az isteni Gondviselés és Segítő Szűz Anyánk mennyire gondoskodott az ő bízó szolgájáról.

Don Bosco egyik — a halálos ágyon tett — legutolsó kijelentése ez volt: „A mi kongregációnk fennmarad, mert Isten vezeti, és Segítő Szűz Mária oltalmazza.”

DON BOSCO ÉS A KORSZELLELEM.

„Az életrajzíró legfontosabb feladata az, hogy az embert korának viszonyai között mutassa be. A kor — akarod, nem akarod — ragad magával, képez, és olyan viszonyok közé helyez, hogy bátran mondhatjuk, hogy ha tíz évvel korábban vagy később születik ez ember, a saját képzettségét és a másokra gyakorolt hatást tekintve, tökéletesen más lett volna.”* Goethének ez a mondása ösztönöz arra, hogy megmutassam, milyen hatással volt Don Boscóra a század szelleme. „*Dominus vocavit adversum me tempus*” (az időt hívja ellenünk az Úr), mondja Jeremiás próféta (Jer. Sir. 1., 15). A napok és korok meglátogatnak. Sajnos, a legtöbb ember nem ért meg az idők szabta feladatok fontosságát. Nem kutatják a Szentlélek Isten szándékait, amelyek a küzdelemben és tülekedésekben, a korok jellegzetes kérdéseiben és kívánalmaiban fejeződnek ki. Isten Lelke nemcsak a templomokban működik, hanem a világtörténelem egyes eseményeiben és az ember hétköznapijának minden pillanatában is megnyilvánul.** Isten Lelke lebeg a korok és napok bonyodalmai felett. Nem történik és nem történt és nem fog történni semmi a történelem és a világ-mindenség multjában, jelenében és jövőjében, ami nem adna vagy nem adott volna munkát az egyes ember számára is. Mert mindenegyes ember szerves összefüggésben van a mindenséggel és emberiséggel, a multtal, jelennel, és jövővel. A szervezetben azonban mindenegyes szerv résztvesz a többi tagok örömeiben vagy fájdalmában. Az egyes ember élete nem izolált, nem elkülönített, hanem

* Goethe: Aus meinem Leben.

** *Ludens coram Deo omni tempore, ludens in orbe terrarum.*

annyira összefügg az egész világ életével, hogy attól elkülönítve egyáltalán vizsgálni sem lehet. Különösen az egyes népek, nemzetek történelmi élete van óriási hatással ugyane nép, nemzet egyes fiainak tevékenységére. Kíséreljük meg állításunkat Don Boscóra vonatkoztatni.

Don Bosco 1815. aug. 16-án született, és 1888. január 31-én halt meg. „*Ho passato tempi difficili*, nehéz időket értem meg” mondotta halálos ágyán érsekének.

Napoleon, ki Olaszországban rombadöntött mindent, amit évszázadok építettek, ugyanabban az évben lépett életfogytiglan tartó fogsága színhelyére, Szent Ilona szigetére, amely évben Don Bosco megszületett. Mit sem használt az, hogy a bécsi kongresszus látszatra gépiesen mindent a régi keretekbe állított vissza. Teljesen új korszak kezdődött. Az új idő új szellemét nem lehetett megfojtani. Nehéz volt az új viszonyokat békésen összeegyeztetni Isten szolgálatával, az Egyházzal és a társadalmi szeretettel, az adott viszonyok között az Egyház jogait is utolsó jottáig megvédeni, viszont arra is ügyelni, hogy éles szembehelyezkedéssel ne ártsanak a lelkek üdvének.

Don Bosco születésének évétől kezdve a *Risorgimento*, Olaszország újjászületése lett minden olasz ember legszebb álma, a vágy egységes nagy nemzetté lenni.

A vezéreszme ez volt:

Elsősorban megszabadulni az idegen, osztrák uralomtól, az idegen dinasztiáktól. Az olasz egység gondolata mind nagyobb tért hódított. Jöttek a forradalmak (1830 és 1848). Jöttek a háborúk: 1849, 1859 és 1866-ban, majd 1870-ben Róma elfoglalása. 1849-ig még tiszteletteljes figyelemmel voltak a romantikus lelkek a pápára, az Egyházra és a vallásra. Giobertire, Silvio Pellicóra, Manzonira, Balbora és Rosminire gondolok. — 1849 óta azonban eltűnt a politikai figyelem korszaka; Cavour

csak a reálpolitikát tartotta szemé előtt. E szerint a politika szerint az egyházi államnak semmi létjogosultsága sem volt többé. A papnevelőket, zárdákat feloszlatták és kaszárnyákká alakították át. A téveshitűeket először megtúrték, majd elismerték, viszont a jezsuitákat kiűzték Szardiniából. A szárd királyság volt minden ellenséges mozgalom főfészke. Egyházellenes közoktatásügyi törvényeket hoztak, a teológiai oktatást önkényesen szabályozták (1851). Bevezették a polgári házasságot (1852). A püspököket és papokat üldözték. Turin érsekét például 1850-ben bebörtönözték. A carbonarik és szabadkőművesek egyházellenes szervezetei bujtogattak, és gyűlölettől dúltak-fúltak. *Tempi difficili!* Valóban nehéz idők egy Don Bosco számára, aki nem rombolni, hanem építeni akart. Ámde Don Bosco, mint szent realista, olyannak vette a századot, amilyen volt, s nem amilyennek lennie kellett volna: pontosan számbavette az akadályokat, de a követelményeket is.

Nagyok voltak a politikai nehézségek, amelyekkel Don Boscónak sikeresen kellett szembeszállnia.

A napoleoni háborúk és a forradalmak után oly nagy volt az olasz nép gazdasági, szociális, kulturális és erkölcsi nyomora, akár csak nálunk most a világháború és két forradalom, az őszirózsás és a vérvörös forradalom után. A tornyokból elvitték a harangokat. A lakosság ki volt szipolyozva, Leopardi a maga pesszimista énekeit dalolta, Lombroso pedig a nevelés csődjét hirdette. Súlyosak voltak az adók és a vámok. Számptalan betegség szedte áldozatait. Magában Turinban, az ország fővárosában csak 1500 fiú járt iskolába. A lányok részére egyáltalában nem voltak nyilvános iskolák. Az elemioktatást két évre szorították le. Mind az alsó, mind a felsőbb oktatás terén nagy visszasságok uralkodtak. A zene

művelését, még az egyházi zenét is, a Sixtina kivételével egész Olaszországban elhanyagolták.

Aki a legszükségesebb kérdésnek szenteli magát, az ér legbiztosabban célt. Abban a korban a legégetőbb kérdés a szociális, erkölcsi és kulturális nivó emelése volt, különösen az ifjúság körében. A kor legkétségbeesettebb segélykiáltása legélesebben abban a hivatásban nyilatkozott meg, amelyet Isten szent akarata Don Bosco elé tűzött; a cél, mely felé a kor hajtotta Don Boscót az volt, hogy különösen a nevetlen, elhagyatott proletárgyermekeknek szentelje magát, ezeknek társadalmi és erkölcsi nivóját emelje. Elődei: Neri Szt. Fülöp, Vittorio da Feltre, Calasanti Szt. József, La Salle Szt. János, Emiliáni Szt. Jeromos, Szalézi Szt. Ferenc, Páli Szt. Vince szintén a kor követelményeiben, szükségleteiben keresték Isten akarátát. Ők tanították meg arra, hogy a kor hullámai közül a legdrágább gyöngyöt, a Legfelsőbb Szándékot halássza ki.

A politikai élet terén Don Bosco nem tehetett mást, mint amit Nagy Leó pápa tett meg Attilával szemben. Az új idők elé azzal az egyetlen hatalommal vonult ki, amely soha vereséget nem szenved, az isteni szeretet, a karitás hatalmával. Ez előtt a hatalom előtt még a modern állam is meghajol. Mennél jobban elnyomták az Egyház külső hatalmát, Don Bosco annál inkább tanította azt, hogy a morális hatalomnak, a karitás hatalmának és a természetfeletti szempontoknak kell diadalra jutniok. Ezáltal tudott fölébe kerekedni az időnek, és ezért tudott oly áldásos eredménnyel belenyúlni az idő égető kérdéseinek intézésébe.

A pápa és a király, az Egyház és az olasz világi, állami kormány egyformán bízott benne, és ő, az egyszerű pap, részesült a szerencséjében, hogy száz és száz

püspöki szék betöltésénél és más fontos ügyeknél közvetítsen.

Don Bosco korának nyomorából olvasta ki feladatát. De az olasz mult is hatással volt rá. Mily szorgalommal tanulmányozta Olaszország történetét! Fáradhatatlanul merített a klasszikusokból és költőkből, de végül mindig felemelkedett az olasz egyház szentjeinek hősies példáihoz.

A SZÜLŐFÖLD

szintén olyan természetszentség, amely által Isten kitörülhetetlen benyomásokat kölcsönöz a szíveknek és kedélyeknek.

Don Bosco a Castelnuovo d'Asti plébániához tartozó, 15—20 házból álló Becchi tanyán született.

Az igénytelenség földjén látta meg a jó Isten napját, a valódi egyszerűség levegőjében nevelkedett mint gyermek, azon a vidéken, ahol mesterkéletlen, gyermeki hit uralkodott, melyet még nem fertőzött meg a racionalizmus.

Az Alpok égető csúcsai a gyermek lelkét is a magasságok felé emelték, a magas hegyek az ideálokhoz, a magány Istenhez vezette őt.

A vidám, napsugaras éghajlat fejlesztette ki ragyogó kedélyét. Elképzelhetjük a boldog fénygyermekeket, egy Neri Szt. Fülöpöt, egy Don Boscót másnak, mint boldognak és vidámnak?

A vidámság és öröm, mint a napsugár, megöl minden rossz csírá. Don Bosco nevelési módszerének ezért lett egyik legfőbb célja az, hogy növendékeit vidámságra, mindig kacagó ferences-lelkeké nevelje. Ez az igazi

megelőző módszer. Az öröm megöli a rossz csiráját, mielőtt kifejlődhetnék. Ez a módszer megelőzi (*prae-venit*) a rosszat. „Az ifjúságnak adjuk meg, természetesen az illem és az egészség határain belül, a legmesszebbmenő szabadságot, szabad idejükben engedjük őket kedvükre ugrálni, szaladgálni, lármázni.” Ez a szalézi nevelőszellem.

Don Bosco szülőföldjének határa évezredek óta egybeesett az észak és dél, kelet és nyugat között vívott harcok határával. Ott harcoltak a rómaiak a gallokkal és Hannibállal, ott akartak a germánok helyet szerezni maguknak a nap alatt. Olaszok küzdöttek ott a németekkel, osztrákok és spanyolok a franciákkal. Nem kellett-e itt neki is megtanulnia harcolni, harcolni a legnagyobbért?

Chieriben, hol iskolába járt, ebben az időben még olyan nemes, vallásos szellem uralkodott a diákok és tanárok között, hogy sohasem tudott visszaemlékezni arra, hogy egész tanulmányi ideje alatt csak egyetlen helytelen szót is hallott volna a hit vagy az erkölcs ellen.

És Turin, Don Bosco papi működésének színhelye, te nem vagy-e a virágos, szent, katolikus karitás hazája?

Don Bosco idejében itt dolgozott egy Guala, egy Cafasso, kit az Egyház máris a boldogok sorába iktatott, egy Borel és a világhírű Cottolengo, kit szintén a boldogok közt tisztelünk.

Turin egyik részét Valdocco-nak, *vallis occisorum* vagy *vallum occisorum*-nak nevezik, mert e helyen halt vértanu-halált a thébai légió három katonája: Adventor, Solutor és Octavius.

A hely, amelyet valamelyik szent megszentel, örökké szent marad. E mondást hirdeti Valdocco története is. Ezerhatszáz év tűnt tova a három hős vértanusága óta. — „Azt akarom” — mondotta álmában Don Boscónak a

Szűz Istenanya, — „hogy ezen a helyen, amelyen Turin dicsőséges vértanui a mártirhalált elszenvedték, hogy ezeken a rögökön, amelyeket vérük termékenyített és szentelt meg, ezen a helyen Istent különösképen tiszteljük.“

A három nemes hős, ki Jézus dicsőségét vérevel szolgálta, gondoskodott arról, hogy haláluk után ezerhatszáz évvel Don Bosco tanítványai közül százan és ezren fejlődjenek e szent helyen hőskökké, s elmenjenek a legtávolabbi országokba is, hogy Krisztus országáért harcoljanak. A mártírok vére valóban új keresztények magja lesz!

Örömmel hisszük, hogy ilyen kegyelemmel teljes szent hely mély hatással volt Don Bosco egyéniségére és áldásos működésére.

ISTEN MŰKÖDÉSE DON BOSCO LELKÉBEN

úgyszólván már csecsemő korában megkezdődött. Alig volt két éves, midőn Isten szent akarata megfosztotta atyjától. „Gyermekem, már nincs atyád!“ Édesanyjának ezek a szavai voltak az első maradandó benyomásai. Ezért gondoskodott oly gyöngéd szeretettel az árvákról.

Mint egykor Jákobnak Ézsau elől, úgy kellett Bosco Jánosnak 13 éves korában elszöknie mostohaapjához, Antal elöl. Hónaalattszegényes csomagjával indult el 1828-ban, egy hideg, fagyos februári reggelen, hogy szolgálatba álljon valahol. Térdrehullva, könnyes szemmel kérte Moncuccóban Moglia gazdát: Fogadjon föl! Fogadjon föl! Nem megyek el! Fogadjon föl szeretetből!

Ebben az időben átszenvedte mindazt a nyomort, szegénységet és elhagyatottságot, mely azoknak az if-

jaknak jut osztályrészül, kik kénytelenek elhagyni az atyai házat, hogy munkát, ellátást és szállást keressenek maguknak. Ebben az időben árasztotta el Isten Don Boscónak, az ifjúság nemes apostolának szívét mélységes részvéttel, különösen a munkásifjak iránt.

Midőn iskolába járt, míg Castelnúovóban volt, rossz időben egy lépcső alatt kellett éjtszakára meghúzódnia, Chieriben pedig egy szűk, mondhatni testhezálló helyen volt a szalmazsákja, ahová csak létrán juthatott fel. Ha kinyújtotta a lábát az nemcsak a szalmazsákról lógott le, hanem az éjtszakai levegőtől hűvös ürbe. Ebben az időben készítette őt elő az Úr arra, hogy később, mint Turin apostola menedékhelyeket állítson föl a sok szegény, otthontalan gyermek számára, kinek istállóban, csűrökben, a hidak alatt kell eltölteni az éjtszakát.

Bosco csak tizenhatéves korában kezdhetette meg tanulmányait. Azért rendelte ezt így az Úr, hogy mint tanuló, de különösen később, mint pap előkészítse a papi pályára azokat, kik későn kapták meg a szent hivatást.

Midőn Castelnúovóban tanulmányaihoz kezdett, a Gondviselés egy Roberto nevű szabóhoz vezette. Ez egyúttal énekkarmester is volt. Nála tanult meg *énekelni, orgonálni, hegedülni és cimbalmozni.* Egyúttal jártasságra tett szert a *varrás művészetében* is. Szabadidejében pedig a szomszédoknál szerzett gyakorlatot a *cipészességben, asztalos és lakatos mesterségben.* Később, mint ifjúsági apostol sok hasznát vette az ipar terén szerzett ügyességének.

Chieriben egy ideig egy kávéházban lakott. Itt megtanulta a *főzést és cukrászatot.*

1836-ban a szünidőben a jezsuita nevelőintézetben segített a tanároknak. Ekkor ismerte meg a jezsuiták

nevelési módszerét. Egyúttal sok előkelő ifjúval ismerkedett meg, s ezek később jóakarattal támogatták szeretetműveit.

Chieriben, hogy fenntarthassa magát, *instruktoroskodnia*, nevelősködni kellett. Ezáltal tett szert arra a nagy gyakorlatra, amelynek segítségével később az intézetében a tehetséges fiúkat magánoktatás útján gyorsan bevezette a tudományokba.

Boscót, mint fiatal papot gyárakba, műhelyekbe, fogházakba vezette a Gondviselés, hogy saját tapasztalásból ismerje meg az elhagyatott ifjúság nagy nyomorát.

Mint egykor Szt. Pált, a népek apostolát, egyik helyről a másikra vezette a jó Isten rendelkezése, úgy kellett fiatal pap korában a mi ifjúsági apostolunknak is egyik helyről a másikra vándorolni az egész csapatával, hogy művét Turin ifjúságának minél szélesebb rétegei ismerjék meg, a felnőttek pedig minél jobban megbecsüljék és segélyezzék.

Bár betegeskedése teológus korában megakadályozta Boscót, hogy akár Szent Ferenc rendjébe lépjen, akár pedig misszionáriusnak menjen el, ezt az Istentől lelkébe oltott vágyat azonban úgy elégítette ki, hogy maga szervezett új társaságot és ennek tagjait missziós tevékenységgel bízta meg.

SZÜZ MÁRIA SEGÍTŐ KEZÉBEN

Ha az emberiség a nyomorúság és szenvedések közepette ismét talpra akar állani, Ahhoz kell fordulnia, akivel már a bűnbeesés után a Paradicsomban vigasztalta az emberi szívet az Úr: az Asszonyhoz, ki a kigyó fejét szétapossa, a Boldogságos Szüz Máriához.

A Krisztus előtti századokat a Máriáról szóló jövendölések és az ő előképei bátorították. Krisztus után is, ha építeni akar az Egyház, mindig Máriához fordul. És Mária segít!

VII. Pius pápa a forradalom rombolásai után Máriához, a Keresztények Segítségéhez fordult, és 1815-ben Segítő Mária tiszteletére külön ünnepet rendelt. Az Úristen ugyanebben az esztendőben, Nagyboldogasszony oktávája alatt, egy fiúcskával ajándékozta meg a világot, aki által Mária megszámlálhatatlan jót tett és tesz az emberiséggel. Ez a fiúcska Bosco János volt, kit édesanyja azonnal a világrajövele után a Boldogságos Szűzanyának ajánlott fel.

Nemsokára nyilvánvaló lett, hogy Bosco János életének *egyik legfőbb feladata* az volt, hogy az emberekben minél mélyéresebb *bizalmat keltsen a Szent Szűz iránt*. Már kicsiny gyermek és pásztorfiú korában is állandóan magánál hordta a Mennyei Szűzanya képét, a legelőn kis oltárt emelt, és térdenállva imádkozott a Boldogasszonyhoz, s gyermekeknek és felnőtteknek hirdette Mária dicséretét.

Mária vele volt életének minden pillanatában. „Annak a Fia, akít napjában háromszor üdvözölt,” álmában, melyet kilenc éves korában látott, Szent Anyját adta neki tanítónőül (*Maestra*), hogy kioktassa az ifjúság nevelésére. Tizenhatéves korában és később is többször megjelent neki a Szent Szűz, hogy apostoli hivatására megtanítsa. Mária ünnepei fontos dátumok életében és művének történetében. Nagyboldogasszony nyolcada alatt született, első szentmiséjét az Isteni Kegyelem Anyjának (*Madonna delle Grazie*) ünnepén mondotta el; 1841-ben, Szeplőtelen fogantatás ünnepén vezette eléje az Úr az első oratóriumi növendéket stb.

Hatalmas köteteket kellene teleírni, ha vázolni akarnók mindazt a csodálatos segítséget, amellyel Mária az ifjúság nevelésében, és sok gondja között támogatta Don Boscót; de különösen ki kell mégis emelnünk a turini nagy Segítő Mária templom építését.*

A késői hivatásokat, vagyis azokat, akikben később jelentkezett a papi hivatás, Mária segítségéért hálából Segítő Mária fiainak nevezte el, a női szalézi társaságnak pedig Segítő Szűz Mária nevet adta.

MÁSOK BEFOLYÁSA DON BOSCÓRA.

„Az emberre és az ember fejlődésére szerfölött nagy befolyással vannak más személyiségek,” mondja Stolz Albán „Erziehungskunst” című könyvében.

Don Boscóra legnagyobb hatással édesanyja, Bosco Margit volt.

1788. április 8-án született és 1812-ben ment férjhez Jánosunk édesapjához.

Margit Mamának csodálatos akaratereje és feltűnő bátorsága volt. 1804-ben, 16 éves korában, bátran állott szembe azokkal a német katonákkal, kik átvonulóban atya kukoricaföldjére hajtották lovaikat.

1817. május 11-én Don Bosco édesatyja meghalt, Margit Mama pedig csüggetlenül küzdött meg a rossz természettel és az éhínséggel.

Élete munka és imádság között oszlott meg.

Don Bosco is épúgy szerette az imát, mint anyja. Őt is ugyanaz a bátorság, rettenthetetlenség jellemezte.

* Midőn 1880 márc. 29-én Franciaországban egy rendelet eltörölte az összes szerzetes kongregációkat, Don Bosco álmában azt látta, hogy a Szűzanya az ő franciaországi házái fölé borítja a palástját, és így szólt hozzá: „Szeretem azokat, akik engem szeretnek.” Don Bosco házait nem bántották.

Ő is oly buzgón munkálkodott a lelkek üdvén, oly egyszerű volt és ugyanúgy szerette a szegénységet és a szegényeket, vállalkozásaiban époly bölcseséget tanusított, épúgy gondoskodott alárendeltjeiről, a kellemetlenségek özönében époly nyugodt maradt és époly törhetetlen bizalom élt szívében az Úristen és a boldogságos Szűz Mária iránt.

Margit Mama fiát már tízéves korában az Úr asztalához vezette. Korán megtanította dolgozni; kemény fekvőhelyhez szoktatta; az evésben és ivásban mértékletesnek nevelte; megszerettette vele a rendet és a tisztaságot, a leggyengédebb illedelmességet, az alázatosságot és a szorgalmat, a jó olvasmányokat és azt a gondolatot, hogy a jó Isten és a szent Órzsangyala állandóan látja.

Margit Mama háza a felebaráti szeretet iskolája volt; különösen a betegek és a haldoklók iránt voltak gyengédek.

Édesanyja mellett különösen a papok voltak nagy hatással Don Bosco jellemének kialakulására.

Lacqua, caprigliói káplán, kinek házvezetőnője Bosco nagynénje volt, írni és olvasni tanította őt (1824/25) és hozzászoktatta a gyakori gyónáshoz, az önsanyargatáshoz és a szentek példáinak utánzásához.

Midőn Don Bosco a moncuccói gazdánál volt, egy idősebb pap gyakran intette a gyakori gyónásra és áldozásra, és felhívta figyelmét a lelkiolvasmányokra is.

Áldott legyen Calossónak, a murialdói egyszerű káplánnak az emléke, mert a világ üdvösségére felkeltette Boscóban a papi hivatást, és Margit Mamát arra biztatta, hogy taníttassa a fiát!

Ez a Calosso kezdte meg Bosco aszkétikus nevelését, ez szerettette meg vele a gyakori áldozást, a rövid elmélkedést és a lelkiolvasmányt. Tőle kapott Bosco ízei-

tőt a lelkiéletből. Ez a káplán tartotta vissza a túlzó önsanyargatástól, és ez tanította olasz és latin nyelvtanra.

Jánosnak, mint chieriü deáknak, gyóntatója Valoria kanonok volt, ez szintén gyakori áldozásra biztatta. Akkoriban ez még szokatlan dolog volt. Aki havonta többször is áldozott, azt már valósággal szentnek tartották.

A gyakori gyónás és áldozás később legnagyobb erőssége lett nevelési módszerének, sőt ezt kimondottan ezáltal szentelte meg. Don Boscóra már deákorában, de különösen mint papra, mind példájával, mind gyóntatóatyai tanácsaival Cafasso volt a legnagyobb hatással. Sohasem tévedett Don Boscóra vonatkozó véleményében, és mindig kiváló jótévője maradt.

Don Boscót Cafasso tartotta vissza az elhamarkodott lépésektől, így ő beszélt le arról is, hogy szerzetbe lépjen.

Don Bosco fiatalpap korában a konviktusban Cafasso vezetése alatt tanulta meg a keresztény szeretet gyakorlását, a lelkipásztorkodást, és az ő vezetésével lett Turin apostola. *„Az ifjúságért való munkálkodás ez az ön hivatása.”* Lelkiatyjának ezek a szavai döntöttek Don Bosco élethivatása felett.

Cottolengóval, a karitás és az isteni gondviselés apostolával* való érintkezés ismertette meg Don Boscóval a *„Caritas Christi urget nos, Krisztus szeretete űz minket”* szavak teljes értelmét, és ez az érintkezés mutatta meg neki a mennyei Atya gondoskodó csodáit. Cottolengo turini intézeteiben ma már 16,000 embert táplál naponta az irgalmas Gondviselés.

Mély hatással volt Don Boscóra a nemeslelkű Rosmini is, ennek nevelőintézetét nagy figyelemmel tanulmányozta. — Valóságos szerencse volt, Don Boscóra nézve, hogy

*ki már 1827-ben naponta 1800 személynek adott enni.

Turin érseke állandóan támogatta, és hogy a pápai trónon egy IX. Pius és XIII. Leó ült, ezek ép úgy teljes mértékben tudták értékelni Don Bosco egyéniségének nagyságát és mélységét, amint egykor III. Ince felismerte Szent Ferenc és Szent Domonkos jelentőségét.

Nem mulaszthatom el azt sem megemlíteni, hogy Don Bosco tanulókorában különösen Comollóval élt szent lelki barátságban. Ettől a deáktársától tanulta meg az igazi keresztény életet, vagyis azt, hogy lehet olyan természetfölötti életet élnie, melynek segítségével legyőzheti a természetes rossz hajlamokat: szenvedélyeket.

Don Bosco eredetileg nagyon ingerlékeny volt. Comollo szerénysége, udvariassága, türelme, gyengédsége és ellenszerezete valósággal példakép lett számára. Comollo egyszer, midőn egyik durva tanuló társa az arcába vágott, teljesen nyugodt maradt, és megbocsátott. Bosco odavolt a csodálkozástól. Barátságuk a síron túl is megmaradt. Comollo fiatalon halt meg. Halála után megegyezésükhöz híven, húsz tanítvány és egy prefektus jelenlétében megjelent Don Boscónak a hálóteremben és így kiáltott fel: „*Bosco, Bosco, io sono salvo, — üdvözültem!*” Később is többször megjelent neki, és bátorította.

A nap minden reggel visszatér az égre, és ugyanolyan fáradhatatlan buzgalommal teszi meg óriás útját a föld körül, mert minden harmatcseppből, minden virág szeméből hála és köszönet sugárzik feléje. Így volt ez Don Boscóval is. Az ifjúság hálás szeretete kicsalta minden erőjét, kifejlesztette minden képességét, egész egyéniségét. Szülőföldjének ifjúsága már a vakációra hazatérő tanuló elé is kivonult, és ujjongva kísérte haza. Chieriben a szülők nem tudtak nagyobb büntetést kitalálni, mint azt, ha gyermeküknek megtiltották, hogy Boscóval

érintkezzék. Ennyire szerették a gyermekek. Midőn fiatal-pap korában a sassi lelkésznel tartózkodott, a város és a környék fiúgyermekei keresték fel. Egy vasárnap háromszázan jöttek hozzá. Hatvan kilométernyi utat is megtettek, hogy vele lehessenek. Állandóan egész sereg fiú vette körül. A rendőrök, kiket azért rendeltek ki, hogy őt és fiatal barátait szemmeltartsák, nem tudták visszatartani könnyeiket, midőn ezt a rajongó szeretetet látták.

Gyakran előfordult, hogy az ifjúság vállára emelte, és valóságos diadalmenetben vitte végig a városon, mint egykor az ósrómaiak a vezéreiket hordozták pajzsra emelve.

Egyszer engedélyt kapott Don Bosco, hogy 300 bebörtönzött fiút, kiknek lelkigyakorlatát vezette, minden rendőri felügyelet nélkül kirándulásra vihessen. Egyetlenegy sem szökött meg. Egyetlenegy sem okozott kellemetlenséget.

Az ifjúság határtalan szeretete akkor nyilvánult meg legjobban, midőn 1846-ban súlyos betegség szegezte az ágyhoz Don Boscót. Éjjel-nappal virrasztottak mellette, és ápolták. A Mária Szomorúak Vigasztalója templomban reggeltől estig csoportonként imádkoztak érte a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt. A Szűzanya képe előtt gyertyákat gyújtottak. Otthon szüleiket kérték meg, hogy velük együtt imádkozzanak. Fogadalmakat tettek, hogy egész hónapon, egész évben, sőt egyesek, hogy egész életükben naponta elimádkozzák a Rózsafüzért. Mások kenyéren-vizen böjtöltek, és megígérték, hogy egy hónapig, sőt egy évig fognak böjtölni. Egyes közművesinasok nehéz munkájuk ellenére is böjtöltek, és ebédidő alatt a templomba siettek, hogy érte imádkozzanak. Midőn a veszély elmúlt, örömük leírhatatlan

volt. A szemük, a könnyeik beszéltek. „Éljen Mária! Éljen az Isten!” — kiáltozták. Midőn apostoluk először jelent meg köztük, mind sírtak. Don Bosco is velük sírt, és így szólt hozzájuk:

„Életemet a ti imátoznak köszönöm. A magam életét a ti életeteknek akarom feláldozni. Segítsetek ebben.”

ÖNFEGYELMEZÉSRE

van szüksége annak az embernek, aki kortásaira mély erkölcsi és szociális hatást akar tenni, mert az ilyen embernek tökéletesen kell uralkodnia önmaga fölött. Ez azonban csak hősies önmegtagadás eredménye lehet. Ha a kereszten felemeltetem, mondhatja Krisztussal a keresztény ember, mindeneket magamhoz vonzok. „Aki győz, annak titkos mannát akarok adni,” ezzel majd embertársait magához édesgeti. „Aki győz azt oszloppá akarom tenni. Aki győz, annak hatalmat akarok adni a pogányok felett.” Ezek a szavak Don Boscóban beteljesedtek. Nemcsak az Úr munkálkodott lelkén, hanem Don Bosco maga is nagyarányú és aprólékos munkával fejlesztette önmagát.

Vizsgáljuk röviden testi önsanyargatásait, érzékének és lelkének fegyelmzését.

Tízéves fiú korában fehérkenyerét elcserélte pajtásainak fekete kenyérével. Reggelije egy karéj kenyér volt. Életében sohasem panaszkodott étele vagy itala miatt. Étkezésnél sohasem használt sót vagy olajat.

Midőn más tanulókkal Chieriből Turinba ment, erre a hosszú kirándulásra csak egy darabka kenyeret vitt a zsebében, Turinban azután négy soldóért gesztenyét vett magának.

Midőn védetteiről még csak anyja segítségével gondoskodott, rendszerint azt ette, amit nekik adhatott: kenyeret és levest, levest és kenyeret.

Később azután, midőn több pap is résztvett a nevelésben, ezek számára természetesen választékosabban kellett főzni. Don Bosco azonban ekkor is nagyon mértékletes maradt. Reggel egy csésze kávéat ivott. Húst általában alig evett; a húsételektől valósággal idegenkedett. Az ebédje oly kevésből állott, hogy hús perc múlva az első emésztésnek vége volt, és így hamar hozzáláthatott ismét a szellemi munkához. Vacsorára kevesebbet evett, mint reggel. Délről maradt kenyér-és ételmaradékot keresett, megelégedett levessel és kevés főzelékkel. Délben egy pohár vizesbort, jobban mondván boros vizet ivott.

Gyermekkorában szalmazsákon aludt. Napkeltekor már talpon volt. Déli pihenőkor fapadon feküdt. Édesanyja, hogy önmehtagadásra szoktassa, többször éjjel is felkeltette, és magával vitte a betegekhez.

Midőn Castenuovába járt tanulni, csúnya időben ott is aludt egy lépcső alatt.

Pap korában vas-és fadarabokat dugott az ágyába. Napközben pedig legfőljebb széken ülve pihent.

A déli pihenő idején rendszeren elment hazulról, és elintézte a tennivalóit. Egyszer oly álmos volt egyik ilyen útján, hogy az álmától azt sem tudta, hová-merre megy. Egyik ház előtt egy cipész dolgozott, ez kérdezte meg, hogy mi baja. „Álmos vagyok, barátom” válaszolta Don Bosco. A mester műhelyébe vezette, és egy díványra fektette. Itt szunyókált három óra hosszat. A derék cipész szent tisztelettel ügyelt álmára.

Ha vendég volt, és egyedül aludt a szobában, abban a hitben, hogy senki sem látja, megostorozta magát.

Mindig elsőnek kelt fel, és utolsónak feküdt le. „Minden elvesztegetett óra elveszett idő a mennyország számára,” szokta mondani. Ötven éves koráig csak öt órát aludt naponta. Minden héten átvirrasztott egy éjszakát. Ha nem tudott aludni, elmélkedett vagy imádkozott.

1866-tól kezdve naponta hat órát szánt alvásra, de hetenként egy éjszakát átvirrasztott, 1872-től hét órát aludt és a virrasztásról is le kellett mondania.

A szép évszakokban rendszeren három órakor kelt fel; és éjjel féltizenkettőkor feküdt le. Gyermekek és ifjúkorában mindenféle módon edzette magát: mászott, tornázott, menetelt, futott, stb. Chieri városán két és fél perc alatt futott keresztül. A futásban mindenkit legyőzött.

Ülés közben sohasem támaszkodott, sohasem keresett kényelmes helyet. Már gyermekkorában is térdenállva végezte reggeli és esti imádságát, így mondta el az Úrangyalát.

Mily önmegtagadást gyakorolt a gyóntatószékben vagy a sok látogató fogadásánál! Mint gyermek cipőjét menet közben a kezében vitte.

Érzékeit bármikor kész volt sanyargatni. Sohasem panaszkodott az időjárás viszontagságai, a hideg vagy a hőség miatt.

Sohasem szagolt meg virágot. Ha valaki virágot ajándékozott neki, a templomba vitette, a Szűzanya oltárára.

Sohasem tubakolt, bár ez jót tett volna főfájásának és szembájának. Nem dohányzott.

Keveset beszélt. Főlöszlegesen sohasem mondott. Az volt a szavajárása: igen, igen, nem, nem. Egyetlen hazugság sem hagyta el az ajkát. Mindig tanított, oktatott. Minden szavának súlya volt. Pappászentelésekor fogadalmat tett, hogy másokról csak jót mond vagy semmit.

Sohasem beszélt olyan dolgokról, amiknek az elmondása bajt okozott vagy valami jót megakadályozott volna. A rábízott titkok a legnagyobb pontossággal őrizte meg. Ezáltal szerzett magának nagyon sok barátot és jóakarót a papok és világiak, a római Szent Kongregációk és világi hatóságok köréből.

Minél nyersebb és sértőbb kifejezést használtak ellenfelei, annál szelídebb szavakkal válaszolt. A rágalmak és üldözések sohasem zavarták meg nyugodtságát; ha a kötelesség mást nem parancsolt, mindég ő engedett.

Semmit sem látott meg, ami szent hivatásától eltérthette volna. Újságot sohasem olvasott, és önfegyelmezésből azt sem engedte meg, hogy mást olvassanak fel előtte, mint az Egyházra és a szalézi intézményekre vonatkozó híreket. Utazás közben nem érdeklődött a látnivalók iránt. A nőknek sohasem köszönt előre, még azoknak sem, akik jótéevői voltak.

Milyen gígászi harcot kellett vívnia, hogy temperamentumát legyőzhesse! Deákkorában egyszer minden pórúsból szakadt a verejték az erőfeszítéstől, hogy leküzdje haragját, mely arra a látványra fogta el, mikor egyik társa egy gyengébb fiút megvert. Azelőtt belekeveredett volna a verekezésbe. Comollo, kedves barátja, azonban így szólt hozzá:

„Isten nem azért adott nekünk erőt, hogy másokat öldököljünk.“

Bosco példaképe Szalézi Szent Ferenc volt, ki 18 esztendeig küzdött azért, hogy tökéletes szelídségre tegyen szert.

Gyermekkorában egy macska felfalta kedvelt madárkáját, egy fülemlét. Ekkor megfogadta, hogy földi dolgokhoz sohasem fog ragaszkodni.

Annak leküzdésére, hogy vágyai, hajlamai szerint cselekedjék, Comollo a következő szavakkal tanította meg: Sokat tesz, aki azt teszi, amit tennie kell; semmit sem tesz, aki sokat tesz, de nem azt, amit tennie kell.

Vasakarata volt. A firenzei „Nazione” írta róla: „Don Bosco megmutatta, hogy egyetlen katolikus pap vasakarata még a mi századunkban is mire képes. Olyan akarakteröt fejlesztett ki magában, s ezáltal oly hírnévre tett szert, mely hasonlítja legcsodáltabb apostolhírnevéhez.”

MILY VISSZAVONULTAN ÉLT DON BOSCO!

Már gyermekkorában is csak azzal érintkezett, akivel anyja megengedte. Papnövendékkorában megfogadta, hogy világi ünnepélyre csak akkor megy, ha meghívják. „Nagy ünnepélyeken és lakomákon könnyen megsértjük a jó Istent,” mondogatta.

A lángész és az erény az ötödik emeleten lakik, írta valamelyik francia. Ez Don Boscónál beigazolódott. „Hogy hozzá feljussak, számtalan lépcsőt kellett megmásznom, és akkor közvetlen a háztető alatt, nagyon szerény szobába léptem be,” írta 1887. január 5-én a „Gazetta de Liège”-ben egy belga újságíró.

Kilencéves korában álmában egy hang így szólt hozzá: *Renditi umile*, légy alázatos! Mily lelki erőfeszítést követel a tökéletes alázatosság! A dicsőség előtt jár az alázatosság (Péld. 15, 33).

Aki először találkozott vele, elcsodálkozott azon, hogy ilyen szerény és egyszerű külső alatt hogyan rejtőzhetik az a férfi, akinek nevét az egész föld visszhangozza. Alázatossága nemcsak magatartásából és szavaiból tünt

ki, hanem abból a törekvéséből is, hogy szükség nélkül ne jelenjen meg oly helyen, ahol esetleg megtiszteltetésben lehet része. Ennyire meg volt győződve értéktelenségéről. Nagyon gyakran beszélt szülei alacsony társadalmi állásáról, valamint arról, hogy milyen fáradtságosan kellett megkeresnie mindennapi kenyerét, és hogy tanulmányait csak jótevői segítségével tudta elvégezni. Mindég úgy beszélt magáról, mint Isten eszközéről és mint valami harmadik személyről, aki intézményeit vezeti és kormányozza. Amit tett, amit elért, azt mind Istennek tulajdonította. „Isten kegyelméből tettük meg ezt; ha Istennek úgy tetszik, azt fogjuk tenni. Istennek mondjunk köszönetet mindenért!” A sok jót, amit tett, *jótevőinek, munkatársainak, és növendékei imádságainak* tulajdonította. Azt mondta, hogy mindent Istennek és a szentséges Szűzanya végtelen jóságának köszönhet. Könnyes szemmel szokta emlegetni: „*Isten sokkal több és csodálatosabb dolgot tett volna, ha több hitem lett volna.*”

„Aki mindenkinek mindenévé akar lenni, annak el kell tökélnie, hogy semmivé lesz” (Keresztes Szt. János).

Ezért nem fogadott el Don Bosco sem a pápától, sem az államtól semmiféle méltóságot, címet vagy hivatalt. A kitüntető állásokat még olyanoknak is szívesen engedte át, akik nála fiatalabbak voltak. Antal bátyjának és egyik tanárának megalázásait, társainak gúnyolódását már gyermekkorában is türelmes hallgatással fogadta. Mivel tudta, hogy a szenvedések között Isten vésője és kalapácsa dolgozik a lelken, örült a fájdalomnak. Apostoli munkásságának kezdetén néha vért köpött. 1846 óta sokszor megdagadt a lába. Ez a baj később akkorára nőtt, hogy rugalmas cipőt kellett viselnie. Ez volt „a mindennapi keresztje.” 1850 óta szem-

gyulladásban szenvedett. A jobb szemére később egészen megvakult. Gyakran volt főfájása, hetekig kínoztta fogfájás. Állandó álmatlanság gyengítette; erős szívdobogás gyötörte. Utolsó éveiben időről-időre kiütéses láz vette elő.

Itt említtem meg azokat a jó feltételeket, amelyeket az ifjú teológus és az újmisés pap tűzött maga elé. Ezekből látjuk meg, mily komolyan vette a jellemnevelő önfegyelmézést.

Midőn 1835 október 25-én a castelnuovói plébániatemplomban magára öltötte a papiruhát és hallotta a szent szavakat: az Úr vetkeztessen ki a régi emberből, az Úr öltöztessen új emberbe, akkor Don Bosco a következő életelveket tűzte maga elé legfontosabb munka gyanánt:

1.) A jövődőben a vásárokon és népes összejöveteleken nem megyek nyilvános színelőadásokra; bálba és színházba nem megyek; lehetőség szerint nem veszek részt az ilyen alkalmakkor szokásos lakomákon sem.

2.) Bűvészmutatványokon és kártyajátékokon nem leszek jelen; nem hallgatok, illetőleg nem nézek meg utcai énekeseket és kötél tánccsokat; nem hegedülök, és nem vadászom többé. Mindezeket nem tartom a papi szellemmel összeegyeztethetőnek.

3.) Szeretni és gyakorolni fogom a visszavonultságot és az evés-ivásban való mértékletességet. Pihenésre csak annyi időt fordítok, amennyit az egészségem feltétlenül megkíván.

4.) Míg a multban profán művek olvasásával szolgáltam a világias szellemnek, a jövőben az lesz a gondom, hogy magamat vallásos olvasmányoknak szentelve Istent szolgáljam.

5.) Minden erőmmel küzdeni fogok minden ellen, minden olvasmány, minden gondolat, minden szó, minden cselekedet ellen, amely a tisztaság erényét támadja. Ezzel ellentétben mindent, még a legkisebb dolgot is gyakorolni fogom, ha ezt az erényt megerősíti.

6.) A szokásos ájtatossági gyakorlatokon kívül, azt sem fogom elmulasztani, hogy naponta egy kis lelkiolvasmányt végezzek.

7.) Embertársaim lelkiüdvére mindennap elmondok valami példát vagy életelvet. Társaim, barátaim, rokonnaim előtt akarom ezt megtenni, ha pedig más előtt nem tehetem, az anyám előtt fogok ilyesmit elmondani.

Ezeket a jó feltételeket felolvasta a Szűzanya szobra előtt, és megfogadta, hogy meg is fogja őket tartani. —

Most következnek azok a feltételek, amelyeket 1841. június 5-én, pappászentelésének napján tett:

1.) Nem fogok többet sétálni, mint amennyi a meghatározottabban szükséges, beteglátogatáskor stb.

2.) Az időt egész komolyan jól akarom kihasználni.

3.) Ha a lelkek üdvéről van szó, szenvedni, dolgozni, mindég és mindenben megalázkodni akarok.

4.) Szalézi Szent Ferenc szeretete és szelídsége vezessen mindenkor.

5.) Az elém tett ételekkel meg akarok elégedni, feltéve, hogy nem ártnak az egészségnek.

6.) Bort csak vizezve és csak gyógyszer gyanánt akarok inni, így is csak akkor és annyit, amikor és amennyit az egészségem megkíván.

7.) A munka hatalmas fegyver a lélek ellenségeivel szemben. Azért éjjelenként csak öt órai alvást engedek meg magamnak. Napközben, különösen evés után, nem fogok pihenni. Ez alól csak betegség esetén teszek kivételt.

8.) Mindennap szentelek bizonyos időt az elmélkedésnek és a lelkiolvasmányoknak. Napközben rövid látogatást teszek a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt, vagy legalább imádkozom az Oltáriszentséghez. Legalább negyedóráig akarok előkészülni a szentmisére és legalább negyedórai hálaadást akarok végezni utána.

9.) Nőikkel csak a gyóntatószékben vagy más lelki ténykedéseknél fogok érintkezni.

MUNKA, MUNKA,

szerfelett sok munka kell ahhoz, hogy a lélek tehetségei és erői kifejlődjenek. „Az ördög sohasem pihen meg abban, hogy a lelkeknek ártson, azért nekem sem szabad megpihennem a lelkek üdvén való munkában,“ mondotta Don Bosco.

Pihenést, szabadidőt csak a Paradicsomban várt. Gyakran emlegette, hogy *munka és mértékletesség virágoztatják fel a Szalézi Társaságot*. Istennek legyen hála, hogy Margit Mama már négyéves korában apró munkák elvégzéséhez szoktatta fiát.

A kis Bosco még evés közben is könyvet tartott a kezében: a katekizmust. Amikor szolgált, egyik keze az eke szarvát fogta, a másikkban pedig könyvet tartott. Ha csak egy órai szabadideje volt is, már tanulni kezdett. Calosso káplánhoz csak korán reggel mehetett oktatásra, mert napközben Antal nevű mostohabátyjának kellett segítenie. Órára vagy a káplánhoz menet, útközben a földekre vagy hazafelé, mindég tanult. A déli szieszta idején sem pihent. Deákkorában kiváló szorgalmáért minden évben jutalmat kapott.

Minthogy leckéjének megtanulásához elég volt az, ha az iskolában figyelt, otthon a latin és olasz klasszikusokat tanulmányozta. Az éjtszaka kétharmad részét áttanulta. Mindég elsőnek kelt fel. Míg a reggeli imára hívó jel fel nem hangzott, az ablakban olvasott. Hogy nyugodtabban tanulhasson, sokszor az egyik toronyörhöz ment föl a toronyba. — Szabadidejében mindenféle ipart tanult meg, bútorokat, padokat, cipőket készített. Vakációban kijavította a bátyja szerszámain. Séta közben is tovább művelte magát, ezt az időt tudásának fejlesztésére használta fel. A szemináriumban a tudományos működés megkedveltetésére egy skolasztikus önképzőkör szolgált, s ennek elnöke és vezetője Bosco volt.

Felszentelése után elsősorban az erkölcsstanban akart minél alaposabb tudásra szert tenni, emellett pedig rendkívül sokoldalú tevékenységet fejtett ki. 1846-ban Barolo örgrófnő 5000 frankot ajánlott föl neki, hogy pár hónapi üdüléssel teljesen kipihenhesse magát. Don Bosco azonban így válaszolt: „Nem azért lettem pap, hogy az egészségemet ápoljam.” — Fáradhatatlan volt mint szónok, gyóntató, fogházi lelkész, író és lelkigyakorlat-vezető. Vonaton, kocsin, séta közben, mindég dolgozott. „Aki úgy hal meg, hogy a munka ölte meg,” — szokta mondani, — „százakat vonz a maga örhelyére, akik pótolni fogják.” „*Dolgozzunk, folyton dolgozzunk,*” — kiáltotta egy lelkigyakorlat alkalmával növendékeinek, — „*odaient örökké fogunk pihenni.*” „És ha egy szaléziánus életét a lelkekért való munkában tölti el, akkor a Kongregáció nagy diadalt aratott, és az égből bőséges áldás száll le reá. Azért vagyunk itt, hogy dolgozzunk. *Pihenni a Paradicsomban akarunk.* Igen, de a sok munka felemészti az egészségünket! Ez azonban nem veszteség, hanem nyereség. Ám ezzel egyesek az

életüket rövidítik meg! Annál hamarabb nyerik el jutalmukat! Boldog az, ki ilyen szép ok következtében hal meg!"

Ó, kedves olvasó, manapság nem szabad más pihenésben reménykednünk, mint abban amely a síron túl vár ránk. Az ember léte, egész egyénisége munkában nyilvánul meg! A tevékenység boldogságot ad. Örök boldogtalanság az, ha valakinek összekötözik kezét, lábát, s munkátlanságra kényszerítik. *Boldog, háromszor boldog, aki állandóan dolgozik.* Szorgoskodjatok, míg nappal van!

„Megismertem a testem és szemem képességeinek a határát, a munkakedvemét azonban soha,” mondotta egyszer I. Napoleon. Naponta tizenöt órát dolgozott anélkül, hogy egy percig pihent vagy evett volna. Egy alkalommal három napig és három éjjel dolgozott egyfolytában. Máskor azt mondta: „Én mindég dolgozom. Azért tudok mindég azonnal válaszolni mindenre, mert előzőleg már átgondoltam a dolgokat. Dolgozom evés közben, a színházban, éjjel is, bármikor felkelek, hogy dolgozzam.” Ha Napoleon annyit dolgozott egy földi ors zágért, pedig ezt azután rövidesen elveszítette, nem kell-e dolgoznunk nekünk az örök mennyországért, holott ezt sohasem fogjuk elveszteni?

Megjegyzés. Egy beteges fiatal pap, ki átolvasta ezt a kéziratot, azt mondotta, hogy ez a „Munka” című fejezet egészen lehangolta; ő nem tud sokat dolgozni. A válaszom ez volt: „Akkor állítsd a munka helyébe a szenvedést! Jézus Krisztus szenvedéssel váltotta meg az egész világot!”

AKADÁLYOK

között mutatkozik meg kiváltképen a jellem igazi nagysága, akadályok pergőtüzében, amelyeket diadalmasan legyőz.

Amit fáradság és küzdelem nélkül érünk el, az csak játék és semmisség. A küzdelem és akadály a legfelső fokig fokozza a jellem tevékenységét. Küzdelem közben az ember szinte maga fölé nő; küzdelem közben tűnik ki a lélek nemessége.

Don Bosco a szülőiházban nagyon szegényes viszonyok között élt. Antal, a mostohafivére, teljes erejéből küzdött az ellen, hogy tanuljon. „Éhen pusztuljunk talán azért, hogy az uracska, a doktorka, tanulhasson?” — kérdezte gyűlölködve számtalanszor. A családban egyenetlenség támadt, és Antal annyira megverte János öccsét, hogy ennek végül is el kellett mennie hazulról, és hogy megélhessen, szolgálatba kellett állnia. A castelnuovói plébános nem akarta külön tanítani. A butiglierei plébános szintén elutasította. Calosso, murialdói káplán, ki pártfogója volt, hirtelen elhúnyt. Tíz kilométernyi utat kellett Jánosnak megtenni, hogy írni, olvasni megtanuljon. Naponta húsz kilométert gyalogolt. Cipőjét takarékoságból és önmehtagadásból a kezében hordta, hogy a latin előkészítőiskolát végre valahára elvégezhesse.

Egyik tanára félreismerte. Eleinte alamizsnából kellett életét tengetnie. Literenként koldulta össze a gabonát és lisztet. Szolga, majd pincér volt, instruktoroskodott, hogy nagyon szűkösön megélhessen.

Igazán csodálatra méltó, hogy ilyen viszonyok között jelleme nem szenvedett csorbát, és el nem veszítette papi hivatását.

Egész életében betegeskedett.

Tanuló korában gyomorbajos lett, és álmatlanságban szenvedett. Mint fiatal pap tüdőgyulladásra ment keresztül; 1862/63-ban már maga is arra gondolt, hogy a sír felé halad; 1871-ben himlőbe esett; 1876-ban előn-

tötte a vér; 1878-ban fél szemére teljesen megvakult.

Mennyi akadályt kellett lelkipásztori buzgalmának legyőznie! A nép nem értette meg a lelkek érdekében való buzgólkodását. A legelőkelőbb emberek is hamisan ítélték meg, és félreismerték. Rossz nyelvek forradalmárnak, bolondnak, eretneknek nevezték. A legközönségesebb vád az volt ellene, hogy szabadelvű pedagógus. Oratóriumával egyik helyről a másikra kergették Turinban. Cavour, Turin kormányzója, a híres Cavour miniszter apja, azt mondta róla: „Don Bosco börtönbe való.” Még plébánosok is vádat emeltek ellene, hogy az ifjúságot elvonja a rendes lelkipásztor fennhatósága alól.

Egyes papok úgy vélték, hogy Don Boscónak hallucinációi vannak, hogy a fejében valami nincs rendben, hogy szégyent hoz az egész lelkészi karra. Egyes papok, kik eleinte támogatták, később magára hagyták, „már nem mentek vele.” Még Borel is, ki pedig barátja volt, ily tanácsot adott neki: „Kedves Don Bosco, hogy mindent el ne veszítsünk, legalább egy részt igyekezzünk megmenteni. Várjuk meg terveinkkel a kedvezőbb időt. Tartsd magadnál a húsz legfiatalabb fiút, a többit pedig hagyd sorsára!”

Ekkor azonban már négyszáz ifjú járt az Oratóriumba. Az egyházmegye előkelő papjai keresték föl Don Boscót. Ezeknek mondta el lelkes terveit. A válasz az volt, hogy Don Bosco lelki egyensúlya bizonyára megrendült. Ideggyógyintézetbe akarták szállítani. Két pap színleg sétakocsikázásra hívta meg. Ő azonban átlátott a tervükön, és udvariasan felkérte őket, hogy először ők szálljanak fel a kocsiba. Alig ültek le, becsapta a kocsiajtót s a kocsisnak kiadta a rendeletet, hogy vigye a gyógyintézetbe a két urat. Csak itt sült ki a csellogása.

Fransoni érsek dicséretére ki kell jelentenünk, hogy mindég támogatta Don Boscót; a nemes Cafasso pedig mindenre csak azt mondta: *lasciatelo fare*, hagyjátok dolgozni!

Már elhatározott dolog volt, hogy a fiúk összejöveteleit betiltják. Ekkor maga Károly Albert király lépett közbe. „Az a kívánságom, — írta — hogy ezt az egyesületet támogatni és védelmezni kell. Ha rendetlenség adná elő magát, igyekezzenek azt megszüntetni.” Cavour még rendőri felügyelet alá helyezte mind Don Boscót, mind az összejöveteleket.

1860-ban, mint a pápa hívét, árulással vádolták meg Don Boscót. Ellene és az Oratórium ellen vizsgálat indult meg. Tizennyolc személy tartott a legtapintatosabb módon házkutatást az Oratóriumban. A terv az volt, hogy Don Boscót börtönbe vetik. A szabadkőműves páholyok és a liberális lapok valósággal tajtékozta^k ellene. Az Oratórium bezárása már elhatározott dolog volt. A „Gazetta del Popolo” (Népújság) 1860 január 29-én ezt írta: A közoktatásügyi minisztériumnak már gondja lehetne rá, hogy Don Bosco ne mótelyezhesse meg intézeteiben az ifjúság szívét és lelkét. 1862 és 1863-ban ismét óriási hullámok tornyosultak ellene. Azzal vádolták, hogy intézeteiben törvényellenesen tanít, mert papjainak nincs tanítói oklevele. Ezek a papok csak nagy nehezen iratkozhattak be az egyetemre, hogy diplomát szerezzenek. Iskoláit állandóan rosszakaratú ellenőrzésekkel zaklatták.

1897-ben gimnáziumait, melyek már majdnem 35 éve működtek, bezárták. Ezt a tilalmat később azonban ismét felfüggesztették.

Egyházi körökből is akadályokat gördítettek Don Bosco útjába. „Ha sejtettem volna, mily hegyeken kell

átvágnom magam a Szalézi Társaság megalapításakor, sohasem mertem volna hozzáfogni a dologhoz," — mondotta később ő maga.

Congregatio Concilii-t (Zsinati Kongregációt) Don Boscóról és jámbor társulatáról szóló, súlyosan sértő hazugságokkal árasztották el, és ezeket a rágalmakat nyilvánosan is terjesztették. Rómában tíz évig élt a gyanu ellene. Don Boscónak az fájt legjobban, hogy az Index-congregáció egyik könyvét, melyet 1867-ben, Szent Péter 18-ik évszázados jubileumára adott ki, kifogásolta. A könyvet csak IX. Pius pápa közbelépése mentette meg az indexretételtől. Ekkor már a nemeslelkű pap is felkiáltott: „Szomorú az én lelkem mindhalálig; nem tudom, hogy élem át ezt az éjtszakát. Ennyire sujtottak azoknak a házában, akik szerettek engem.”

Ijesztőek voltak azok az akadályok, amelyeket az eretnek valdensiek állítottak Isten szolgája elé. Károly Albert király vallásszabadságot adott Olaszországnak. Ezt a körülményt és a sajtószabadságot használták fel a valdensiek, hogy eretnek tanaikat terjesszék, és a népet fellázítsák a pápa, a papok és az Egyház ellen. 1853 december 15-én a valdoccói Oratórium közelében protestáns imaházat rendeztek be, sőt protestáns iskolát is állítottak föl. Megfizették a fiúkat, hogy maradjanak ki az Oratóriumból, azokat pedig, akik a katolikus pap mellett híven kitartanak, dobálják meg. Ám Don Bosco is síkra szállott. Ekkor a protestantizmus vezetői (Meille és még két protestáns vezér) 4000 lírát ajánlottak fel neki arra az esetre, ha nem akadályozza őket terveik kivitelében. Megígérték azt is, hogy nem ez lesz az utolsó ajándékuk. Midőn undok tervük csütörtököt mondott, fenyegetni kezdték: „Ki tudja, haza térhet-e, ha elhagyta a házát!”

Valóban egyik merényletet a másik után kísérelték meg ellene. Egy állítólagos betegnek a házába csalták, s itt arra akarták kényszeríteni, hogy mérgezett gesztenyét egyék, és mérges bort igyék. Négy vagy öt növendéke, ki elővigyázatból követte, mentette csak meg.

Más alkalommal le akarták szűrni.

Háromszor mentette meg egy titokzatos nagy szürke kutya (*il grigio*); ez csodálatosképen mindég a szükséges pillanatban jelentkezett, azután ismét eltűnt. Két úr a szobájában pisztollyal támadt rá. 1880-ban 12 személy megesküdtött, hogy megöli Don Boscót. Már 1848-ban rálöttek a kertfal mögül. 1874-ben az Oratórium egyik tagját a kapuban megszárták. A szúrás tulajdonképen Don Boscónak volt szánva.

Az emberek ellensége (*inimicus homo*) nem engedte az emberek barátját zavartalanul működni. A szentírásban olvashatjuk, a sátán viharral hogyan pusztította el Jób házáat, hogyan ölte meg a gyermekeit, Jóbra mint bocsátott belpoklosságot, sőt magát Jézus Krisztust is miként kísértette meg háromszor. A szentek életében is olvashatjuk, hogy kínozták őket a démon.

Don Boscót nagyon gyűlölte az ördög.* 1851-ben vihart támasztott, s ez ledöntötte a menhely egyik részét; 1852-ben az új épületszárnyat rombolta le. Don Bosco hálószobája fölött az új épület egyik hatalmas oszlopa megdőlvé maradt a levegőben, és a szakértők tanúsága szerint minden természeti törvény ellenére sem szakadt le. Ha ledőlt volna, sok növendéket és magát Don Boscót is halálra zúzta volna. „A sátán rúgni akart egyet rajtunk,“ mondotta Don Bosco.

*1884. végén Don Bosco látta, hogy egy éjjel az ördögök tanácsot ültek, és azt tárgyalták, mily eszközökkel lehetne tönkretenni a Szalézi Társaságot. Az egyik az élvezetvágyat, a másik a kapzsiságot, a harmadik a szabadság vágyát, a negyedik pedig a tudományt ajánlotta. Végül is abban állapodtak meg, hogy a szabályok megszegésére fogják csábítani a tagokat.

Midőn Don Bosco 1857-ben a Társaság első szabályzatát írta meg, és a kézirat végére oda írta: „*ad maiorem Dei gloriam*, Isten nagyobb dicsőségére,“ megjelent neki az ördög. Az asztal megmozdult, a tinta-tartó feldőlt, a tinta végigfolyt a kéziraton. A kézirat zizegve emelkedett a levegőbe, majd visszahullott, a papirlapokat egy láthatatlan kéz átlapozta, végül oly piszkosan tette az asztalra, hogy egy szót sem lehetett róluk leolvasni, s az egészet újra kellett megírni.

Négyszer akarta villámcsapás segítségével megölni a sátán Don Boscót. És pedig az 1840., 1856., 1861. és 1885. években.* 1861. február 15-ére következő éjjel villám csapott az Oratóriumba, egészen Don Boscó szobájáig hatolt, ott az ágyat egyméternyire felemelte, majd először a másik falhoz, azután pedig a földhöz vágta úgy, hogy szegény Don Bosco ájultan terült el a padlón. 1865. július 9-én délután érkezett meg a kért kiváltságokra vonatkozó válasz. Ekkor váratlanul nagyon rövid időközökben négy villámcsapás dördült el úgy, hogy az egész oratórium megrendült. A negyedik villám lángja addig az asztalig nyúlt, amelyen a pápai irat feküdt.

1862. februárjától Don Bosco egészsége napról-napra hanyatlott. Maga mondotta el a következőket: „Négyöt napja nem tudtam lehúyni a szemem. Lármát hallottam és olyan erős fujtatást, hogy magamat is majd elsodort, az írásaimat és a könyveimet pedig össze-vissza dobálta!“ Ekkor írta értekezését az alvilág hatalmáról. Ez reggel a padlón hevert. Az ördög a kályha mellett fát hasogatott, és olyan tüzet rakott, mintha lángba akarná borítani az egész házat. „Az ágytaka-

---

* 1840-ben a szeminárium ablakában állt, amikor a villám téglát vágott a gyomrához, és földreterítette. 1856. júl. 5-én tolózárat vágott hozzá az ördög, a villám pedig egészen körülvette Don Boscót.

rót a lábamhoz rántotta, a lámpát eloltotta, a párnámat lóbálta, és megrázta az ágyamat." A szobában rettentő zaj volt, az ajtó nyikorgott, és egy heves szélroham erejétől majd bedőlt. Azután a szobája fölött hallatszott olyan dübörgés, mintha egy szekér-karavánt hajtottak volna a tetőn keresztül. Az ajtó kinyílt, és valami tátottszájú szörnyeteg jelent meg. Don Savio Angelo rémült kiáltással rohant ki az előszobából, pedig ő a legbátrabbak egyike volt. Senkise mert Don Bosco mellett virrasztani. Bonetti és Ruffini papnövendékek a szomszédos könyvtárban akartak virrasztani, de csakhamar onnan is megszöktek. 1862. február 6-án vagy 7-én éjjel Don Boscót egy láthatatlan valaki vállon ragadta, és megrázta. A gyomrára oly teher nehezedett, hogy nem tudott lélekzetet venni. Február 15-én az éjjeliszekrénye kezdett táncolni; folyton kopogott: tak! tak! Azután egy medve, egy tigris és egy óriási kígyó alakja jelent meg előtte.

Don Bosco február 26-án Ivreába ment Moreno püspökhöz, hogy végre megpihenjen. Az első éjjel csak csendben telt el. Mintha az ördög nyomot vesztett volna. De nemsokára ismét lóbálódzott a párnája. A lábánál egy szörnyeteg jelent meg. Felkiáltott. Az egész püspöki palota összeszaladt.

Visszatérte után, március 4-én, az ágyát ragadta meg az ördög, és a magasba dobta, hogy úgy látszott, mintha Don Bosco fejéből minden vér lefolyt volna. Reggel az ajtót rázta meg, és felkapott egy papírt; erre ez volt írva: „Minden perc kincs az örökkévalóság számára." Mennydörgésszerű recsegéssel vágta azután földhöz a papírt.

Ez a sötétség szellemével vívott harc megszakításokkal 1864-ig tartott.

Már az első évben, amikor az Oratórium Pinardí házában végre állandó helyet kapott, már ekkor hallott lefekvés után Don Bosco egy, a tető felől hangzó állandó lármát, s bizony nem igen tudott aludni. Don Cafasso azt tanácsolta, hogy szentelt vizet hintsen szét a szobában. A láрма azonban mindég megismétlődött. Másik szobába ment aludni, de ez sem használt. Csak akkor lett végre csend, amikor Don Bosco a Szűzanya képét akasztotta a padlás falára, és Máriától kért segítséget. Ettől a pillanattól kezdve semmit sem hallott.

A képecske ott maradt hat évig, míg le nem bontották a házat.

A sátán hasonlóképen gyötörte Vianney János arsi plébánost is.

M Á S O D I K R É S Z.

Don Bosco egyéniségének hatása.

DON BOSCO IFJÚSÁGI APOSTOLKODÁSA.

Legyen egyetlen magasztos ideátok, egyetlen magasztos gondolatotok, tűzzetek magatok elé egyetlen magasztos életcél, és számíthattok a jövőre, mondotta Lacordaire. „Adjatok nagy gondolatot” kiáltotta halálos ágyán egyik német költő.* Az ember aszerint fejlődik naggyá, amilyen nagy célt tűz maga elé. Don Bosco egyénisége azért nőtt olyan hatalmassá, az élete azért lett olyan egységes egészzé, mert gyermekkora óta arra az egyetlen célra törekedett, hogy az ifjúság megmentőjévé és apostolává legyen: „*Ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum*, hogy Istennek elszéledt fiait egybegyűjtse” (Ján 11, 52) és kongregációja által összetartsa. Ennél valóban nincs gyöngédebb, nemesebb feladat az emberi társadalom, jövő reménye számára.

Midőn a kis János öt éves volt, négy vagy öt más fiúval együtt legeltette teheneit. Már akkor az volt a legnagyobb öröme, ha ezeket a gyermekeket taníthatta. Oltárkája elé vezette őket, (mindég Mária-képet állított fel magának), ott keresztet vetettek, imádkoztak és énekeltek.

* A szalézi intézetekben minden este egy másnapra vonatkozó magasztos gondolatot küldik a növendékeknek aludni. Újév előestéjén pedig az egész következő esztendőre adnak nekik egy szent jelzést!

Idősebb korában feltűnő vonzóerőt gyakorolt társaira. Birául választották, hallgatták elbeszéléseit és prédikációit. Elimádkozta velük a reggeli és esti imádságokat, közösen magasztalták a Szűzanyát; tanította szülőfalujának, Becchinek a gyermekeit, de tanította a murialdói és castelnuovói gyermekeket is. Még a felnőttek is meghallgatták, mert előadásait különféle mutatványokkal, kis színdarabokkal, kötél-táncos és bűvész-mutatványokkal tette vonzóbbá.* Aki ezeket végignézte, annak vele kellett imádkoznia, és végig kellett hallgatnia a prédikációt. Az előző vasárnapi szentbeszédet ismételte el. Szent énekeket énekelt, rózsafűzért imádkozott, a katekizmusból ismételt el egy részt. A katekizmust nemcsak elmondta, hanem elénekelte. Nagyon ügyes tornász volt, sok labda és más játékhoz kitűnően értett, baráti körének központjává lett. Télen leginkább vasár- és ünnepnap, istállókban vagy színekben tartotta meg ezeket az összejöveleteket.

Moncuccóban, hol szolgálgyermek volt szintén hamar megnyerte a fiúkat. Itt az iskolában gyűjthette össze kis seregét. Majd a templomba mentek, s elvégezték a keresztúti ájtatosságot, este pedig boldogan énekelve tértek haza. Don Cottino, Moncucco plébánosa és a murialdói káplán később követték a példáját, és éveken keresztül rendeztek ilyen ifjúsági összejöveleteket.

Castelnuovóban, melynek plébániájához tartozott Don Bosco szülőfaluja, a plébánosnak segíthetett a bőjti hitoktatásokon.

Tanuló korában háziasszonyának a fiát tanította, ezért elengedték a havi tartásdíját. Majd más diákok instruktora is volt.

---

*Chieriben jámbor házigazdái azzal vádolták meg, hogy igazi varázsló, mert egyszer a borosüvegbe vizet varázslott, a házigazda tárcájából pedig eltüntette a pénzt.

Vasárnap a városka terain és utcáin igyekezett összedni pajtásait s rendszerint húsznál is több fiút vezetett el a hitoktatásra. Egész színielőadást rögtönzött nekik. A szülők nem találhattak ki nagyobb büntetést, mint azt, ha gyermekeiknek megtiltották, hogy vele érintkezzenek. Ennyire szerette az ifjúság. Tanulótársaival megalakította az *Allegría* (Vidámság Társulata) nevű jámbor egyesületet. A tagok csak vidámságot keltő beszélgetést folytathattak. A búskomorságot teljesen száműzték. Aki káromkodott, vagy illetlen dolgokat beszélt, azt kizárták maguk közül. A vallási és iskolai kötelességek pontos gyakorlása volt a legfőbb feladatuk. Sétaközben mindig betértek valamelyik templomba az Úr Jézus imadására, a Szent Szűz üdvözlésére. Pártfogásába vett öt zsidó tanulót; megtérített egy Jónás nevű tizenennyolcéves zsidó fiút; egy harmincöt éves sekrestyést, kinél a papi hivatás későn jelentkezett, tanítani kezdett, s két év alatt annyira vitte, hogy feladták rá a papi öltönyt.

Don Bosco, midőn belépett a chieri szemináriumba, a székesegyházban tanította az ifjúságot. Minden csütörtökön a kapuhoz jöttek a gimnázium kis deákjai, különösen az ő kedves Comollo barátja. Átvette velük a leckéjüket, átnézte írásbeli dolgozataikat, s addig el sem bocsátott senkit, míg valami üdvös gondolattal nem gazdagította lelküket.

Midőn vakációra hazatért, otthoni ifjú barátai megszövegezték, hogy eljöjjenek hozzá, és diadalmenetbe vitték haza. Ezek között is megalakította a „Vidámság Társulatát.” Szüniidőben Moglia úr* kis fiát készítette elő a felsőbb osztályokra, több más fiúval pedig átvette az eddig tanultakat.

*Ennél szolgált valamikor mint kisbéres.

1841. június 5-én Don Boscót pappá szentelték.

Az első öt hónapban Castelnouvóban működött az újmisé. Szülőfalujának itt volt a plébániája. Az volt a legnagyobb öröme, hogy a gyermekeket katekizmusra oktathatta, hogy az ifjúságért fáradhatott. Ha hazament, mindég egész sereg gyermek kísérte. Ha kilépett a plébánia kapuján a gyermekek azonnal körülvették. Azoknak a fiúknak, akiket ő keresztelt meg, majdnem mindég az *Alajos* nevet adta, hogy már csecsemő korukban a tisztaság ez angyali védőjének oltalma alá kerüljenek.

1841. november 3-án Turinban Assisi Szent Ferenc templomával kapcsolatos papi konviktusba lépett be, hogy erkölcsani tudását és szónoki képességeit gyakorlatban is kifejleszthesse.

Milyen nyomorban, milyen magárahagyatottságban találta Turin hivatott ifjúsági apostola a piemonti főváros ifjúságát az üzletekben és gyárakban. Szüleiktől elhagyatva rongyokba burkolódtak. Hát még a fogházakban és javítóintézetekben mit kellett látnia! A rémület és részvét egészen megrázta Don Bosco szívét! Így gondolkozott: ki tudja, ha ezeknek a fiatalembereknek csak egyetlen barátjuk lett volna, aki felkarolta volna őket, támogatta és az ünnepnapokon hittanra tanította volna a szerencsétleneket, talán nem kerültek volna ebbe a borzalmas romlottságba?! Megbeszélte ezt a dolgot a konviktus második vezetőjével, Don Cafassóval, ki egyúttal gyóntatója is volt, és átengedte magát a jó Isten áldásos vezetésének.

Alig lépett be a konviktusba, máris egész sereg utcai gyerek vette körül, s ment vele az intézet templomának sekrestyéjébe. A sekrestyével szomszédos helyiségekben adott nekik hittanórát, meghívta őket más-

korra is, és felszólította a kis csapatot, hogy járuljanak a szentségekhez. A sekrestyés eleinte nem jó szemmel nézte ezeket az összejöveleteket, amelyek természetesen nem történhettek meg lárma és zürzavar nélkül.

A dolog tulajdonképen nem volt újdonság. Don Cafasso a nyári hónapokban már pár éve adott hittanórát vasárnaponként a sekrestye mellett fekvő szobában a kőműves inasoknak. Sok elfoglaltsága miatt azonban kénytelen volt a tanítást abbahagyni. Most Don Bosco folytatta. Elhatározta, hogy valami nagy dolgot létesít a szegény, elhagyatott gyermekek érdekében. Csak arra várt, hogy az Úr mikorra jelöli ki a megfelelő időpontot, mert erősen eltökélte magában, bátran és nagylelkűen fogja követni Isten akaratát. Sok hosszú és lángolóan bensőséges imában könyörgött útmutatásért. Az érsektől is kért kihallgatást, hogy előadhassa terveit, hogy Isten akaratáról annál jobban meggyőződhesék és hogy a netalán felmerülő akadályokat annakidején majd könnyebben küzdhesse le. Amint Monsignore Fransoni (az érsek) ünnepnapra oratórium tervéről értesült, azonnal készségesen megadta beleegyezését és főpásztori áldását.

Most már csak az volt a kérdés, hogy mikor és miképpen kezdjen hozzá? Egy váratlan esemény megmutatta az utat. *1881. december 8-án, Szeplyőtelen Fogantatás ünnepén Don Bosco szentmiséhez öltözött.* Comotti József sekrestyés az egyik sarokban egy fiút látott meg, fel is szólította, hogy jöjjön ministrálni.

„Nem tudok” hangzott a halk válasz.

„Hát ha nem tudsz ministrálni, miért jössz a sekrestyébe?” E szavak kíséretében megütötte a szegény fiút.

Amikor a gyermek elszaladt, Don Bosco felkiáltott:

„Miért üti őt? Mit vétett?”

„Miért jön a sekrestyébe, ha nem tud ministrálni?
De mi köze Önnek hozzá?”

„Nagyon sok, a fiú barátom. Hívja azonnal vissza,
beszélnem kell vele.”

A sekrestyés visszahozta a szegény fiút, ki remegett
és sírt.

„Hallgattál már szentmisét?” Kérdezte Don Bosco
a kis ágrólszakadtat.

„Nem.”

„Jöjj tehát, légy jelen az én szentmisémen! Azután
majd mondok valamit, ami örömet szerez neked.”

Szentmise után Don Bosco kikérdezte a kis jövevényt.

„Hogy hívnak, kedves barátom?”

„Garelli Bertalannak.”

„Hová való vagy?”

„Astiba.”

„Atyád még él?”

„Nem, apám már meghalt.”

„Hát édesanyád?”

„Ő is halott.”

„Hány éves vagy?”

„Tizenhat.”

„Tudsz írni, olvasni?”

„Nem.”

„Áldoztál már?”

„Még soha.”

„Hát gyóntál-e?”

„Igen, mikor még kicsiny voltam.”

„Járj hát hitoktatásra.”

„Nem merek.”

„Miért?”

„Mert a többiek mind kisebbek nálam, és már tudják a katekizmust, én pedig nem. Ezért szegyenlek közük menni.“

„De ha én külön tanítanálak, eljönnél?“

„Nagyon szívesen.“

„Mikor kezdjük meg? Estére? Vagy most?“

„Igen.“

Don Bosco térdreborult, és tanítás előtt elmondott egy Üdvözlégyet. *Ez az Üdvözlégy bőséges gyümölcsöt hozott.* A fiút először kereszttetésre tanította meg, és egy Mária érmecskét adott neki, azután meghívta, hogy következő vasárnap ismét jöjjön el. — *Ez volt Don Bosco ünnepi oratóriumának a kezdete.*

Vasárnap, 1841. december 12-én, kedves jelenet játszódott le. Garelli Bertalan vezetésével hat szegényen öltözött fiú és még kettő, kiket Don Cafasso küldött, ült a szobában, és teljes figyelemmel hallgatta az ifjúság új apostolát, ki a Paradicsomba vezető útra indult el velök. A fiúk mind több társukat hozták magukkal. Karácsonykor egyesek már az első szentáldozáshoz járulhattak. A sekrestyés is csakhamar meggyőződött a dolog üdvös voltáról. 1891-ben még élt, és szeretetével egekig magasztalta Don Boscót.

Don Bosco később jónevelésű és értelmesebb polgárfiúkat, deákokat is vett magamellé, ezek segítettek neki a tanításban és a rendfenntartásban; felolvastak és vezették az éneket. „Az ilyen összejövetelek ének, jókönyvek olvasása és más nemes szórakozások olyanok, mint a test lélek nélkül,“ mondotta Don Bosco.

1842 Gyertyaszentelőjén már húsz gyermek Máriát magasztaló énekétől visszhangoztak a falak.

Gyümölcsoltókor a fiúk száma a harmincat haladta meg. Mindegyikük a szentségekhez járult.

Estére az eddigi helyiség már szűk volt, és az összejövetelek helyét a szomszédos Szent Bonaventúra oratóriumba kellett áthelyezni, itt néhány hét alatt ötvenre szaporodott a fiúk száma.

Az összejöveteleket a következőképen tartották meg.

Minden vásár- és ünnepnap reggel alkalmat adtak a gyermekeknek gyónásra és áldozásra. Este rövid lelki olvasmány, ének és katekizmusmagyarázat után rövid szentbeszédet kaptak. A végén pedig elszórakoztak egy keveset. Minden hónapban általános gyónást végeztek. A gyóntatásnál Guala a papi konviktus igazgatója és Don Cafasso segédkeztek. Ők szereztek a fiúk megajándékozására képecskéket, könyveket, érmeket, sőt ruhaneműt és enivalót is.*

Ha olykor Don Bosco nem jelenhetett meg, ők mindig gondoskodtak helyettesítéséről, s maguk látták el a katekizmusoktatást. Ezeknek a szegény fiatalembereknek az apostola azonban mégis csak Don Bosco volt. Bánásmódja homlokegyenest ellenkezett az akkori rideg módszerrel. Ahány ifjút csak talált itt-ott, a piactereken, utcákon, sőt még a műhelyekben is ácsorogni, ténferegni, mind meghívta az oktatásra. Aztán utánaézett, van-e fiatal barátai valamennyiének munkája és jó gazdája. Munkát és keresztény katolikus munkaadót keresett.

Deákot is vett magához Don Bosco.

Mind vonzóbbakká váltak a vásár-és ünnepnapi oratóriumi összejövetelek. Tudott orgonálni, zongorázni, énekelni, s így megtanította gyermekeit templomi énekekre. Énekek hallatára tűzbejöttek a Turiniak. Ujdon-ságszámba ment ez náluk.

*Szt. Anna napján Guala igazgató száz fiút hívott meg reggelire a konviktus tanács termébe. Kaptak kenyeret, kávé, csomagét, édességet. Képzeltető a gyermekek boldog meglepődöttségét

Nemsokára kellemes kirándulásokra vitte Don Bosco vidám csapatát Turin környékére (1843). A szabadban kényükre-kedvükre kijátszhatták magukat gondos felügyelet alatt. Számuk nyolcvanra rúgott. Ezután két álló évig alkalmas helység hiányában csoportokban kellett őket oktatnia. A leggyengébbeket hétköznaponként is meghívta, hogy az oktatásban előbbre vihesse őket.

Napról-napra jobban érezte, hogy gyermekei számára saját templomra van szüksége és bekerített játszótérre, továbbá rossz idő esetére fedett helyiségekre, az iskolai oktatás céljából pedig termekre.

Don Bosco eközben befejezte lelkészi továbbképzését a papi otthonban. Ekkor egy, szent. Filomena égi pártfogása alatt és szegény gyermekek gondozására szentelt kórházban igazgatói állást kapott, lakást pedig Borel áldozópapnál a Menhelyen. Ellátásáról és a lakásberről a nemesszívű Cafasso gondoskodott. Igazgatói fizetése 600 lírát tett ki. A Menhely 200 megtévedt leánynak nyújtott oltalmat. A kórház és a Menhely Valdocco területén állott.

Ekkor az Oratórium Don Boscónak menhelyi szobáskájába szorult. A gyermekek ráültek az ágyára, az asztalára, egyesek a padlóra, mások pedig az ablakdeszkára. Szoba, folyosó, lépcső hamarosan hemzsegett a sok gyermektől. 1844-ben voltak, október havában. Borel és Bosco felosztották maguk között a munkát. Mivel azonban a helység nagyon is szűk volt, nem maradt más hátra, mint hogy a hűségese fiúkat a gyermek-kórházba vezessék.

Evvel is várniok kellett azonban, mert csak 1845. augusztusára remélhették, hogy a nemescélú intézményt rendeltetésének átadhatják, a korán szenvedők előtt megnyithatják. Előre örültek, hogy majd ott kis

barátaik részére szentmisét is mondhatnak.* Addig is az esti iskolában az ifjúságot olvasni, írni és számolni tanítták.

Minthogy azonban a gyermekkórház csak rövid időre adhatott helyet az Oratóriumnak, Don Bosco más szállás után nézett. A „Szent Péter” tiszteletére épült temetőkápolna megfelelőnek látszott. Az ottani káplán meg is adta az engedélyt. A káplán házvezetőnőjét azonban bosszantotta, hogy a sok gyermek lármája felverte a kápolna udvar-csendjét. A káplánnak be kellett tiltania az összejöveteleket, sőt panaszt is kellett tennie az előljáróságánál. Mind a káplán, mind pedig a házvezetőnője, — amint azt Don Bosco a fiúknak előre megjövendölte, — *nyolcnapon belül meghaltak.*

Fransoni érsek közbenjárására az előljáróság 1845. július 12-én megengedte Don Boscónak, hogy a Szent Márton kápolnában taníthatja a fiúkat. „A káposzta csak akkor nő szép fejesre” mondotta fiainak Don Bosco, „ha át ültetik. Így van ez a mi Oratóriumunkkal is. Növekedni fog. Ekkor körülbelül háromszázan jártak már hozzá. Nemsokára ismét bepanaszolták a fiúkat a városkormányzóságon. A vád csendháborítás volt. A panasz eredménye az lett, hogy az Oratóriumot 1846. január 1-től újra máshová kellett vinni! A titkár, ki a panaszt megírta, kézremegést kapott és három év múlva meghalt. Fiát Don Bosco intézetében vették föl, hogy éhen ne haljon.

Amíg az idő megengedte Don Bosco és gyermekei most a szabadban gyűltek össze, s csak istentiszteletre mentek be valamelyik templomba.

*A kis kápolnát Szalézi Szt. Ferencnek szentelte, sőt egész művét, mely sok-sok szeretetet és nyájas szelidséget követelt, ennek a kiváló Szentnek az oltalma alá helyezte, hisz ő volt ezeknek az erényeknek a példaképe.

Ezalatt a menedékhely szomszédságában három szobát bérelt, s ezekben iskolát nyitott. A ház lakói csakhamar panaszkodni kezdtek az esti iskola miatt s a háziúr itt is felmondott Don Boscónak (1846. március 2).

A kis csapat létszáma már elérte a négyszázat. Minthogy tavasz volt, Don Bosco kibérelte a Filippi fivérek nem messze fekvő rétjét, itt jöttek ezután össze. Csakhogy ezt a szerződést is rövidesen felmondták, sőt mind Don Bosco, mind a fiúk rendőri felügyelet alá kerültek.

1846. április 5-e (Virágvasárnap) volt az utolsó nap, amelyen Don Bosco a rétre vezethette fiait. Egyik leg-szomorúbb nap Don Bosco életében. Ekkor búcsú-szerű körmenetben vezette el védetteit a kapucinus atyák két kilométernyire fekvő Mária-templomába. Útközben a Rózsafüzért imádkozták. A harangok megszólaltak, pedig senkise harangoztatott. Az a szóbeszéd járta, hogy maguktól kondultak meg. A búcsújáróhely kápolnájában Don Bosco beszédet mondott. Ebben a fiúkat olyan madárfiókákhöz hasonlította, amelyeknek a fészket levették a sárba, s figyelmeztette őket, hogy ájtatosan imádkozzanak a kedves Szűzanyához, hogy végre adjon nekik állandó otthont.

Visszatérésük után Don Bosco gondokba merülten állt a rét egyik sarkán. Ez volt az első alkalom, hogy a fiúk levették látták. Szeme könnyben úszott, ajkán nem lebegett az a kedves mosoly, melynek máskor úgy örültek. Tenyérszéli földje sem volt már, hová összegyűjthesse gyermekeit. Erőinek végére jutott; egészsége sem volt tökéletes. Szemét az égre emelte és felkiáltott: „Istenem mutasd meg, mondd meg, mit tegyek!”

Minden remény vesztén is reménykedett, hogy sok nép atyjává kell lennie.

Alig mondotta ki Don Bosco az Éghez intézett könyörgő szavait, midőn egy Soave Pongrác nevű ember jött hozzá, és így szólt:

„Igaz, hogy valami helyet keres, ahol laboratóriumot állíthatna fel?”

„Nem” válaszolta Don Bosco, „Oratóriumot és nem laboratóriumot akarok berendezni.”

„Van itt Pinardi Ferenc úrnak egy kiadó helyisége. Nem nézné meg?”

Egy kis házikóhoz vezette: emeletére külső lépcső vezetett fel, erkélye is volt. Ezt a házat álmában már látta Don Bosco. A ház mögött hosszú, alacsony fészter állott. Don Boscónak ügyelnie kellett, hogy fejét a tetőbe ne vágja. A padlót legalább fél méterrel mélyíteni kellett. Az udvar egy részét is hozzászámítva, melyet Don Bosco a fiúk játszóteréül szánt, évi bére* 320 líra volt.

„Legyetek boldogok gyermekeim,” kiáltotta visszatérve Don Bosco, „van Oratóriumunk, lesz kápolnánk sekrestyénk, tantermünk és játszóterünk! Mégpedig itt, Pinardi házában!”

A gyermekek odavoltak az örömtől. És Don Bosco? — Sírt boldogságában.

A fésztert kápolnává alakították át és 1846. húsvétján áldották meg. Az oltár mögött két szegényes helyiséget rendeztek be. Ekkor már hatszázra növekedett a fiúk száma. Több pap segített tanítani. Jótevők is akadtak. Don Bosco édesanyja, a kedves „Margit Mama” is odaköltözött.

1846. december elején már az egész Pinardi házat kivehette. A vasárnapi iskola mellett ismét megnyithatta a mindennapos esti iskolát is. Az Oratóriumban, külö-

*Csak a fészteré.

nösen csütörtökön sok deák is megjelent, hogy Don Bosco társaságát élvezhesse.

A jobbeszű fiúkat külön tanította latinra, olaszra, franciára stb. Annyira jutott velük, hogy a vasárnapi és esti iskolában és a böjti hitoktatásnál már segíthettek neki.

Szép látvány volt, amint a Pinardi kivilágított szobája esténként fiúkkal és nagyobb ifjakkal telt meg, mintha állandóan ünnepet ülnének.

A vásár-és ünnepnap i skolák előadásai és vizsgái igazolták azt a pedagógiai módszert, „amelyet Don Bosco csodálatosan tudott gyakorlativá tenni. A város előljáróságától 300 lírás évi segélyt kapott. Gonella lovag 1000 lírás segélyben részesítette. A zene fejlesztésére Turin városa adott 1000 líra segélyt. Don Bosco az ifjak között megalakította az úgynevezett „Szent Alajos Társulatot.“ A tagoknak lelkiismeretesen kellett teljesíteniök keresztény kötelességeiket, legalább minden 14 napban, sőt gyakrabban is, járulni a szentségekhez, a rossz, síkamlós szórakozásokat úgy kerülni mint a pestist.

Amily fontos volt sok gyermek számára a tanulás, másoknak oly szükségük volt szállásra. Egyikük istállóban aludott, a másik pár soldóért a nyilvános éjjeli menedékhelyen, ismét mások valamelyik ismerősük vagy barátjuk kunyhójában. Don Bosco látta a veszélyt, mely az ilyen csavargó életet élő fiúk erkölcsiségére várt. Egy este húsz legénykével találkozott, kik közül tíznek vagy tizenkettőnek nem volt éjjeli szállása. Magához vitte őket, mindegyiküknek egy-egy takarót adott, elimádkozta velük a Miatyánkot és Üdvözlégyet, azután a szénapadlásra fektette őket. Másnap reggelre a fiúk takarókkal együtt eltűntek. Többször volt része ilyen kellemetlen meglepetésekben! Don Boscót azonban nem

lehetett elkedvetleníteni. Egyik május estén, — az eső odakint csak úgy szakadt, — jött egy szegény bőrigázott fiú: egy falat kenyeret és szállást kért. Szegény árva kőműves inas volt, és munkát keresett. Még se nem áldozott, se nem bér málkozott. Margit Mama vacsorát adott neki, azután a konyhában vetettek számára ágyat. *Ez volt az első turini szalézi hálóterem.** A fiú később az Oratóriumban evett és aludott. Nemsokára akadt társa is egy apátlan anyátlan árva személyében.

1847-ben helyszúke következtében csak hét fiúnak adott szállást Don Bosco. 1849-ben már harminc gyermek lakott nála. Reggel jókor keltek, és szentmisét hallgattak. Ezalatt elvégezték a reggeli imájukat és a rózsafüzért. Azután munkába mentek. Huszonöt centesimót kaptak, hogy pihenő alatt gesztenyét vehessenek maguknak; délben hazamentek ebédelni; vacsorára levest ettek.

1847-ben Don Bosco lelkigyakorlatot hirdetett az ifjúság számára. Ezen huszan vettek részt. 1849-ben már hetvenen végeztek lelkigyakorlatot. Ezek az ekzeríciumok négy fiúban keltették fel a papi hivatást. Don Bosco tanította őket latinra. Tizennégy hónap mulva már a filozófiai osztályra iratkoztak be, és 1851. Gyertyaszentelőjén magukra öltötték a papi öltönyt.

Már 1847-ben egy második Oratóriumot nyitott Don Bosco a turini Újkapu közelében (Szt. Alajos Oratórium); 1849-ben pedig a Szent Őrzőangyal Oratórium is megnyílt.

1851. február 19-én megvette a Pinardi házat. A híres Rosmini 25,000 lírát adott neki, gyóntatóatyjától, Don Cafassótól, kapott 10,000 lírát, egy bankár pedig 3000 lírát ajándékozott e célra; így az egész vételárat ki tudta fizetni.

* Érdekes, hogy a fiú nevét nem tudjuk. Amint jött, úgy ment is el. — Mintha Don Bosco és a szaléziánusok szerénységét jelképeznék! (H. L. P.)

Ez év július 20-án tették le Szalézi Szent Ferenc templom alapkövét, 1852. június 20-án már fel is szentelték a templomot.

A templomszentelés után néhány nappal egy háromemeletes menhely építéséhez fogott Don Bosco. Minden emeleten kétsor szoba épült. *A ház 1853. októberében készült el.*

Most az volt a terve, hogy a menhelyen műhelyeket rendez be a fiúk számára. Először cipész és szabó műhelyt nyitott; 1754-ben könyvkötészetet redezett be; 1856-ban elkészült az asztalos műhely; 1862-ben a könyvnyomdát, a betűszedőt, a mehanikus műhelyt, majd a kalapos műhelyt helyezte üzembe. Nemsokára a diákok száma is annyira szaporodott, mint az iparos növendékeké. Ezeket eleinte Don Bosco maga tanította, később midőn nem volt erre ideje, magániskolába iratta be őket. Két tanár ingyen vállalta a tanításukat.

1854-ben már majdnem százan laktak az intézetben.

1856-ban új szárnyat építettek a házhoz s az ifjúság áldott apostola három gimnáziumi osztályt is nyitott, melyek 1860-ban már az ötödik és hatodik osztályig fejlődtek.

1863-ban Vadoccóban *megnyílt az első kisszeminárium*, melyet 1864-ben Turin más részén követett a második. 1870, 71, 73-ban pedig újabbakat kellett felállítani. Végül megnyílt a nagyszeminárium (teológia) is.

Művének maradandóvá-tétele végett szerzetes társaságot alapított, *ez lett a Szalézi Társaság*. 1858. március 19-én szólította fel erre IX. Pius pápa. Fransoni érsek, Borel, Don Bosco barátja és Cafasso, a gyóntatóatyja szintén rábeszéltek. Sőt maga Ratazzi miniszter is buzdította erre a lépésre. *A szentatya az alapszabályokat*

1874-ben először tíz évre, majd 1884-ben érvényesen jóváhagyta.

Don Bosco csakhamar megkészszereshette védettei számát. 1860-ban újabb házat vásárolt; 1862 és 63-ban más épületeket is szerzett úgy, hogy Valdoccóban már ezer embernek adhatott szállást.

1865-ben a körülmények kényszerítő hatása alatt nagy templomot kezdett építeni. Segítő Szűz Mária hatalmas temploma *három év alatt épült fel.* A szükséges pénzt mindég pontosan akkor kapta meg, amikor fizetnie kellett. Sohase rendezett gyűjtést vagy sorsjátékot. *„Az t a templomot Szűz Mária maga építette fel.”*

Ennek az építkezésnek befejeztével Don Bosco számtalan oratóriumot, intézetet és iskolát alapított nemcsak Olaszországban, hanem Francia- és Spanyolországban, Argentínában és Uruguayban is.

DON BOSCO TEVÉKENYSÉGE SOKKAL SZÉLESEBB TERÜLETEN MOZOG,

mint általában tudják, hiszen leginkább csak ifjúsági apostolnak ismerik őt. Pedig igazán *univerzális tevékenységet fejtett ki.* Nemcsak Valdoccóban működött, hanem egész Turinban is. Tevékenysége kiterjedt a hatalmas érsekség egész területére, egész Piemontra, Olaszországra, Francia- és Spanyolországra, áttért a tengeren túl Amerikára is. Az egész világ megérezte Don Bosco egyéniségének hatását.

Turinban a különféle templomokban naponként legálább három óra hosszat ült a gyóntatószékben; szombaton tíz-tizenkét órán keresztül is gyóntatott; szükség

esetén egész nap járt, sőt néha az egész éjjelt is a gyóntatószékben töltötte.

1858-ban arra kapott engedélyt Öszentségétől, hogy a világ bármely templomában gyóntathat. Több órai távolságról, hatvan kilométerre fekvő helységekből is jöttek hozzá fiatalok gyónni. A kocsis gyónását az omnibusz bakján vagy az istálló sarkában hallgatta meg,* egy alkalommal a rátamadó rablót, kit a fogházból ismert, az országúton beszélte rá, hogy meggyónjék.

Húsz éven keresztül járta a fogházakat és kísérte utolsó útjukra a halálraítélteket.

Már papságának első éveiből több száz leírott prédikáció, lelkigyakorlatra, missióra, triduumra és novénára készült elmélkedés, az egyházi év nagyobb ünnepein elmondott szentbeszéd bizonyítja hitszónoki buzgóságát. Alig van község Piemontban, hol nem prédikált volna.

Szentbeszédeivel és gyóntatási intelmeivel különösen a Turini Menhelyen, a kórházakban és javítóintézetekben ért el üdvös eredményt.

Prédikációinak fő témája mindég ez volt: „*Mentsd meg lelkedet!*”

Fáradhatatlan volt. Az ivreai lelkigyakorlaton a nép számára négy szentbeszédet, a szeminárium növendékei előtt két elmélkedést, a világi kollégiumban pedig két beszédet, tehát *nyolc előadást tartott naponta*. Az éjszaka nagy részét pedig a gyóntatószékben töltötte. 1850-ben Milánó több templomában prédikált, triduumot tartott, és vezette az ifjúság lelkigyakorlatát. Egy alkalommal valahol két órahoszat beszélt. Midőn megijedt, hogy nagyon hosszan prédikált, a nép hangos szóval kérte, hogy folytassa az igehirdetést, a plébános

*Egyszer ő maga hajtott, míg a kocsis meggyónt neki a kocsin.

pedig az oltár előtt kiáltotta: „*Vox populi, vox Dei*: a nép szava, Isten szava!” 1860-tól kezdve nagy szükség volt jelenlétére az Oratóriumban, ekkor tehát már kevesebbet prédikált. Csak 1865-ben utazott el, hogy egy helyen triduumot tartson. Olaszországban, Franciaországban, Belgiumban és Spanyolországban tett nagy utazásai alatt azonban állandóan prédikált. „*Venator animarum*, lélekvadász”-nak nevezték. Beszédeire megszámlálhatatlan tömeg gyült össze. 1845-ben német katonák jöttek Turinba. Kedvükért megtanult németül, és három esztendőn keresztül volt a gyóntatójuk.* „Minden nyelv” mondotta „amelyet tudunk, választó falat dönt le köztünk és sok millió más nemzetiségű testvérünk között, s alkalmat ad arra, hogy valami jót tegyünk nekik.”

1846-ban Turinban a Szent Vince Egylet megalakításában segédkezett. 1849-ben az ifjúsági lelkigyakorlaton, mint fentebb már említettük, négy fiúban keltette fel a papi hivatást. Ezt a négy fiút ő maga tanította. Intézetéből 1857-ben került ki az első pap. 1860-ban négy másik növendékét szentelték fel. Az osztrák-olasz háború alatt a szemináriumokat bezárták. Ekkor az érsekség kispapjait magához vette az intézetbe, és menedékhelyet nyújtott más egyházmegyék klérikusainak is. Felszentelésük után az illetékes egyházmegyébe küldötte vissza őket.

Szociális téren különösen áldásos volt az 1850-ben az iparosok kölcsönös támogatására alapított⁷ egyesülete. Ez volt a katolikus iparos körök első csirája.

Midőn 1854-ben kolerajárvány dühöngött, az egyik kórház lelkivezetését Don Boscóra bízta. Negyvennégy

* Mint könyvünk elején mondtuk, ezt megtette a magyar hadifoglyok kedvéért is. Lásd: a 3-ik lapon a jegyzetet. (H. L. P.)

növendéke ápolta kórházakban és magánlakásokban a szerencsétlen áldozatokat. Még Pinerolo városát is ő látta el ápolókkal. Az intézet összes ágyneműjét a betegekhez vitette, az utolsó abroszt is odaadta, sőt az oltárterítőkből és a templomi vállkendőkből is fehérneműt varratott a betegeknek.

Amikor a protestánsok 1857-ben az Oratórium közvetlen közelében nyitottak iskolákat, Don Bosco estiiskolát rendezett be a szegény nép gyermekei számára. És a protestáns iskola katolikus tanulói csakúgy özőnlöttek hozzá. Gondoskodott az Egyházba visszatérő protestáns családokról is.

Az 1859-i háborúban az osztrákokat, lengyeleket és magyarokat gondjaiba fogadta, jó könyveket adott nekik. Több százat meggyóntatott.

1860-ban Mirabellóban kieszemináriumot állított fel a Casale egyházmegye részére. Ugyanebben az évben Asti egyházmegyéből húsz klérikuszt vett át, mert ott be voltak zárva a szemináriumok.

A forradalmi idők alatt a piemonti egyházmegyéknek Don Bosco szállította a szükséges számú papot. *1848-tól — 1863-ig csak a turini érsekség nyolcszáz klérikusát Don Bosco nevelte.* Amint a szemináriumok ismét megnyithatták kapuikat, ezeken Don Bosco növendékei özőnlöttek be az Úr szolgálatára.

1865-ben a turini szeminárium 46 teológusa közül 38 volt olyan, ki a gimnáziumot Valdoccóban végezte el, az 1873. évi 150 közül pedig 120. *Don Bosco haláláig több mint 2500 pap került ki intézeteiből.* 1868-70-ben a svájci Ticino kantont is ő látta el papokkal.

Álmélkodás fogja el az embert annak láttára, hogy döntő szerepe volt Don Boscónak az olasz kormány és a pápaság között létrejött béke előkészítésében. Ezért

utazott 1866-ban Firenzébe, 1867-ben pedig Rómába, s ott naponta prédikált.

Közbenjárására 1867-ben harmincnégy püspököt nevezhettek ki Itáliában. 1870. októberében ismét az ő fáradozása következtében töltöttek be negyven püspöki széket, közöttük a turinit is. 1873—74-ben a püspökök javadalmának megállapítása körül szerzett magának érdemeket, és sok kedvezményt vívott ki a rendházak és különféle vallásos egyesületek javára.

Midőn 1874-ben Don Bosco segítségével folytak Rómában a tárgyalások a kormány és a pápaság között, a szabadkőműves sajtó dühöngött és kiabált, sőt maga Bismarck is fenyegető sürgönyt küldött. Hivatalnokok és előkelő államférfiak, miniszterek és hercegek, püspökök, érsekek és bíborosok fordultak Don Boscóhoz tanácsért.

Mily befolyással kellett szavának, példájának, az Oratóriumban szokásos gyakori szentáldozásnak lennie X. Pius pápának a gyakori áldozásról szóló dekrétumára is. X. Pius mint pap, püspök, majd mint bíboros is megfigyelte azt az áldásos hatást, amelyet a gyakori szentáldozás Don Bosco több ezer oratóriumi növendékének lelkében kiváltott.

Miután Isten jámbor szolgája Turinban már régebben épített templomot Szalézi Szent Ferenc tiszteletére, később ugyancsak Turinban és 1880-ban Bordigherában emelt templomot a Segítő Szűz Máriának. Az előbbi 1868. június 9-én szentelték fel. Ebben a templomban székel a Segítő Szűz főtársulata. Turinban később szent János tiszteletére is épített templomot (1882), Rómát pedig az első Jézus Szíve templommal ajándékozta meg (1887).

Mennyit kellett dolgoznia, aggódnia, fáradnia a Szalézi Társaság megalapítása érdekében, míg végre 1874-ben megkapta a végleges approbációt! Amikor a jóváhagyás megnyerése után Rómából hazatért, 1874. április 16-án reggel a templomban misézett. Alig lépett ki a sekrestyéből, midőn a teljesen derült égen csodálatos jelenség volt látható: ragyogó fénykéve borult szivárványszerűen mintegy negyedóráig a szobája fölé. Ebédután a jelenség megismétlődött. Ekkor azonban már sokkal magasabban állott, s oly hosszú volt, hogy az egész Oratóriumot beborította.

Don Bosco (1873. június 14-én) a női ifjúság megmentésére női társulatot is alapított. Első főasszonya a mornesei Mazzarello Mária nővér volt. Ez az életzsentség hírében hűnyt el s boldoggáavatási perét már meg is indították. A Segítő Szűz Mária Leányai teljesen függetlenek a Szalézi Társaságtól. Közös az alapító, azonos a társulati szellem, más összekötő kapocs azonban nem fűzi össze őket. A szaléziak egyetemes főnöke az Apostoli Szentszék megbízásából mint Vicarius Apostolicus (apostoli helytartó) csak a lelki ügyekbe folyik be, különösen újabb alapítások alkalmával.

Harmadrend-félét is alakított: a „*Szalézi Munkatársak Egyesületét*” és a papi pályára későn hivatott ifjak kiképzésére a „*Segítő Szűz Mária Művét.*” Arra a tapasztalatra jutott ugyanis, hogy míg száz fiatal deák-ból alig tizenöt lesz pappá, az olyanoknál, akiknél a hivatás később jelentkezik, minden százból nyolcvan szentelnek fel. Tizenhat évestől harminc éves korig felvette tehát a jelölteket, és tanította őket, 1875/76-ban pedig San Pier d’Arenában külön szemináriumot nyitott számukra.

Turinon kívül Don Bosco egyéniségének hatása Olasz- Francia- és Spanyolországban, Argentínában és Uruguayban sok oratórium, menhely, iskola megalapításában és fenntartásában nyilvánult meg.

Halálakor több, mint kétszáz szalézi oratórium, szeminárium és árvaház virágzott Európában és Amerikában. Ezekben az intézetekben már Don Bosco életében több mint kétszázezer ifjút tanítottak ki. Csak 1874-ben S. Benignóban, Cremonában, Brindisiben, Randazzóban és savoyai Châllongesben alapított házakat. Az 1878-ik év pedig Estében, Luccában, Marseilleben, Navarraban és St. Cyrben látta a szalézi intézetek kapuit megnyíltni az ifjúság előtt.

DON BOSCO MISSZIÓS TEVÉKENYSÉGE IS KÜLÖN FEJEZETET ÉRDEMEL.

Már 1848-ban így kiáltott fel: „Ó, ha sok papom és klérikusom volna, azzal a feladattal bíznam meg őket, hogy hirdessék az Evangéliumot Patagóniában és a Tűzföldön, mert ezeknek a vidékeknek van legnagyobb szükségük misszionáriusokra, hiszen itt a legelhagyottabb a lakosság.”

1874-ben Ázsiából, Kínából, Indiából, Ausztráliából, Afrikából és Amerikából kértek szaléziánusokat. Különösen Buenos Ayres érseke és Ceccarelli, S. Nicolas de los Arroyos plébánosa, fordultak sürgető kérelemmel Don Boscóhoz, hogy mihamarább küldjön misszionáriusokat Argentínába. 1875. május 12-én már eldöntött dolog volt, hogy Argentínába szalézi misszionáriusok mennek. Ez év novemberében indult el az első szalézi missziós csapat Cagliero János és Fagnano József vezetésével Dél-Amerikába.

„Ó szeretett fiaim,“ szolt hozzájuk Don Bosco, „menjeteK Rómába, boruljatok ami páratlan jótevónknek, IX. Piusnak, a lábai elé, és kérjétek apostoli áldását!“ 1875. november 1-én ezt az áldást meg is kapták. November 11-én este a misszionáriusok a zsúfolásig megtelt turini Segítő Szűz Mária templomban térdeltek. Don Bosco a következő szavakról prédikált: „*Ite in universum mundum, docete omnes gentes, praedicate evangelium omni creaturae!* Elmenvén az egész világra, tanítsatok minden nemzeteket, hirdessétek az Evangéliumot minden teremtménynek!“

„Lelkeket keressetek, nem pénzt, nem tiszteletet, nem méltóságokat! Különösen a betegekre, a gyermekekre, az öregekre, a szegényekre legyen gondotok, és elnyeritek Isten áldását és az emberek szeretetét.“

„TiszteljeteK minden tekintélyt! Állandóan ajánljátok Segítő Szűz Mária tiszteletét és az Oltáriszentségben rejlı Úr Jézus imádását! Bármennyi fájdalom és fáradtság szakad rátok, ne feledjéteK el, hogy milyen nagy lesz az a jutalom, amelyet az égben készítenek nekünk.“

Ezt írta fel nekik egy emléklápra.

1875. november 14-én szálltak hajóra Génua-ban. Buenos Ayresbe december 14-én érkeztek meg. 1878. szeptember 1-én nyílt meg itt az első amerikai szalézi ipariskola.

1876. november 7-én 23 misszionáriusból álló újabb expedíció ment Amerikába. 1880-ban már működött Patagóniában az első missziós telep, sőt körülbelül ötven bennszülöttet már meg is kereszteltek. Segítő Szűz Mária leányai is letelepedtek.

1881. január 20-án ismét újabb misszionáriusok indultak el. Az év végén jött a hír, hogy majdnem százan vették fel a keresztség szentségét.

XIII. Leó 1883-ban egy apostoli helytartóságra és egy apostoli főnökségre osztotta fel a dél-amerikai szalézi missziós kerületet. 1885-ben már 15,000 bennszülött volt megkeresztelve. 1884. december 7-én Don Cagliero-t missziós püspökké szentelték. Don Bosco ezt már 30 esztendővel előbb látta, és megjövendölte. Az akkor még kisdeák Cagliero megbetegedett. Don Bosco a súlyos betegen fekvő fiú feje fölött gyönyörű galambot látott; ennek csőrében olajfaág volt. Először a beteg száját érintette meg az ággal, aztán a fejére ejtette. A galambból fény áradt ki a betegre annak jeléül, hogy a Szentlélek kegyelmeinek összességét el fogja nyerni. Ugyanekkor egy sereg vad ember borult a beteg elé, és kérte a segítségét. Ez 1854-ben történt.

Feltűnő a következő jelenség is. Midőn 1876-ban hat áldozópap ment Amerikába, hat új pap kérte Valdocóban a rendbe való felvételét; hét klérikus utazott el, hét ifjú jelentkezett klérikusnak; tizenkét laikus testvér ment el kiegészítő misszionáriusnak, tizenkét új ember lépett be a kongregációba. — Azt az áldást, amelyet az egyházmegye a misszióknak ad, az Úristen visszadja az egyházmegyének.

1876-ban tíz újabb házat alapított Don Bosco. 1890-ben Columbiában telepedtek le a szaléziánusok; 1892-ben Mexikóban; 1894-ben Venezuelában és Peruban, 1885-ben Tuniszbán és Boliviában; 1896-ban Egyiptomban, Fokföldön, Paraguayban és az Egyesült Államokban; 1897-ben San Salvadorban, 1898-ban az Antillákon; 1903-ban Kis-Ázsiában, 1906-ban pedig Portugál-Kínában (Makao); 1907-ben Hondurasban és Panamában. — Dél-India megtérítése 1906-ban kezdődött; Mozambiqueba, Ecuadorba a kivaros-indiánok és Mattó Grossóba a bororos-indiánok közé 1907-ben mentek a szaléziák.

1911-ben a Filippi-szigetekre és Belga-Kongóba is eljutottak Don Bosco fiai. A tulajdonképeni Kínában is hirdetik az Úr Jézus szent Evangéliumát. Újabban Japánba és Sziámba is bevonultak.

Egyetlen nemeslelkű embernek még évszázadok múlva is hatása van a vele rokon-lelkekre, mert amit egyetlen nemeslelkű ember alkotni tud, azt nem lehet az emberélet szűk határai közé szorítani. Don Bosco hite az égben szemléletté változott, reménye beteljesedéssé lett, ám szeretete örökké szeretet marad. Fönt a mennyországban többet tehet műveiért, mint amennyit élve tett. De a földön is fennmarad és működik szeretete, bár a lélek, melyben ez a szeretet lángrollobbant, elköltözött a földről az örök hazába. Amit a szeretet épít, azt az örökkévalóság sem rombolhatja le.

Ott él ez a szeretet műveiben, melyekről kis statisztikai képet szeretnék bemutatni az olvasónak annak illusztrálására, hogy Don Bosco által elvetett mustármag 1920. évig mily terebélyes fává nőtt, pedig azóta még erősebben fejlődik.

Az egész világon van 5,200 szalézi szerzetes (áldozópap, papnövendék és laikus testvér).

Segítő Szűz Mária Leányainak száma 4,500.

A *férfi kongregáció* vezetése alatt áll 228 vasárnapi oratórium, ezekbe 91,200 ifjú jár. Van 190 otthon deákok, iparosok és estiiskolások számára, ezeket 8,450-en veszik igénybe.

Fönntartanak 27 napközi otthont 1080 bejáróval. 33 internátusukban 4,560-an laknak. 588 ipariskolájukban és műhelyükben 1460 mesterinas tanulhat. 52 gazdasági iskolájukba 2,080 tanuló jár, 260 nép-és középiskolájukat pedig 2,300 deák látogatja. Vezetnek 132 ifjúsági egyesületet, ezeknek 6,600 tagjuk van. Ellátnak 43

misszióstelepükön 250,000 megkereszteltet. 76 kívándorló irodát tartanak fenn; 18 kórházukban és szegényotthonukban 1,950 embert ápolnak. Más jótékony intézményük száma 520. — 91 plébánián, 18 kegyhelyen működnek; 329 templomot és kápolnát bízta rájuk a különböző egyházi hatóságok; 740 kápolnában és templomban csak szaléziak lelkipásztorkodnak.

Segítő Szűz Mária Leányainak van 104 nevelőintézetük 3,980 növendékkel; 50 árvaházuk és patronázsuk 1,420 növendékkel, 218 ovodájukba 15,790 gyermek jár, 72 nyilvános iskolájukban 86,085 leányt, 170 magániskolájukban pedig 11,450 leányt tanítanak. 65 ingyenes estiiskolájukat 8,500-an látogatják, 361 háztartási iskolájukban 23,990 leány tanul. Tanítónőképzőjük 8 van 750 tanulóval. 60 vasárnapi analfabétaiskolájukban 1,420 tanuló van. 25 estiiskolájukban 2,450 leányt tanítanak, 68 iskolában csupán hittanra tanítanak 2,600 növendéket.

Van 379 vasárnapi oratóriumuk és leánymenhelyük, ezeket 80,720-an látogatják. A jó nővérek 32 penziót tartanak fenn 650 lakóval. 7 családi otthonukban 270-en, 42 munkásnő otthonukban pedig 4,290-en laknak. 50 napköziotthonuknak 780 látogatója van, és 14 üdülő telepükön 720 gyengélkedőt ápolnak. Vezetnek 4 leányjavítóintézetet, ezekben 360 leányra igyekeznek hatni; 8 menhelyükön 550 leányt tartanak.

A konyhát 31 szalézi intézetben látják el. 2,280 aggyastyánt ápolnak 22 aggok-menhelyén. 4 bélpoklos telepet vezetnek, és 28 misszióstelepen működnek. Dolgoznak 29 kívándorló irodában. Hadiárvaházuk 9 van, az árvák száma: 660. Hittant 244 plébánián 9,800 gyermeknek adnak elő.

Volt növendékeiket egyesületbe szervezték, ennek 250 fiókja és 80,000 tagja van.

Don Bosco házai és intézetei megsokasodtak, mint Izrael sátrai, fiai és leányai pedig, mint Ábrahám ivadékai.

1919-ben volt 84,000 szalézi munkatárs. Csak 1919 évben 60 helyen telepedtek le a szaléziánusok, vagy Segítő Szűz Mária Leányai.

DON BOSCO IRODALMI TEVÉKENYSÉGE

ép oly fontos, oly nagyarányú és oly hatásos volt, mint másirányú működése.

IX. Pius pápa 1860. január 7-én levelet írt Turinba és ebben *Don Bosco főfeladatává azt tette*, hogy a kor romlottságát *a sajtó* és a nevelés segítségével javítsa meg.

Don Boscót teljesen áthatotta a tudat, hogy jó könyvekre és jó újságokra égető szükség van. „Hány lelket mentettek meg a jó könyvek, hányat óvtak meg az eltevelyedéstől, hányat buzdítottak jóra!?” *

1885. március 19-én ezt írta az összes szaléziaknak:

„A jó könyvek terjesztését nem habozom isteni eszköznek mondani, mert az emberek újjászületésére Isten is ezt használta fel. Ő sugalmazta a Szentírást, mely az igaz tanítást adta a világnak. Ő akarta, hogy Palesztina minden városában és helységében legyen róla másolat, és hogy a zsinagógákban minden szombaton felolvassanak belőle egy részt. Isten különösen ezek által a sugalmazott könyvek által készítette elő a világot a Megváltó eljövetelére.”

*Ebből a célból több egyesületet szervezett. Azt akarta hogy *intézeteinek egyik főcélja a jó könyvek terjesztése* legyen.

„A mi kötelességünk a Mennyei Atyát utánozni. A jó könyveknek a nép között való elterjesztése a legalkalmasabb eszköz arra, hogy a Megváltó országát számtalan lélekben fenntartsuk.”

„A jó könyvekre annál nagyobb szükség van, mert az istentelenség és az erkölcstelenség napjainkban rossz írásművek által fasszít sok meggondolatlan lelket a pusztulásba. Fegyver ellen fegyverrel kell védekezni.”

(Tíz év alatt [1850-1860] Olaszországban csupán olasz nyelven több mint 30 millió rossz könyv és nyomdatermék jelent meg. Ebbe azonban nincsenek beleszámítva a napilapok és az idegennyelvű kiadványok).

„Az írott szónak természetesen nincs olyan eleven ereje, mint az élő beszédnek, van ellenben néhány nagyobb előnye. A jó könyv eljut olyan házakba is, hová pap sohasem léphet be; még rossz emberek is megtűrik maguknál mint ajándékot vagy emléket. Néha porlepetten hever az asztalon vagy a könyvespolcon. Senki se gondol rá. De jön a magány, a szomorúság, a fájdalom, az unalom órája, meglep a szórakozás vágya vagy a félelem a jövőtől, és a mi hű barátunk lerázza magáról a port, kitarja lapjait, és megisméltödnék Szt. Ágoston, Boldog Colombini és Szt. Ignác csodálatos megtérései.”

„Ha a családban nem is olvassa el a könyvet az, aki kapta, majd elolvassa a fia vagy a lánya, valamelyik jó barát vagy szomszéd. Vidéken egy könyv néha száz ember kezébe is eljut. Csak a jó Isten tudja azt a tömérdek jót, amit egy városban, egy kölcsönkönyvtárban, egy munkásegyletben, egy kórházban egyetlen jó könyv elérhet.”

Don Bosco az isteni Gondviselés vezetése alatt már kora ifjúságától kezdve készült az irodalmi munkára.

Tízéves korában már Dantét és Tassót olvasta. Mint fiatal diáknak gyakran már reggel a kezében látták Liviust. Hogy irodalmi ismereteit gyarapítsa, a gimnázium ötödik osztályát külön végezte el. Egyik zsidó egy soldóért bármelyik olasz klasszikus művet kölcsönadta neki. Később mint pap mindenütt írt: kocsin, vonaton, üdülés közben. Egész éjszakákat töltött az íróasztal mellett, hogy nappal házainak az ügyeit intézhesse el.

Mint Szent Ágoston, úgy ő is olyan irodalmi ágat művelt, amilyent a körülmények és a kor parancsszava épen megkívánt.

Midőn 1850-ben a protestánsok az emancipációt használták föl arra, hogy hamis tanaikat elterjesszék, és a katolikus Egyház ellen küzdjenek, akkor Don Bosco röpiratokat írt a katolikusok figyelmeztetése céljából az Egyház védelmére. Egyik könyvecskéjének a címe ez: Két protestáns lelkipásztor és egy katolikus pap vitatkozása a tisztító tűzről. —

Don Boscót a protestánsok pörölyének nevezték el. Többször fenyegették halállal.

A pápa, az Egyház, a zsinat és az egyházi állam ellen vívott harc akkor tombolt legjobban. Ezért megírta: „A pápák életét;” írt a hierarchiáról, az egyetemes zsinatról, a pápa világi uralmáról. Kiadta a következő két könyvet: (Bájos epizódok IX. Pius életéből) ;„XIII. Leó élete.“ A turiniak számára megírta Alimondának, az újonnan kinevezett érseknek az életrajzát.

Mivel irodalmi tevékenységének is támogatnia kellett az iskoláért és az ifjúságért kifejtett munkásságát, azért írt a tizedesrendszerről, megírta Olaszország történetét (ez páratlan a maga nemében), írt bibliai történeteket, egyháztörténelmet. Ő írta „A hat vasárnap

Szt. Alajos tisztetére;" „Kilenced Szent Alajos tisztetére;" „A Szent Örzőangyal tisztelete;" „A jól nevelt ifjú;"* „Az ifjúság barátja;" „Comollo élete;" „Savio Domonkos élete""** című könyveket és számtalan gyermek és ifjú életrajzát.

Gondoskodott arról, hogy munkatársai a diákok használatára egy olasz és latin klasszikus gyűjteményt adjanak ki; aszkétikus művekből is adatott ki gyűjteményt, valamint olasz-latin szótárt is.

1882-ben azt az életbevágó tanácsot adta XIII. Leó pápának, hogy a világ minden egyházmegyéje számára e gységes katekizmust irasson.

Nemcsak az ifjúságnak, hanem a népnek is szólnak következő művei: „A katolikus ember a világban"; „A katolikus család barátja"; „Katolikus olvasmányok"; „Szent Péter, Szent Pál, Szent József, Szent János evangélista, Szent Márton élete;" „Az első három század pápái;" „A fájdalmas Anyáról szóló könyvecske;" „Kilencnap i ájtatosság Segítő Mária tiszteletére;" „Szenetek és egyháztörténelmi személyek életképei;" „Napoleon öreg katonájának kedves elbeszélései;" „Az alpesi pásztor;" „A boldogság kunyhója;" „Olaszországi szőlőművelés;" „Szalézi Értesítő."

Don Boscónak körülbelül száz írásműve jelent meg nyomtatásban. Ezek közül néhány: száznál is több kiadást ért meg. Könyvecskéi sok millió példányban fogytak el.

Már 1854-ben könyvkereskedést rendezett be Valdoccóban. 1862-ben már saját nyomdája, és betűszedő műhelye volt, később nyomdát nyitott, fénynyo-

* Ez a könyvecske több millió példányban fogyott el.

** Ez a végtelen bájos és óriási nevelő erővel rendelkező könyvecske magyarul is kapható. Megrendelhető a köv. címen: Clarisseum — Rákospalota.

mat előállító és fényképező üzemet alapított; saját papírsimító és fényező műhelye volt. A nyomdát saját gyára látta el papírral.

Don Boscónak, az írónak, azonban minden könyvé-nél magasztosabb és nemesebb érdeme az, hogy az ifjúság szívébe Isten szent törvényeit, az élet nagy könyvébe pedig a maga áldásos jótetteit írta bele.

DON BOSCO NAGY VOLT HALÁLÁBAN,

mert nagy volt életében is.

Testamentuma Jézus Szentséges Szíve volt. Élete vége felé Rómában, a katolikus Egyház szívében, hová tizenkilencszer zarándokolt el a legnagyobb buzgósággal, hatalmas Jézus Szíve templomot épített.

Amint Jézus Krisztus halála estéjén a legméltósá-gosabb Oltáriszentséget adta örökségül, úgy ajánlot-ta Don Bosco a gyakori szentáldozást az ifjúságnak. És amint Údvözítője haldoklás közben az emberiséget a keresztről Szűz Mária gondjaiba ajánlotta, halálos ágyán ő sem győzte eléggé ajánlani a Szűzanya tiszteletét.

Miként egykor Szent Ferenc a tanítványait, úgy figyelmeztette Don Bosco jámbor társaságát a Szent-
atya és a katolikus Egyház iránt való hűségre.

Halálos ágyán minden legcsekélyebb szolgálatért hálás volt. Könnyes szemmel mondott köszönetet a doktoroknak, háláját fejezte ki a sajtó kiküldöttei előtt, s kérte őket, hogy műveit halála után is támogassák.

A legnagyobb fájdalmat az okozta neki, hogy fájdalmat okoz másoknak. Szenvedett, azok miatt a panaszok miatt, melyeket betegsége csal környezetének az ajkára.

Eltávozása előtt így szólt Cagliariro missziós-püspök-höz: „A missziókban sok lelket mentsetek meg!”

Midőn jobb kezével már nem bírt áldást adni, balját áldóan tette titkárjának a fejére.

Midőn már beszélni sem tudott, felemeltette balkezét, s mások segítségével vetett keresztet.

Áldást osztva vonult végig a világon, és áldását osztva búcsúzott el az élettől.

1888. január 22-én a kölni érsek és a trieri püspök látogatta meg. Ezeknek is a szegény ifjúságot ajánlotta oltalmukba.

Egyik utolsó kijelentése ez volt: „Mondjátok meg a fiúknak, hogy mindnyájukat várom a Paradicsomba! — Bátorság! A Paradicsomban vígak leszünk! *Sempre Avanti!* Mindig előre!”

1888. január 31-én reggel, midőn a harang Úrangyalára csendült, nemes lelke felszállt az Úr elé.

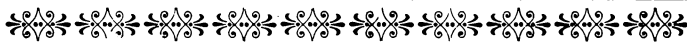
Negyvenezer ember vonult el ravatala előtt. — Százezren kísérték sírjába.

Amidőn az idő megkívánja, megjelenik a földön Isten küldötte. Ha művét befejezte, ismét eltűnik, de egész sereg munkást hagy maga után, kik folytatják működését.

Don Bosco sírja a turini Valsalicében van. Itt áll az az intézet, ahol a fiatal szaléziak arra készülnek, hogy szentéletű, tudós apostolai legyenek az ifjúságnak és a pogány világnak.

A buzgó pap sírja mindig apostolok iskolája. Százan és százan zárandokolnak oda a világ minden részéről, hogy lelkesedést merítsenek ahhoz az apostolkodáshoz, melynek célja a jövőendő megmentése!

HARMADIK RÉSZ

Don Bosco boldoggáavatásának ünnepségei.

„AZ Ő SÍRJA DICSŐSÉGES LESZEN“

Don Bosco földi maradványai 1929. május 16-ig nyugodtak a Turin-valsalicei sírboltban. Ezen a napon emelték ki az enyészet helyéről, hogy a boldoggáavatással kapcsolatos hivatalos azonosítási vizsgálatnak vessék alá, és hogy a Segítő Szűzanya turini bazilikájában oltárra helyezték. Megható jelenet volt, mikor az ifjúság nagy nevelőjének és hön szeretett atyjának koporsóját kiemelték a nyirkos sírűregből. Az áhítat és szent borzalom érzelme futott át a jelenvolutakon: a tágranyílt szemeket könnyfátyol borította be. Ismét meglátták azt a szent kezét, amely annyi áldást osztott, s annyi jót művelt az elhagyottakkal. Ismét megpillantották azt a tisztos főt, amelyben annyi nemes eszme fogamzott meg. Ismét elnézhették azt a keblet, mely hatvanhárom évig élő ereklyetartója volt egy melegen érző, csodálatos nagy szívnek, mely mindig készen állott minden emberi nyomorúság szolgálására, minden fájdalom orvoslására, minden könny felszárítására, s amely oly hősiösen áldozta fel magát a szeretet oltárán.

Azok is, akik életében ugyan nem ismerték, de akik nagy művei és egyetemes híre-neve útján megszerették, s neki oltárt emeltek lelkükben, azok is mélyen megindultak, mikor először látták maguk előtt annak a csodálatos férfiúnak, annak a nagy szentnek áldott tetemét, aki hírével betölti a világot, akinek erényét hirdeti az emberiség, s akinek emléke előtt buzgó imádságos lelkületben borul le az Egyház: legfőbb Pásztortól kezdve az árva fiúcskáig, aki az ő iskolájában kapja a katolikus nevelés és oktatás kenyerét.

VISSZAPILLANTÁS

Amikor 1888. jan. 31-én hajnali harangszóra Boldogunk diadalmasan bevonult a mennyországba, az ő fiai és munkatársai mind meg voltak győződve arról, hogy még látni fogják őt nemsokára az oltárok díszében. Azért arra gondoltak, hogy földi maradványait alkalmas helyen, a Segítő Szűz bazilikájában fogják elhelyezni. Ám a polgári törvények nem mindig haladnak egylépésben a hálás gyermeki szívnek törvényével. Don Boscónak a temetőben volt a helye. Az ifjúság apostola, aki Itália nevét a föld minden országa fölé emelte, nem érdemelte meg szűkebb hazájától azt a kitüntetést, hogy kivételt tegyenek porhüvelyével.

A spanyolok nem tudtak belenyugodni egy törvénynek gyűlöletes merevségébe. . . A turini hatóságok rideg magatartásának ellensúlyozására különös javaslatl álltak elő. Egy nagy hajót küldtek a genovai kikötőbe, s azon akarták átszállítani Don Bosco holttestét spanyol földre, a Sarria-barcellonai szalézi templomba.

A spanyol ajánlatot Turinban nem fogadták el. A főkáptalan tagjai teljes bizalommal magához Crispi miniszterelnökhöz folyamodtak. Crispinek sok és nagy oka volt arra, hogy hálás legyen Don Bosco emléke iránt. Talán nem mindenki tudja még, hogy Crispi, mielőtt bársonyszékbe ült volna, bizony nehéz napokat látott. Szomorúságában épen Don Bosco vigasztalta meg: ő adott neki kenyeret, ő keresett neki szállást, ő talált neki házitanítói hivatalt előkelő családnál.

Crispi nem felelte el az alázatos pap önzetlen szolgálatait, s most koporsója mellett ünnepélyesen megígérte közreműködését kiváló jótevőjének tisztos eltemetése érdekében. Ura is lett a szavának! Csaváros eszű jogász lévén, kifőzte magában, hogyan lehet egy ügyes fogással kijátszani a törvényt. Mivel nem volt megtiltva a temetőn kívül való temetkezés, ha az a város falain kívül történik, azt tanácsolta a főkáptalannak, szerezzenek hát megfelelő helyet, s teljes nyugalommal megőrizhetik drága kincsüket. Így is történt. Don Bosco porhüvelyét átvitték *Valsalicebe*, a Szalézi Társaság egyik szemináriumába, s ott a platánok árnyékában, a papnövendékek erényvirágos kertjében temették el.

Idővel a gyermeki hála kecses *mauzóleumot* emelt a pátriárka sírja fölé, és az enyészet helyét kápolnává avatta. Így lett a valsalicei szemináriumból a szaléziak szent Mekkája. Azóta ott ül össze hatévenként a Társaság nagy-káptalanja, továbbá minden évben a lelki gyakorlatok egymást érik ott, minden időben, minden nap pedig a zarándokok egyenként és csapatostul keresik fel, hogy a gyermekszeretet profétájának s a társadalmi munka vértanújának sírján imádkozva erőt

és ihletet merítsenek a legnemesebb küzdelemre.

Don Bosco sírját nemcsak egyházi személyek látogatták. Megfordult ott igen sok világi nagyság is. Hogy csak egyet említsünk: Fedele olasz közoktatásügyi miniszter megvallotta, hogy valahányszor nagy gondolatokra van szüksége, csak elzarándokol Valsallicebe, s a Don Bosco sírját fődő hideg márványlapra szoritva izzó homlokát, a nagy pedagógiai problémák megvilágosodnak lelki szeme előtt.*

A SÍR ELSŐ FELTÁRÁSA

1917. okt. 13-án történt, mikor t. i. befejeződött az apostoli eljárás Don Bosco érényeinek és csodáinak részletes megvizsgálása tárgyában. Ekkor ugyanis meg kellett állapítani a holttest azonosságát, más szóval, hogy a valsalicei sírbolt valóban Don Bosco földi maradványait rejti-e magában. Az első *exhumáció* alkalomával Don Bosco testét tökéletesen megóvott állapotban találták, s fokozatos aszottsági folyamatban volt. Minden ízében hiánytalan volt, s a körvonalai cseppet sem torzultak el. Csak a bőr színe lett sötétebb, s a száj kissé kinyílt, s a szemüregék mélyen besüppedtek. Nem ragyogott többé az a csodálatos szempár, mely annyi gyermekre mosolygott napsugárként. A besüppedt szemüreg csak azt bizonyította, hogy hült teteméből elszállott atyánk nagy lelke.

* E sorok írója sok-sok nemzeti és külföldi zarándoklatról tudna beszámolni, sokszor látott 300-400 tagot számláló zarándokcsapatokat Belgiumból, Franciaországból, Dél-Amerika egy-egy államából. A buzgó zarándokok és önzetlen vezetőik érdemesnek tartották az úti programba, Róma, Lourdes, és a Szentföld mellé Turin-Valsalicét is felvenni.

A MÁSODIK AZONOSÍTÁS

is azt a célt szolgálta, hogy meggyőződést szerezzen arról, vajjon érintetlenek-e a pecsétek, vajjon az első feltárás óta nem történt-e illetéktelen beavatkozás, egy szóval, vajjon Don Boscónak valóságos testéről van-e szó. A második feltárás arra is szolgál, hogy kiválógassák az ereklyéket.

A feltárásnak teljes hivatalos formát kívántak adni. Mégis bizony nagyon nehéz volt úgy elintézni a dolgot, hogy ez ne legyen egyúttal népies jellegű is. A városi hatóságok s egyéb kiváló személyek egyenesen kifejezték abbéli kívánságukat, hogy megjelenhessenek az eljárásnál. Nem lehetett elutasító választ adni.

A HIVATALOSOK.

Délután 3 órakor a szeminárium udvarán a híveknek nagy csapata várakozott már. Szaléziak voltak a legtöbben, s gyermeki hódolatukat kívánták bemutatni atyjuknak.

A vasrácsos kapu azonban csak a hatóságok és a névszerint meghívottak előtt nyílik meg. Ezek közül kiemelkedik Turin bíboros érseke: Gamba József, aki maga is mint kis diák, növendéke volt Don Boscónak; ott van továbbá a főpolgármester: Thaon de Revel gróf; a Szertartások kongregációja részéről a hit védője: Monsignor Salotti; Filippello ivreai püspök, Don Bosco földije; Dr. Tomasetti a boldoggáavatási ügy kérelmezője, végre a Szalézi Társaság főkáptalanjának az élén

Rinaldi Fülöp rendfőnök. A Segítő Szűz Mária leányai, mint testvér kongregáció főelőjárói, továbbá Bosco Eulálianővér, Boldogunk egyik unokaöccsének a leánya.

Nem hiányozhatott a megható szertartásról az a két boldog halandó sem, akit Isten csodálatos módon gyógyított meg Don Bosco közbenjárásával: Callegari Teréz kisasszony és Negro Provina apáca. Az ő csodálatos meggyógyulásukat a Szentszék olyan bizonyítéknak fogadta el, amellyel Isten maga bizonyítja Don Bosco szentségét, s amelynek alapján Don Boscót valóban boldognak is nyilvánította.

MIKOR MEGNYÍLIK A SÍR.

Ezalatt elvégezték az előzetes munkálatokat. Egy méternyire a lépcsőzet összetorkollásánál képződő térség fölött egy dombormű látható vastag üvegkristály alatt: ez Don Boscót ábrázolja halálos ágyán. E mögött vékony téglafal és egy kőlap zárja el a koporsót. A kőművesek Valotti szalézi építészmérnök vezetésével megkezdik a munkát. Leszerelik az üvegkristályt, kiemelik a domborművet, lebontják a téglafalat, s eltávolítják a kőlapot.

Alighogy a por leszállott, előtűnik a szent koporsója: egy nagy, négyszögletes, sárgásszínű láda, vaspántokkal. Ki-ki ösztönszerűen előre hajlik, hogy közelebbről lásson.

A kőművesek visszahúzódnak . . . Pillanatnyi csend: lélekzetviassafojtva nézi mindenki azt a ládát, amely egy apostolnak csontjait zárja magában.

GYERMEKI KEGYELET.

A síri csend csak pillanatokig tart. Most óvatos kézzel elővonják magát a ládát annyira, hogy szinte a maga teljességében láthatóvá lesz. Don Rinaldi Fülöp, Don Bosco utóda, nem tudja visszatartani gyermeki áhítatát: szeméből meleg könnycseppek peregnek alá, térdre rogyik, és hosszú, néma csókot nyom a ládára. Példáját önkéntelen — mintha ez is programban volna, — követi a bíboros egyházfejedelem, a főpolgármester, s a többiek szép rendben, áhítatban, boldogan.

Majd felsorakozik az első diadalmenet. A szeminárium 8 paptanára emeli vállra a koporsót. A bíboros főpásztor is közübük áll kilencediknek: boldogságtól remegő kézzel ő is cipeli az édes terhet, föl, föl a második emeletre, egy tágas terembe. Elöl a szeminaristák hosszú sorban, égő gyertyákkal, zsoltárt zengedezve. Pillanatnyi megállás a mauzóleum Pietas ol-tára előtt, ahol negyvenegy év leforgása alatt ezer és ezer pap mutatta be a legfölségesebb áldozatot, s ahol Don Boscónak száz és százezer tisztelője borult le hő imában, siettette a megdicsőülés napját.

Az anatómiai termet már az előző nap szorgos apácakezek valóságos díszteremmé avatták. A terem egyik végében, drága selyemkárpitok között, Don Bosco hatalmas képe. Alatta hosszú sorban nehéz karosszékek a hatóságok részére. A terem másik végében már látható a művészi kristálykoporsó, mely átveszi majd Don Bosco földi maradványait.

Föl is ért már a menet. A terem közepén helyezik el a ládát egy asztalkán. A szerencsés halandók, akik jelen lehetnek a történelmi órában, Atyjuk koporsója köré tömörülnek.

Elsőnek Monsignor Salotti beszél, a Szertartások Kongregációjának főügyésze.

„Tegnap délután abban a szerencsében részesültem, hogy a Szentatya kihallgatáson fogadott. Menjen el Turinba, mondotta Őszentsége, és mondja meg a Szalézi Családnak, hogy osztozom örömében: az ő boldogsága az enyém is, az ő ünnepe az én ünnepem is.“

Folytatva beszédét érezteti azt a nagy meghatottságot, mely a nagy események előtt szívét eltölti, és azokat a benyomásokat, melyek lelke mélyén zsonganak most, amidőn találkozni fog az ifjúság legendás hírű nevelőjével és a társadalom apostolával, ávval a nagy férfiúval, aki bár szegénységben született és ínségben cseperedett fel, nyájas jóságával, húsból és vérből való erényességével mégis annyira jutott, hogy nevet adott a XIX. századnak.

DON BOSCO, JÖJJ ELŐ!

Most a koporsó felnyitása következik.

Kicsavarják a csavarokat, amelyek a külső ládára a vaspántokat ráerősítik. A szakértők mindenegyes csavart aggályos pontossággal megvizsgálják. Így hull le az első burok, s előtűnik a második láda. Ez még sötétebb színű. A szögek fején s a ládát körülszorító zsinór csomóin látható az érseki pecsét.

Nem csekély fáradságba kerül, míg a második burkot is lefejtik. Minden fej előre nyúlik, minden szem tágra nyílik, hogy mohó tekintettel magába fogadja az első sugarakat Don Bosco arcáról.

Vége ez is előtűnik. A jó Atya mellén ott van még a feszület lábánál pedig az okmányokat magában

rejtő doboz. Az orvosok körülállják a koporsót, és megállapítják, hogy az utóbbi években a tetem meglehetősen szétesett.

Az előljárók és a hatóságok nem telnek be a drága ereklyék ájtatos szemléletében. Igaz, hogy az idő elvégezte romboló munkáját, mégis ezek a csontok, ezek a hamvak: *Don Bosco*, a legdrágább kincse a Szalézi Társaságnak.

Az ablakokon keresztül fűrtökben látni az emberfejeket, akik szeretnék pár percig meglassítani az idő rohanását, hogy ők is megpillanthassák a szentet.

Mikor aztán felpattamak az ajtók; amelyeken hozzá lehet férkőzni az ereklyéhez, ember ember hátán törtet a terembe. Áhítat a szívekben, öröm az arcokon, könny a szemekben.

Több, mint egy óráig tartott a hívek elvonulása, s a lángoló hitnek s csodára váró bizalomnak nem egy megható jeleneje játszódik le.

Végre átviszik a tiszteletreméltó holttestet egy másik terembe. Ide már kizáróan csak azok kísérik, akik szorosan nélkülözhetetlenek, és akiket a kánoni törvény felsorol. Itt megkezdődik a tetem hivatalos megvizsgálása s annak jegyzőkönyvbefoglalása, hogy valóban *Don Bosco* holttestéről van-e szó.

Közben leszállott az este. A drága kincs őrzését a seminaristák gondos éberségére bízzák.

ORVOSI VIZSGÁLAT.

Másnap, mindjárt a kora reggeli órákban elkezdődik a hívek bucsújárata roppant tömegekben. A legtöbben azonban csalódnak várakozásukban! Ott vannak már a szakértők, s minél hamarább hozzá kell

látniok a vizsgálathoz. A szeminárium előljárósága kénytelen elzárni a bejáratot.

Tíz órakor megkezdődik a szakértők munkája, és eltart egész nap, sőt átnyúlik a következő napra is. Leveszik a holttestről az oltári ruhákat, aztán kiemelik a holttestet egy nagy üveg asztalra. Most lehet csak valóban látni, hogy a drága tetem sokkal jobb állapotban maradt meg, semmint remélhették.

Az orvosi beavatkozás szorgalmasan halad. Az elv az: minél kevesebb csontot távolítsanak el a testből, és hogy biztosítsák a tudomány eszközeivel is a drága ereklyének minél további megmaradását.

A Szentatyának és az Anyaszentegyház ereklyegyűjteményének a következő tagokat szánták: a mellcsontot, a jobboldali második és negyedik, továbbá a baloldali első bordát; végre a miseingnek, reverendának, és misemondóruhának némely foszlányát.

Ezt az ereklyegyűjteményt értékes selyemkendőbe göngyölik be, amely külön erre a célra kínai misszióinkban készült, majd egy nem kevésbé értékes faládikába zárják, amely viszont szentföldi misszióinkból származik.

Don Rinaldi rendfőnök a következő tagokat kapja: a nyelvet, az agyvelőt, a jobb tüdőt, jobb válperecet, a jobboldali első, ötödik és hatodik, továbbá a baloldali második, ötödik és hatodik bordát, a jobb singsontot, a két térdkalácsot, nagymennyiségű kiszáradt izomrostot, végre a ruhadarabok egy-részét, mint másodrangú ereklyét.

DON BOSCO NYELVE.

Mint ahogy Szalézi Szent Ferencnek épségben maradt a szíve — s ezzel a Gondviselés mintegy kitüntette és felmagasztalta a szeretet jelképét, — azonképen

épségben maradt Don Boscónak a nyelve és tüdeje. Ez viszont Don Bosco életének két kimagasló mozzanatát jelképezi.

Mikor Don Boscót pappá szentelték, az isteni Főpaptól a *szó ajándékát* kérte, hogy minél több jót tehesen a lelkek üdvére. Amint az események igazolták, meg is hallgatta a jó Isten.

Ifjak és öregek, szegények és gazdagok, tudósok és tudatlanok egyértelműen vallották, hogy *egy pap sem beszél úgy, mint ez a pap*. És miért?

Mikor a szónoklatnak, még az egyházinak is, legfőbb értékét a retorikai sallangok, a szóvirágok, a puffanó kifejezések, a végeszakadatlan körmondatok képezték, akkor Don Bosco rövid ingadozás után, egyéni stílust alkotott magának, a *közvetlenség* stílusát. Mindenekelőtt azon volt, hogy alapos egyházi (szentírási, dogmatikai és történelmi) tudását átelmélkedéssel mindjobban elmélyítse. Másodszor arra törekedett, hogy tudását szóban és írásban latra vesse, kipróbálja. Tette ezt két csalatkozhatatlan próbakövön: a népfiainak felfogásán és édesanyjának véleményén.

Egyízben Don Bosco egyik kisebb dolgozatát olvasta fel édesanyja előtt. Szent Péterről is szó esett, és a kezdő író az apostolfejedelmet erős latinizmussal *Clavigerónak* nevezte (Kulcsos). Margit mama e szónál megállította a felolvasást.

— Clavigero? Ugyan, hol van ez a város?

— Dehogyan város! Annyit jelent, hogy: aki a kulcsokat őrzi.

— Hát akkor írd így, és hagyd azt a furcsa szót, hisz' ki sem tudom mondani tisztességesen.

Don Bosco mielőtt nyomdába adta volna dolgozatát, mind felolvasta édesanyjának. Ha aztán a jóságos asz-

szony a fejét kezdte csóválni, akkor Don Bosco leegyszerűsítette a kifejezését.

Eleinte nem igen értették meg a fiúk, mikor prédikált. Unatkoztak, ásítottak . . . Don Bosco nem dorgálta őket, hanem *metrum*-ot változtatott, és a fiúk nem unatkoztak többé. Meggyőződött arról, hogy a fiúk képzelőtehetsége *kitárt kapu*, míg az eszük csak *alig résre nyílt* kapu. Nem nyakaskodott tehát! Fogta magát, a kitárt kapun hatolt be, s végeredményben is eljutott a királyi észhez. Evangéliumi módszer, isteni methodus! A parabolázó isteni Mester taktikája!

Don Bosco példabeszédei az ő *álmai* voltak.

Igenis, álmok, megálmodott álmok. Mintahogy a *harcos katona hadseregeket álmodik*, akként Don Bosco, akit gyermekseregek élére állított a Gondviselés, gyermekcsapatokat álmodott, nevelési mesterfogásokat, katolikus nevelést! Mikor fáradt teste pihenést parancsolt, akkor az agya tovább szötte-fonta színpompás álmait. Ezek az álmok ha egyszer a sajtó útján napvilágra jönnek, felülmúlhatatlan példabeszédekként fognak feltűnni, s nemcsak mint csodálatos előrevetődése a jövő titkainak.

Don Bosco megnyerte tehát a *szó ajándékát*. Nem is rejtette véka alá! alkalmazta: szentbeszédeiben, a gyóntatásban, a tanácsadásban és különösen azokban a *fülbesúgott röpke szavaiban*, amelyekkel csodálatos változásokat, megtéréseket idézett elő.

Ó Don Bosco nyelve! hány léleknek voltál vezére! hány ezer és ezer embert hívtál vissza az erények virágillatos ösvényére! hányat sarkaltál a jóra s a még jobbra; hányat vigasztaltál gyötrő fájdalmaiban; hányat világosítottál meg kétkedéseiben, hányat irányítottál határozottan ingadozásaiban! Ó megszentelt és meg-

szentelő prófétai nyelv! Méltó arra, hogy tisztelet tárgya légy az Egyházban.

A nyelvvel együtt épségben maradt Don Boscónak egyik tüdeje is. Az egyik! — mert a másik elkopott már életében.

Halálos ágyon feküdt mesterünk, és még egyre fogadta a látogatókat. Az orvosok meg akarták ezt neki tiltani. Don Bosco nyájasan ellenkezett:

— Ugyan kérem, hadd tegyünk egy kis jót mindenkivel, ne szomorítsunk meg senkit! —

Egy nap azonban a szokottnál jóval többen jelentkeztek látogatói. Nehezére esett a beszéd, mégis ilyképen enyelgett Don Ruával: —

— Nem tudnál, kérlek, nekem *egy pár fujtatót* vásárolni? Az enyimek már nagyon elnyűttek, már felmondták a szolgálatot — s a mellére mutatott.

Valóban elkoptatta egyik tüdejét az isteni Ige szolgálatában. Egy mégis megmaradt: jutalmul, dicsőségül.

Ez a két drága ereklye és annyira kifejező szimbolum már ott pihen becses arany urnában, a Segítő Szűz turini bazilikájában, ahol annyiszor, annyi fülben, annyi lélekben visszhangzott a kegyelem csodálatos eszközeként jó Atyánk nyájas, szent szava.

ÉN VAGYOK DON BOSCO.

A szakértők tehát aprólékosan és lelkiismeretesen elvégezték munkájukat: átvizsgálták Don Bosco földi maradványait. Nemcsak azonosságát bizonyíthatták, hanem arról is tanuskodhattak, hogy lényegében teljesnek és várakozáson felül jó állapotban találták.

Közben Cellini Kajetán nagynevű ravennai szobrászművész, akinek monumentális nagy műve a turini bazilika előtt méltóan megőrökítette Don Bosco történelmi nagyságát, ihletett művészi kezével viaszba dolgozta Don Bosco arcát élőformában. Evvel a masque-kal borították be a koponyát; a testet pedig a néhai XV. Benedek pápa ajándékozta drága művű misemondóruhába öltöztették be. Így felöltöztetve üvegkoporsóba fektették, hogy látható legyen majd tisztelői előtt a turini bazilika oltárán.

No és a sírhellyel mi történt? — Alighogy elszállították onnan a koporsót, a nagyszámú türelmetlen, bár nem kevésbé áhítatos hívő sereg szépen elimádkozgatott az üres sírhely előtt. Közben, egy-egy óvatlan pillanatban, el-eltűnt egy-egy téglá, egy-egy száraz habarcstömeg — apránként az egész halmaz törmelék, az utolsó szem porig.

Megható látványt nyújtott egy csapat vak fiúcska. Kegyes apácák vezetése alatt eltipegtek a sírhoz, s mivel nem találták már ott Don Bosco holttestét, hát nagy áhítattal és bizalommal vézna kezüket benyújtották a sírüregbe, és úgy simogatták végig száraz szemüket . . .

Egy ugri-bugri fiúcska meg, valószínű a házbeli oratórium egyik kis növendéke, mikor ott bámészkodott az üres sír előtt, gondolt egyet, beugrott a sírüregbe, és kényelmesen elnyújtózkodva elkiáltotta magát:

— Oh, milyen jó itten feküdni! Én vagyok most Don Bosco! —

Példáját több huncut gyerek is követte. A jelenlevők azt sem tudták, megdorgálják őket vagy megdicsérik.

A természetes félelem a haláltól, mely annyira jellemző a gyermekben, most teljesen elkerülte a képzeletüket. Honnan e szokatlan bátorság?

Don Bosco, halála előtt pár nappal a következő vallomást tette bizalmasainak: — Csak azért félek meghalni, hogy a gyermekek, akik életemben annyira szerettek, talán félni fognak tőlem, és elfutnak . . .

A Gondviselés másképp intézkedett. Mikor kiterítették Don Boscót, úgy kellett a fiúkat elvonnani a ravaltól erőszakkal . . . Nekik gyönyörűség volt a halott papot szemlélni . . . Don Bosco nekik akkor is Don Bosco volt, melegszívű édesatyjuk, felvilágosult vezetőjük!

Don Bosco nem halt meg! Don Bosco él ma is! Ne féljünk tőle, vegyük át szellemét! Keressük gyöngéden és gyakorlatiasan az elhagyatott ifjúságot, tegyünk jót testükkel, lelkükkel! Önzetlenül áldozzuk magunkat és mindenünket a gyermekekért, legyünk mi is Don Boscók!

A NAGY NAP ELŐESTÉLYÉN.

Don Bosco boldoggáavatásának ünnepe minden várakozást felülmúló fényvel és ünnepélyességgel ment végbe. A ragyogó pompájú szertartások a legnagyobb rendben történtek és semmi bántó körülmény nem zavarta az Örök városba zarándokolt ezrek és tízezrek áhítatos szent boldogságát.

A nap előtti estén esett, és Róma ege június 2-ának reggelén csodálatos, tündéri fényben, álomszerű kékségben ragyogott.

Aznap kettős örömben úszott a város, mert míg a Vatikánban megnyitották Don Bosco boldoggáavatása

ünnepeinek sorozatát, az alatt a kormány a *Statuto*-t az „Alkotmány-ünnepet” ünnepelte.

Mégis, a Mars-mezőn kevés lesz az ember, mert az a nagy tömeg, amely két napja szinte elárasztja Róma szállodáit, Szent Péter temploma felé hömpölyög. A szertartás kezdetét tíz órára tüzték ki, de azért 8 óra óta a pápai város felé tart villamosokon, autókon, kocsikon mindenki, aki mozogni tud. A különböző intézetek vidám küldöttségei — sietve lépdelnek gyalogszerral a Tiberis felé.

A bazilikába csak külön belépő jeggyel lehet bejutni, 40.000 ilyen jegyet osztottak szét, de ez mind kevésnek bizonyult, azért éjszaka újakat kellett nyomtatni.

Mielőtt az ember bejuthatott a szentélybe kétszer találkozott össze Don Boscóval. Odakünn a kapuk előtt, azon az erkélyen, amelyről áldást szoktak osztogatni, hatalmas zászló lengedezett, Don Bosco ragyogó glóriával feje körül repül az ég felé, útjában három aranyosan mosolygó angyalfej kíséri. Lent a zászló alján ama két bazilika képe látható, amelyeket a Boldog emelt: egyiket Rómában a Via Marsalán a Szent Szív tiszteletére, a másikat Turinban a Segítő Szűzanyának.

A VATIKÁNI BAZILIKÁBAN.

Szent Péter templomának kapuja felett ismét ott láttuk a Boldogot. Egy sereg vidám gyermek viszi ég felé. A háttérben Piemont vidéke látszik.

Bent a templomban, Szent Ilona és Veronika fülkéje alatt két másik zászló lebegett; rajtuk a hagyományak megfelelően a boldoggáavatáshoz szükséges

két csoda képe: az egyikén Negró nővér, akit Don Bosco egy szempillantás alatt meggyógyított, egy súlyos gyomorfekélyből, amikor az orvosok már egyhangúlag lemondtak róla. A kép a gyógyulás jelenetét ábrázolja. A másikon Callegari Teréz látható, amint Don Bosco a Plaisance kórházban fejére teszi két kezét.

Szent Péter templomának hatalmas hajója arany-szegélyű bíborral van bevonva. Az apostolok vezérének bronz szobra is felvette a nagy ünnepek mezét; fejét a tiara ékesíti.

A boldoggáavatási misét az első pápa szószéke alá épített oltárnál mondják. Fölötte Boldog Don Bosco képe; az óriási angysereget jelző aranyrámát szürke vászon fedi. Az oltáron a drágaművű ereklyetartó, mely az újonnan boldoggáavatott ereklyéit tartalmazza. Az apszistól balra és jobbra, a dobogón számos bíborral bevont szék a bíbornokok és más előkelőségek számára.

Tíz órakor ünnepélyesen a Nótát éneklik. Közben elvonulnak a kardinálisok; köztük a Szent Péter templomának plébánosa, Merry del Val bíboros, X. Pius pápa volt államtitkára teljes díszben; hatalmas, méltóságteljes áhítatos jelenség.

A kardinálisok tizenegyen vannak; mind tagja a Szertartások Szent Kongregációjának. Köztük ül a turini érsek is.

Don Rinaldi a szaléziak főkáptalanjának tagjaival a tribún jobb oldalán, a bíborosok mögött helyezkedett el. Mellette ül Don Francesia, aki 1862-ben az első szaléziakkal tett fogadalmat. A 91 éves aggastyán az egyetlen, aki még él ezen első fogadalmattevők közül. Mellette Rebaudengo gróf a munkatársak képviselőjében.

Mögöttük foglalt helyet a Segítő Szűz Mária Leányainak általános főnöknője kíséretével, az új Boldog rokonsága, köztük Bosco Eulália nővér, valamint az a két gyógyult, akikkel Don Bosco csodát cselekedett. Midőn mindenki elhelyezkedett, a boldoggáavatás kérelmezője, Tomasetti dr. Monsignor Marianival, a Szertartások Szent Kongregációjának titkárával előlép, meghajol Laurenti bíboros előtt és kéri az engedélyét arra, hogy a Don Boscót boldoggá nyilvánító dekrétum felolvassassék. A bíboros engedélyt ad, de Merry del Val bíborshoz utasítja a kérelmezőt, aki a vatikáni bazilika érseke lévén, egyedül jogosult megengedni, hogy ott bármit is felolvassanak.

Az olvasmány hosszú latin nyelven van megírva, a bazilika pedig óriási nagy. Az olvasó lassan, megfontoltan, világosan olvassa fel mindazon megfontolásokat, melyek a boldoggáavatást indokolják. Majd egy másodpercre megáll és még nagyobb nyomatékkal olvassa a dekrétum végének minden szavát:

„Mindezekért pedig, eleget téve a Szalézi Társaság, a Segítő Szűz Mária Leányai, a Munkatársak, és a szalézi növendékek legfőbb óhajának, apostoli tekintélyünk erejénél fogva és a jelen okmányok alapján megengedjük, hogy Isten tiszteletreméltó szolgálója, Bosco János turini áldozópap ezentúl Boldognak neveztessek" . . .

Ebben a szempillantásban a kórus minden csillárja, valamint az összes rejtett reflektorok egyszerre kigyúltak. Don Bosco ereklyéiről levették a takarót és a remek képkeretről lehullott a szürke lepel s Don Bosco alakja sugárzóan megjelent. A Boldog mellén keresztbe-

font karokkal, az üdvözültek mosolyával, angyalsereg közepette száll az ég felé. Felhangzik a taps és hosszan zúg a hatalmas bazilikában: a bíborosok püspökök, prelátusok a nagy tömeggel egy ütemre emelkednek fel helyeikről, és a Te Deum első hangjaival egyidőben megszólalnak Szent Péter templomának harangjai, fennhangon hirdetve „Urbi et Orbi,” az Örök városnak és a világnak, hogy a szegény Bosco János beiratott a Boldogok könyvébe.

A BOLDOGÁAVATÁSI MISE.

A győzedelmi himnust követte az új szent invokációja és a nem főpapi rangban lévő hitvallók Oremusa. Majd megtömjénezik a Boldog képét és ereklyéit és utána kezdetét veszi a főpapi szentmise.

Szentmise alatt, a szokásnak megfelelően a Boldog képeit és életrajzát osztogatták. Életrajzát — érdekes és nem mindennapi dolog — Monsignore Salotti írta, akinek Don Bosco szenttéavatási pörében a hitvédőnek szerepe jutott.

Az éneket a Giulia-kar szolgáltatta, Boezi karnagy vezetésével mesteri módon.

Dél van, mire lassan kifelé indult a templomból a tömeg. A templom előtti teret aranyosan ragyogta be a nap; még a szökökutat csobogásából is az öröm himnusa muzsikált.

A DÉLUTÁNI SZERTARTÁS.

Csodálatosan szép volt a délelőtti szertartás, de a délutáni azt is felülmúlta. Az emberi szó gyenge és szürke ahhoz, hogy kifejezze az események pompáját és a szívek örömét.

Három órakor egész Róma a Szent Péter tere felé siet. A villamosok tömve vannak, szállófürtökként lógnak a lépcsőkön az utasok.

Öt óra felé úgy tetszik, hogy a hatalmas bazilika túlon túl megtelt, de azért feltartóztatlanul özönlik a nép és izgatottan várja a percet és az alkalmat, hogy útjában megláthassa a Szentatyát, amikor bejön, hogy hódoljon és imádkozzék a boldog ereklyéi előtt. A rendőrség, hogy elejét vegye az esetleges baleseteknek, bezárta a kapukat — és valóban, felelőtlenség vádja nélkül nem is lehetett volna még több embert bebozsátani. A rómaiak állítása szerint ilyen tömeget nem láttak a Gyermek Jézusról nevezett Szent Teréz szenttéavatása óta.

JÖN A SZENTATYA!

Hat óra tájban az ezüstitrombitákon felharsan a pápai himnus. Svájci gárdistáitól és nemesi testőrségtől körülvéve a Szentatya közeledik kíséretével. A Vatikánba vezető lépcső előtt várja Őt a *Sedia Gestatoria*. Leül és a brokátselyembe öltözött férfiak vállukra emelik.

Mikor hófehér jóságosan, mosolygó alakja megjelenik a tömeg előtt, mámoros láz fogja el az egybegyűlteket: végnélküli taps, lobogó zsebkendők és a lelkesedés minden kifejezése hódol a Főpásztornak az Örök Király helytartójának.

Az emberfejek hullámozó tengeréből karok integetnek, véget nem érő himnus zeng a láthatón megatott, hófehérbe öltözött, lassan közeledő Szentatya felé. Egy másodpercre megáll; a turini anyaház, a Boldog első

alapításának kis lakói elé érkezett. Nagy tábla jelzi őket, de felesleges a cégér, rájuk lehet ismerni arról a határtalan lelkesedésről, amellyel a pápát köszöntik. Ezt a lelkes ragaszkodást atyjuk, alapítójuk hagyta rájuk örökül. A Szentatya meghatott szeme végigcírógatja őket és atyai áldását adja rájuk.

A tribünökön meghívott előkelőségek várják a Szentatyát; a régi patricius családok tagjai, Róma arisztokráciája, diplomaták, tábornokok, érsekek, püspökök, a Szalézi Társaság főkáptalanja, római prelátusok — tündöklő társaság. A lelkesedés itt nem olyan hangos, mint az előbbi: melegségben azonban nem marad mögötte. Őszentségét elfogja a megilletődés. Szemét lesüti, nem néz fel többé, mintegy álomban osztja az áldást.

A PÁPA IMÁDKOZIK.

Az oltár lábához érve óvatosan leteszik a hordszéket s a Szentatya letérdel a Boldog képe előtt. Krisztus helytartója az egész küzdő Egyház hódoló imáját mutatta be a győzedelmes Egyház új tagjának ereklyéi előtt.

A Boldog közbenjárását kéri az Egyház nagy, súlyos kérdéseit illetően. És az áhítatos, magasztos pillanatokban fiai, akik körülötte térdelnek, mind együtt imádkoznak vele.

D' Aguino Correa szaléziánus, Cuyabá érseke kit teszi a legméltóságosabb Oltáriszentséget, és a Sixtina énekkara a *Cantoria* aranyozott rácsai mögött rázendít az *Iste Confessor*-ra. Fenséges zene, művészet szövetkezik benne a hittel, magával ragadja a lelkeket a magas égig. Az Oremus után felszáll a tömjén füstje,

fel a Szentatya meghajtott feje fölé, a főpapi sereg fölé, a soha nem látott óriási tömeg felé, és rájuk szálló áldás szimbolumaként ereszkedik le a fejükre.

A Szentséges áldás után Rinaldi egyetemes főnök, Tomasetti dr, a boldoggáavatás kérelmezőjének kíséretében a Szentatyához járult s átadta Neki a szokásos ajándékokat: az új boldog ereklyéit, fehér selyembe kötött s a pápa címerével díszített életrajzát, selyemre festett képét és egy művirágokból készült díszes csokrot.

A pápa a szentélybe visszatérve halk imát mondott, majd a szertartásmester egy intésére odahozták a hordszéket, s a Szentatya elfoglalja helyét és újból a tömeg fölé emelkedik, s méltóságteljesen halad előre. A fenséges kép egyre távolodik, már csak a vivők bíborpiros háta látható és felettük egy fehér kéz, amint előre, jobbra és balra osztja az áldást szüntelenül. . .

Nyolc óra felé járt az idő, s a Szent Péter templomának oszlopcsarnokaiban kigyúltak a lángok. Kilenc órakor egy szempillantás alatt fénybe borul az óriási kupola és a város minden magasabb pontjáról látni lehetett a római langyos éjtszakában, mint ragyog megdicsőült fényben a bazilika az új Boldog tiszteltére.

Ezen a páratlanul szép estén százezrek élvezték az alázatos apostol megdicsőítésének felejthetetlen óráit. Azon apostolét, aki Turin és a XIX. század számára ugyanannyit jelentett, mint Néri Szent Fülöp Róma és a renaissance számára. Barátja és megmentője a nép kicsiny gyermekeinek, akiket mindenáron Krisztusának akart meghódítani.

A SZENT DAMASUS UDVARBAN.

A boldoggáavatás ünnepélyére az Örök Városba érkezett minden egyes munkatársnak és zarándoknak a lelkében ott élt a szívdobogtató vágy, hogy közvetlen-közletről lássa a Szentatyát, hallhassa Krisztus földi helytartójának atyai szavát. Ez a remény vált édes valósággá június 3-án, hétfőn este, midőn a világ minden tájáról Rómába sereglett Szaléziak, Segítő Szűz Mária Leányai, valamint a munkatársak s a volt növendékek impozáns tömege, egyetlen nagy zarándokcsapatba olvadva a Vatikán Szent Damasus udvarán hódolt a Szentatyának. Gasparri bíboros államtitkár, a Szalézi Társaság fővédnöke, Hlond bíboros, Lengyelország primása s több mint 30 érsek és püspök emelte az emlékezetes kihallgatás fényét. A Szalézi Társaság főkáptalanja főtiszt. Rinaldi egyetemes főnök vezetésével teljes létszámban jelent meg, a Munkatársak vezetősége részéről ott volt Rebaudengo gróf szenátor, a Munkatársak Egyesületének elnöke s Masera ügyvéd, udvari tanácsos, a Volt Növendékek Szövetségének az elnöke. A Boldog első tanítványainak és segítőtársainak egyetlen életben maradottja, a galambösz Don Francesca szintén részt vett ebben az ünnepélyes hódolásban.

A kihallgatás délutánján egész Róma talpon volt, még mindig az előző napi fényes ünnepek hatása alatt állott.

A rendezőbizottság mintaszerű potossággal végezte munkáját, fogadta az egymásután érkező csoportokat s a kijelölt helyükre kalauzolta. A tízezernyi tömeg be-

töltötte a hatalmas udvart s bármerre nézett a szem, emberfejek erdején pihent meg a tekintete.

Mikor a várakozás szívdobogtató percei után a távolban feltűnt a pápa hófehér alakja, az izgalom s a lelkes elragadtatás tetőfokra hágott. Az ég is együtt örült a hódoló tömeggel, ragyogóan, tisztán tündöklött a nap, sugarai csillogva táncoltak a loggiák klaszszikus összhangú vonásain, s a feszült várakozás halk morajába bele-belevegült vidám fecskecsicsérgés. Az énekkarok ajkán felhangzott s a zenekar hangjaitól kísérve a magasba szállt az *Oremus pro Pontifice*; ezer és ezer hang imádkozott a pápáért, köszöntötte, ünnepelte, magasztalta XI. Piust, hogy meghallgatta százezrek égő vágyát, forró imáját, valósággá váltotta a szívek mélyén élő reményt s a boldogok dicső koszorúját fonta a nagy ifjúsági apostol, Don Bosco homlokára.

Majd áhítatos ünnepi csendben Don Rinaldi a pápai trón elé járult és szívből fakadó közvetlen szavakkal, a pillanat magasztosságától elfogódott hangon üdvözölte a Szentatyát s köszönetet mondott neki atyai jóságáért, a Szalézi Társaságnak nyújtott nagy kitüntetésért, hogy a boldogok aureolájával ékesítette fel Atyjának, Alapítójának fejét. Az ünnepélyes pillanatban Őszentsége és a tízezernyi tömeg jelenlétében fogadást tesz az egész Szalézi Társaság nevében, hogy a jövőben is a Szentzék iránt való megingathatatlan hűséggel és fiúi ragaszkodással fog vitézkedni Boldog Don Bosco lobogója alatt.

A Szentatya gondolatokban gazdag, megható és felejtetetlen beszéde dicshimnus volt Don Bosco tisztelőtére. A több ezer főnyi tömeg leírhatatlan lelkesedéssel hallgatta, s éljenzéssel és viharos tapssal többször félbeszakította Őszentsége szavait. A Szentatya beszédében a

csodálat érzésénél csak a belőle sugárzó szeretet volt nagyobb, s a lelkekre varázslatos hatást gyakorolt, mikor kijelentette, hogy szerencséjének és dicsőségének tartja, hogy már fiatal pap korában megismerhette Don Boscót s a szent pap barátságával tüntette ki. A Szentatya beszédének maradandó becsű gondolataiból és értékes megállapításaiból néhányat mindanyiunk lelkesítésére és épülésére itt megörökítünk.

A PÁPA BESZÉDE.

Don Bosco égi megdicsőülésével párhuzamosan kell haladnia a földi dicsőségnek — mondta a Szentatya a zarándokokhoz — s ti eljöttetek, hogy evvel a világ-raszóló ünnepi tiszteletadással gyarapítsátok s hirdesétek Don Bosco dicsőségét azzal a sok ezer embertársatokkal együtt, akik egyek abban, hogy csodálják, tisztelik, magukénak vallják Don Boscót. Nem szabad felednetek, hogy Don Bosco dicsősége s e dicsőségnek a gyarapítása itt a földön a ti kezetekbe van letéve. Nem mi mondjuk ezt, hanem az Evangélium örök-érvényű szava: *Gloria patris, filii sapientes*. Atyátok számára emberileg szólva, az lesz a legszebb ékesség, ha ily nagy atya méltó fiai lesztek, ha ezután is, mint eddig, állandóan szemetek előtt tartjátok s egyre jobban élitek az ő szellemét, s minden áldozatot meghoztok, hogy viruljon és terjedjen. Jól emlékszünk, Don Bosco azt szokta mondani: „Aki nem tud dolgozni, nem is szalézi.” Ő nem ismert semmi áldozatot, teljesen lemondott saját személyéről is, ha a lelkek üdvéről volt szó. — Itt azután a Szentatya egy személyes emléket elevenített fel. Mikor fiatal korában találkozott Don Bos-

cóval s csodálatának és örömének adott kifejezést intézményének feltűnő haladása, iskoláinak sműhelyeinek gyarapodása felett, Don Bosco az ő megszokott szerénységével harmadik személyben szólva magáról, egyszerűen így felelt: „Ha a jónak nagy és szent ügyéről van szó, akkor Don Bosco mindig a haladás első csapatában akar harcolni.” Ezt a szót hallottuk az Ő saját ajkáról s ezt adjuk nektek emlékül, mint legszebb és legméltóbb befejezését ennek az ünnepi órának. Mikor a lelkek javáról, az örök igazságról, az Isten s az Egyház nagy ügyéről, Krisztus országáról s a lelkek üdvéről van szó, mindig az első sorokban van a mi helyünk! Ez legyen jelszavatok, ez ösztönözzön és buzdítson, hogy napról-napra lelkesebben és kitartóbban haladjatok azon az úton, melyen Don Bosco szava, buzdítása, példája s most már közbenjárása vezérel.

A Szentatya mély hatású beszédére felhangzott lelkes taps s éljenzés csak akkor szűnt meg, mikor Őszentsége mosolyogva s áldást osztva elindult lakosztálya felé, s eltűnt az oszlopok mögött, mint valami kedves látomás. . .

DON BOSCO TURINI APOTEÓZISA.

A valsalicei szemináriumban nyugodtak 42 éven át a Boldog megdicsőült földi maradványai. Június 9-én ide zarándokolt a hívők serege, hogy díszmenetben kísérik el „a turini szentet” a Segítő Szűz Mária bazilikájába, a Boldog egyik alkotásába, melyet pont 61 évvel ezelőtt, 1868. június 9-én szenteltek fel.

Pontosan két órakor indult meg a diadalmenet. A világ minden tájáról odasereglett szalézi főpapok Don

Rinaldival és Hlond bíborossal, a lengyel primással az élükön, az utolsó pillanatokban még egyszer térdre borultak a koporsó körül. Rövid volt az ima, de bensőséges, lélekemelő! Megköszönték az Úrnak, hogy meghallgatta mindannyiuk szíve vágyát, s a boldogok koronájával ékesítette fel Atyjuk homlokát, egyben kérték boldog Atyjuk közbenjárását a szalézi művek mindegyikére, melyekről elmondhatni, hogy az Ő inté-sére úgyszólván a semmiből keletkeztek.

Az udvaron már várakozott a sötét bíborral bevont és élő virágfüzérékkel borított diadalszekér. A volt növendékeknek jutott a kitüntető tisztség, hogy díszörséget alkothattak atyjuk és tanítójuk dicső hamva mellett.

A kápolnából, ahová 14 napon át a hívők ezrei sereglettek, hogy hódoljanak az új Boldog teteme előtt, a szalézi missziós püspököktől, a főkáptalan tagjaitól körülvéve a szeminárium paptanárai karjaikon hozzák le a szent maradványokat magában foglaló, gazdagon faragott és dúsan aranyozott renaissance stílusú koporsót, melyet San Benignói intézetünkben készítettek Valotti szalézi építész tervei szerint.

A MENET MEGINDUL.

Majd megindult a menet. Elöl haladtak a szalézi érsekek és püspökök, köztük a bíbor fényében Hlond, Lengyelország primása. Közvetlenül a koporsót követték Gamba bíboros érsek, Don Rinaldi, a főkáptalan tagjai, Rebaudengo gróf, szenátor, a Munkatársak Egyesületének elnöke, Dr. Masera, udvari tanácsos, a Volt Növendékek Egyesületének elnöke, a Máltai Lovagrend és a

Szent Sír Lovagrend egy-egy impozáns csapata és a Boldog családjának tagjai, József bátyjának unokái.

A valsalicei szűk úton át a Pó partjára ért ki a menet, ahol nagy csoportokba verődve, egymástól meghatározott távolságban várták a hívők ezrei, hogy végig kísérjék a városon a Boldog megdicsőült testét.

A Pó hídján átkelve, teljesen kialakult a menet, s mint valami óriási emberkígyó, kanyarogva hömpölygött végig az emberekkel sűrűn szegélyezett utcákon.

Minden erkély csak úgy feketélt a nézők tömegétől, és az utcaereszteszövedéseknél rögtönzött tribünökön fűrtökben lógtak, kapaszkodtak az emberek, hogy jobban lássanak. Ugyanaz a boldogság ragyogott minden arcon, ugyanaz a diadalének hangzott minden ajakról, ugyanaz a szent lelkesedés dobogtatott minden keblet.

Alig nyolcvan éve annak, hogy Don Bosco ismeretlenül, alázatosan, sokszor megvetetten róttá ugyan ezeket az utcákat és tereke', és sokak szemében álmadozónak, szegény bolondnak tűnt fel. De mert hitében és szeretetében meg nem ingott, a szegény, kopottas reverendájú papnak megadatott, hogy lássa, sokszor könnyek között végzett munkájának vigasztaló gyümölcsét, azt a diadalmas nemzedéket, amely ma szent büszkeséggel és fiúi szeretettel boldognak hirdeti és ünnepli. Mert az erény, ha az Evangélium jegyét és bélyegét viseli magán, és ment minden emberi önámítástól, meggyőzi az emberi szíveket, és ellenállhatatlanul isteni mosolyának büvkörébe vonja őket.

A Piazza Castellón, a város szívében a polgári hatóságok, élükön a turini főpolgármesterrel csatlakoztak a menethez, úgyszintén a konzuli testület igen sok tagja.

A SZÉKESEGYHÁZ ELŐTT.

Félhatkor a székesegyház nagy harangja jelezte, hogy a Boldog közeledik. A katedrális lépcsőjén négy bíboros és vagy ötven érsek és püspök várakozott teljes főpapi díszben, ünnepi egyházi kíséretükkel, hogy csatlakozzanak a menethez, a szalézi püspökök és preláthusok csoportjához.

A menet immár teljesen kifejlődött. A férfikongregációk impozáns küldöttségei mögött jöttek tógáikban a milánói katolikus Szent Szív egyetem tanárai. Utánuk jött a püspökök, érsekek és a cappa magnában levő bíborosok csoportja. Minden főpapot egy máltai lovag és három szentsír lovag kísért, fehér és bíborpiros díszköpenyük csodásan emelte a menet pompáját.

A királyi palota egyik erkélyén sötétbársony baldachin alatt, a trónörökössel az élükön, a királyi család Turinban élő tagjai komoly áhítattal szemlélték a ragyogó látványt.

Turin egész népessége egymás hátán az utcán szorongott. Soraiból nagyon sokan csak keveset tudnak a Boldog életéből; de tudják a legfontosabbat: azt, hogy az az egyszerű, szegény pap ott élt közöttük, értük és gyermekeikért fáradozott. Hogy megosztotta nyomorúságukat és örömeiket, és fáradhatatlanul róttá zeg-zúgos utcáikat csak azért, hogy jót tegyen testükkel, de még inkább lelkükkel. A virág mellé elhozták szíveiket is, és amerre csak vonult a menet, szívük ujjongva, zokogva fogadta azt, aki szerette őket.

A katedrálisban elütötte már a hetet. Immár öt órája annak, hogy a menet végighömpölyög a városon.

Amint a Segítő Szűz Mária-térre ért, a rendezők a térre nyíló utcák felé irányították a tömeget. De így is annyi csapat maradt még a téren, hogy nyomásuktól féltetni kellett a menetet. A tribünök szinte roskadoztak, annyi volt a néző. A tér közepén a zászlók erdeje lengedezett az enyhe esti szélben.

Végül megjelent a diadalszekér a koporsóval — *Don Bosco hazatért* — mint ahogy délutáni két óra óta éneklí és zengi a sokaság. Hazatért, mint győztes hadvezér, diadalmenetben, a nép ujjongása közepette.

Ebben a pillanatban tetőpontját érte el a lelkesedés. Minden tenyér tapsolt, minden kebel megfeszült, minden szem könnybelábadt. A taps és az evviva csak azért ült el egy-egy pillanatra, hogy aztán újult erővel törjön ki. Nem is szűnt meg mindaddig, amíg a koporsó el nem tűnik a szentély kapuja mögött.

A SEGÍTŐ SZŰZ MÁRIA BAZILIKÁBAN.

Itt bent az oltár körül várták őt a trónörökös és a királyi család több tagja, hogy jelenlétükkel szeretetüket és hódolatukat mutassák be a „turini szentnek“, a gyermekek atyjának, a Savoyai-ház régi székvárosa jötevőjének s apostolának.

A hatalmas bazilika zsúfolásig megtelt, ember ember hátán szorongott. Valóban fenséges látvány! Villanyfényben úszott a benseje, a falakat gazdag drapériák borították, a főoltár fölött kiemelkedő helyen arany és bíbor között ragyogott a Boldog képe, ugyanaz, amely a boldoggáavatás napján volt kitéve a vatikáni bazilikában. Kétoldalt láthatók a csodás gyógyulások képei: Callegari Teréz kisasszony és Negro Provina nővér.

Amint a legméltóságosabb Oltáriszentség megjelent az oltáron, felhangzott az *Iste Confessor*. Zenéjét ez alkalommal Maestro Pagella, a kiváló szalézi zenész szerzette. Ihletettségében remekül érezteti a pillanat minden örömét és strófái diadalmasan éneklék a hős szent életét.

A *Tantum ergo*-t a crocettai szalézi szeminárium és az oratórium együttes énekkara adta elő. Utána kettős áldás következett: Gamba bíboros érsek áldotta meg a templomban lévöket, a térre kiszorult százezernyi tömegre pedig a bazilika ajtajából a tarragonai bíboros érsek adott áldást a legméltóságosabb Oltáriszentséggel. Ezzel befejezést nyert a dicső nap. A Legszentebbel való áldás zárta le mintegy jeléül annak, hogy a Boldog, Turinnak, az Eucharisztia városának a szentje, egész életén át azon fáradozott, hogy fiai szeressék, imádják, hirdessék az Eucharisziát és éljenek vele.

Leszállt az éj. A tér tündérien ragyog: 15 ezer villanylámpa nappali fénybe borítja a bazilikát. A lelkeket mennyei légiókba ragadó apoteózis véget ért. Egy őszhajú művész a boldogságtól könnybe lábadt szemmel mondta az egyik újságszerkesztőnek:

Sohasem fogom elfelejteni ezt a mai délutánt, én aki büszkén mondhatom, hogy mint ifjú dolgoztam Don Bosco művén, e fenséges bazilikán.

Don Bosco diadalmasan bevonult Madonnájának házába. És soha nem fog távozni onnét. Körülötte pedig száz és ezer számra növekednek majd tisztalelkű, fenséges eszményekért hevülő keblű ifjak, kik büszkén vallják majd magukat fiainak!

PÓTLÁS

a „Don Bosco missziós tevékenysége is külön fejezetet érdemel“ című fejezethez.

1929. január 1-én, alig negyvenegy évvel a Boldog Alapító halála után a Szalézi Társaság 46 rendtartományának 616 intézetében 8016 rendtagot számlált. Egyházi méltóságot visel a Társaság 28 tagja: 1 bíbornok, 15 érsek, 10 püspök, 8 apostoli előljáró, ill. apostoli helynök és 1 szentszéki ügyvivő.

A Társaság műveinek legújabb állását a következő táblázatok mutatják:

Rendtartományok és intézetek.

	Olaszország	Európa	Ázsia Afrika Ausztrália	Amerika
Rendtartomány	9	12	8	17
Intézet	149	164	68	235

A Társaság intézeteinek eloszlása országok szerint.

1. Európa.

Olaszország	149
Angolország	9
Ausztria	10
Belgium	12
Csehszlovákia	3
Franciaország	22
Hollandia	1
Jugoszlávia	7
Lengyelország	25
Magyarország	7
Németország	13
Portugália	4
Spanyolország	45
Svájc	4

2. Ázsia.

India	17
Kína	14
Palesztina	6
Sziám	5
Törökország	2

3. Afrika.

Algír	4
Egyiptom	6
Fokföld	2
Kongo	6
Tunisz	4

4. Ausztrália.	2
5. Amerika.	
Argentina	66
Bolivia	3
Brazília	45
Chile	13
Columbia	12
Costarica	2
Cuba	4
Ecuador	14
Egyesült Áll.	18
Honduras	1
Canada	1
Mexico	6
Nicaragua	2
Panama	1
Paraguay	5
Peru	10
San Salvador	4
Uruguay	14
Venezuela	7

A fenti intézetekben a szaléziak a következő műveket tartják fenn:

Árvaház és patronázs	128
Nevelőintézet	170
Internátus	51
Novíciátus	35
Bölcséleti és teológiai studentatum	42

Missziósintézet	7
Vasár- és ünnepnap i oratórium	386
Kórház és bélpoklos telep	8
Nyilvános templom	165
Plébánia	177
Elemi iskola	319
Polgári isk. és gimnázium	153
Ipariskola	118
Földmíves iskola	46
Esti iskola	40
Szemináriumot vezetnek	5

A szaléziak gondjaira bízott missziók:

Amerikában.

	Állomás	Pap	Papnöv.	Laikus rendtag
Maghellan ap. helynökség Chilében	11	26	3	18
Mendez és Gualaguiza ap. helynökség Ecuadorban	6	16	—	11
Porto Velho ap. előljá róság Braziliában	1	4	—	3
Registro de Araguay o ap. előljá róság Braziliában	4	14	1	13
Rio Negro ap. előljá róság Braziliában	3	10	1	12
Gran Chaco missziós terület Paraguayban	2	6	—	4

Ázsiában.

	Állomás	Pap	Papnöv.	Laikus rendtag
Krishnagar egyházmegye Indiában	3	5	—	—
Madras érsekség és North Arcoth missziós terület Indiában	2	6	—	1
Assami ap. előjáróság	7	15	61	13
Sziámi missziósterület	6	10	30	6
Shiu Chow ap. helynökség	8	17	3	1
Miyazaki missziós terület Japánban	3	7	1	3

Afrikában.

	Állomás	Pap	Papnöv.	Laikus rendtag
Felső-Luapula apostoli előjáróság Kongóban	6	14	4	11

Ezenkívül a szaléziak látják el a lelkipásztorkodás munkáját *Patagoniában* és az argentinai *Pampán*, és több helyen működnek a püspökök, vagy más szerzetesrendek joghatósága alá tartozó területeken. Összesen 292 áldozópap 197 papnövendék és 194 laikus rendtag szolgálja a szorosán vett missziók szent ügyét.

Segítő Szűz Mária Leányai.

Ugyanazt az áldásos, lélekmentő munkát végzik a leányifjúság között, melyet a szaléziak folytatnak az ifjak között.

Apostoli buzgalmukkal ott vannak a szalézi miszionáriusok oldalán Patagóniában és Tüzföldön, Matto Grosso őserdeiben, a vad kivarosok és a szerencsétlen kolumbiai bélpoklosok között egyaránt.

Legújabb statisztikai adatok szerint 29 rendtartományban 595 intézetünk van 5424 fogadalmas nővérrrel és 881 újonccal.

Rendtartományok és intézetek.

	Olaszország	Európa	Azsia Afrika	Amerika	Összesen
Rendtart.	10	4	2	13	29
Intézet	325	74	19	177	595

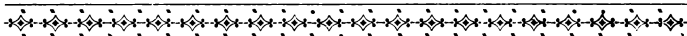
Az intézetek legnagyobb része Európára esik, és pedig Olasz-, Francia- és Spanyolországra. Biztató fejlődésnek indult a mű Lengyel-, Német stb. országokban is. Amerikában Argentína és Brazília áll az első helyen, de nemkevésbé fontos és áldásos munkát végeznek a derék nővérek a többi délamerikai köztársaságban.

Segítő Szűz Mária Leányainak munkásságáról az alábbi táblázat nyújt szemléltető képet.

Mindennapi- és ünnepi oratórium	413
Óvoda	262
Nyilvános elemi iskola	96
Árvaház és patronázs	82
Nevelőintézet	126
Magánjellegű iskola	220
Női kézimunka iskola	86
Vasárnapi- és esti iskola	98
Háztartási iskola	196
Középfokú iskola	34
Hittani iskola	57
Munkásnő otthon	37
Pensionátus úrinők részére	6
Kórház	33
Konyhát vezetnek	63
Saját személyzetük kiképzésére szolgáló intézet	29
Novíciátus	22
Missziós intézet	2

Ezenkívül 12 szalézi misszióban és 8 idegen joghatóság alatt álló missziós területen végez ügybuzgó, áldozatos és apostoli munkát.

Befejezés.

A MONTE CASSINÓN, egy Apollo templom romjai felett, a népvándorlás után Szent Benedek szentélyt épített, amely 37.000 kolostornak és az egész európai kultúrának a bölcsője lett.

Azokon a romokon, amelyek Napóleon világháborúja és a forradalom után fennmaradtak, Don Bosco új életet teremtett.*

Tanítómestere és újjáépítője a mi korunknak is, hiszen mi is a világháború és forradalmak romjai között élünk.

Don Bosco megmutatja, hogy még a legszomorúbb időkben is mit tehet egyetlen ember, ha Istennel szövetkezik, megmutatja, hogy mily hatalmas ereje van a hitnek és a keresztény szeretetnek.

Ilyen szeretet előtt még a forradalom is alázatosan hajt fejet. Midőn a szerzeteseket elűzték Turinből, az érsek pedig a citadella foglya lett, a tömeg Valdoccóba is be akart törni. Ekkor valaki felszólalt: „Nem azt kell kiáltanunk, hogy halál Don Boscóra, hanem azt, hogy éljen! Don Bosco védelmezi és szereti a nép gyermekeit.” Egy másik pedig harsány hangon kiáltotta: „Don Bosco a nép embere!”

* Nevenapját tanítványai mindég Keresztelő Jánoskor ünneplik, pedig ő Evang. János volt. Don Boscónak kellett és kell ma is előkészítenie a világ júsztárgyában Krisztus útját. János evangélista nevét azért kellett megkapnia a szent kereszttségben, hogy ez is előjele legyen annak a nagy buzgalomnak, amellyel a gyakori szentáldozásért és Jézus Szent Szívéért küzdött. Védőszentje a szentáldozás megel. pitésakor Jézus Szentséges Szívére hajtotta a fejét. —

Ne fordítsuk hátra tekintetünket a borzalmas büntetésre, mely az emberiséget sújtotta, mert mint Lót felesége, mi is kővé válunk a rémülettől. Nézzünk bátran előre, *sempre avanti*, és Don Boscóval izleljük meg az eljövendő világ erejét! (Hebr. 6, 5.) A tabernákulum kulcsa a jövendő Atyjához vezet! Mária áldóan áll minden nemzedék mellett.

Ebben a két titokban, — misztériumban, — Máriában és a legméltóságosabb Oltáriszentségben rejlenek azok az áldásos erők, amelyekkel Don Bosco olyan sokat alkotott, s amelyekkel mi is tudunk alkotni.

Az isteni szeretet embere uralkodik a világ minden nemzetein. Korunk pedig esengve kiált az isteni szeretet után!

A korszellemet a szeretet erőszakosságával kell nevelni! Ha a szeretet fogja vezetni a kort, akkor ez vissza fog térni a hithez. *Nos credidimus caritati!* Hiszünk a szeretetben!

Hogy a karitás ereje mit tud elérni, azt Don Bosco mutatta meg. Don Boscót akkor tiszteljük igazán, ha utánozzuk őt!

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
Előszó. — — — — — — — — — —	V.
Bevetés. — — — — — — — — — —	VII.

Első rész. Don Bosco egyéniségének kifejlődése.

Don Bosco tehetségei és lelki erői. — — — — —	1
Don Bosco és a korszellem. — — — — —	15
A szülőföld. — — — — —	19
Isten működése Don Bosco lelkében. — — — — —	21
Szűz Mária segítő kezében. — — — — —	23
Mások befolyása Don Boscóra. — — — — —	25
Önfegyelmezése. — — — — —	30
Mily visszavonultan élt Don Bosco! — — — — —	34
Munka, munka. — — — — —	38
Akadályok. . . — — — — —	40

Második rész. Don Bosco egyéniségének hatása.

Don Bosco ifjúsági apostolkodása. — — — — —	49
Don Bosco tevékenysége sokkal szélesebb területen mozog. — — — — —	64
Don Bosco missziós tevékenysége is külön fejezetet érdemel. — — — — —	70
Don Bosco irodalmi tevékenysége. — — — — —	75
Don Bosco nagy volt halálában. — — — — —	79

Harmadik rész. Don Bosco boldoggáavatásának ünnepei.

Az ő sírja dicsőséges lesz. — — — — —	81
Visszapillantás. — — — — —	82
A sír első feltárása. — — — — —	84
A második azonosítás. — — — — —	85
A hivatalosok. — — — — —	85
Mikor megnyílik a sír. — — — — —	86
Gyermeki kegyelet. — — — — —	87
Don Bosco jöjj elő! — — — — —	88
Orvosi vizsgálat. — — — — —	89
Don Bosco nyelve. — — — — —	90
Én vagyok Don Bosco. — — — — —	93
A nagy nap előestélyén. — — — — —	95
A vatikáni bazilikában. — — — — —	96
A boldoggáavatási mise. — — — — —	99
A délutáni szertartás. — — — — —	99
Jön a Szentatya! — — — — —	100
A Pápa imádkozik. — — — — —	101
Pápai kihallgatáson a szent Damasus udvarban. — — — — —	103
A pápa beszéde. — — — — —	105
Don Bosco turini apoteózisa. — — — — —	106
A menet megindul. — — — — —	107
A székesegyház előtt. — — — — —	109
A Segítő Szűz Mária bazilikában. — — — — —	110
Pótlás a „Don Bosco missziós tevékenysége is külön fejezetet érdemel” című fejezethez. — — — — —	112
Befejezés. — — — — —	119

